

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

HET VERZEKERINGSRECHT IN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

HUIDIGE STAND VAN ZAKEN

Het onderwerp kan — zoals zoveel andere — even goed langs de weg van de rechtstheorie als van de rechtspraktijk benaderd worden. In het raam van de aan de Leuvense Faculteit der Rechtsgeleerdheid georganiseerde lezingen door de afdeling Economisch Recht in samenwerking met het Instituut voor Actuariële Wetschappen* leek het aangeraden geen bovenmatige aandacht te vragen voor al te theoretische juridische beschouwingen¹, maar hoofdzakelijk vanuit de rechtspraktijk de concrete vraag te beantwoorden, nl. wat is de stand van zaken vandaag² — op juridisch gebied — bij het uitbouwen van dat complex geheel dat de gemeenschappelijke verzekeringsmarkt is of althans moet worden.

2. Ook al heerst bij velen — zelfs bij talrijke practici uit de verzekeringssector zelf — nog maar een vaag vermoeden over

wat die gemeenschappelijke verzekeringsmarkt is of kan worden³, toch is deze markt nu reeds voor een deel een tastbare realiteit. In een eerste deel zal ik trachten die realiteit te belichten en daarbij nader ingaan op het positief verzekeringsrecht in de E.G. (Europese Gemeenschappen) of m.a.w. op wat nu reeds verwezenlijkt is op het vlak van het Europese verzekeringsrecht.

Wordt van deze Gemeenschappelijke Verzekeringmarkt echter verwacht dat zij de ware dimensies en eigenschappen zou aannemen van een geïntegreerde markt die zich over het geheel van de negen Lid-Staten van de E.G. uitstrekt, dan is zij — ook vandaag — nog voor een zeer groot deel in wording. In een tweede deel wil ik daarom blijven stilstaan bij de perspectieven die deze markt nu reeds opent en daarbij de huidige stand van zaken schetsen m.b.t. het verzekeringsrecht in wording in de E.G. of m.a.w. wat nu te verwachten valt op het vlak van het Europese verzekeringsrecht.

DEEL I. HET POSITIEF VERZEKERINGSRECHT IN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

3. Zelfs bij een vooral praktisch bedoelde benadering van wat reeds verwezenlijkt is op het vlak van het Europese verzekeringsrecht dwingt een alles bij elkaar nog vrij recente⁴ evolutie in het recht van de E.G. eigenlijk tot een bespreking in twee trappen :

1° duidelijkheidshalve gaat de bespreking liefst van wat nu op algemeen vlak verworven is, zoals dit blijkt uit standpunten die niet zo lang geleden werden ingenomen door het Hof van Justitie en later ook — zij het dan niet altijd met evenveel overtuiging — overgenomen door de Commissie en de Raad van de E.G. (hoofdstuk I): later zal immers nog overduidelijk blijken dat deze standpunten ook van door-

* Deze lezing werd op 6 en 20 november 1978 gehouden.

¹ In menige voetnoot zullen ten behoeve van belangstellenden wel vindplaatsen voor soms meer theoretische juridische beschouwingen worden opgegeven.

² Zie voor de vroegere tussentijdse stand van zaken b.v. J. LEC-
LERQ, «L'assurance et le Marché commun», *Bull. Ass. (Bulletin des Assurances)*, 1966, 6-17; P. SACERDOTI, «Les assurances dans le Marché commun, La réassurance 1966, 331-333, 363-371 en 411-416; G. LEVIE, «La libération de l'assurance dans le Marché commun», *Annales de Droit*, 1966, 315-359; F. SALOMSON, «Ervaringen en Problemen bij de toepassing van het Verdrag van Rome op het verzekeringsbedrijf», *Het Verzekeringsarchief*, Deel XLIV, 1967, p. 93-116; F. SALOMSON, «Naar een integratie van het civiele verzekeringsrecht», *Het Verzekeringsarchief*, Deel XLV, 1968, p. 31-69 en Deel XLV, 1968, p. 94-130; J. BASYN, «De verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en van dienstverrichting in het raam van de Gemeenschappelijke markt», *Het Verzekeringsarchief*, Deel XLV, 1968, p. 233-257; H. FAVRE, «L'intégration de l'assurance dans le Marché commun», *R.G.A.T. (Revue générale des assurances terrestres)*, 1969, 153-166; J.L. FAGNART, «L'harmonisation du droit des assurances dans les Communautés européennes», *Cah. D. Eur. (Cahier de droit européen)*, 1972, 422-486; I.E. SCHWARTZ, «La création d'un marché commun de l'assurance», *Bull. Ass.*, 1972, 1171-1183; G. LEVIE, «Réalités et perspectives du droit européen des assurances», *Nationale Dagen van het verzekeringsrecht*, Brussel, 1974, 40 p.; M. PICARD & A. BESSON, *Les assurances terrestres en droit français*, t. II, 1977, L.G.D.J., Parijs, p. 385-492; J.A. TIMMERMAN, «E.E.G. en verzekering. Hoe is de stand?», *Het verzekeringsarchief*, Deel LV, 1978, 1978, p. 4-30.

³ Zo is het b.v. beslist nog niet tot iedereen in ons land doorgedrongen dat de veralgemening van de controle op de verzekeringsondernemingen krachtens de wet van 9 juli 1975 mede het gevolg is van een E.E.G.-richtlijn: zie hieromtrent ook de nrs. 17 t.e.m. 27 en meer bepaald nr. 21, 2°.

⁴ Zie immers in voetnoot 20 hierna de datum van de onder de nrs. 7 t.e.m. 10 besproken arresten van het Hof van Justitie van de E.G.

slaggevend belang zijn (geweest) ten aanzien van de verdere totstandkoming van het Europese verzekeringsrecht ;

2° uiteraard moet de bespreking dan toch nog wel hoofdzakelijk slaan op wat nu meer in het bijzonder al is verwezenlijkt op het vlak van het Europese verzekeringsrecht (hoofdstuk II).

Hoofdstuk I — Wat nu op algemeen vlak in de Europese Gemeenschappen verworven is

4. Om later gemakkelijker een juist inzicht te verwerven in de huidige stand van het Europese verzekeringsrecht is het aangewezen eerst aandacht te besteden aan twee algemene regels onder die welke vervat liggen in het Verdrag van Rome⁵ : bedoeld worden de regels tot instelling, in en tussen de E.G.-Lid-Staten, van de vrijheid van vestiging resp. van het vrij verrichten van diensten voor de zgn. zelfstandige werkzaamheden⁶. Beide vrijheden zijn als de hoofdpijlers ter ondersteuning van een werkelijk geïntegreerde verzekeringsmarkt op Europese schaal.

1° De vrijheid van vestiging, bepaald in de artikels 52-58 van het Verdrag, omvat in het algemeen voor onderdanen van alle Lid-Staten, de toegang tot de zelfstandige werkzaamheden en de uitoefening van die werkzaamheden alsmede de oprichting en het beheer van ondernemingen, en met name van vennootschappen⁷, in elke andere Lid-Staat, en dit overeenkomstig de bepalingen die door de wetgeving van deze Staat van vestiging voor de eigen onderdanen zijn vastgesteld⁸.

Met andere woorden verduidelijkt, moet de verwezenlijking van deze vrijheid van vestiging het de onderdanen van welke Lid-Staat ook mogelijk maken zich op het grondgebied van een andere Lid-Staat te vestigen (hierin begrepen door de

oprichting van agentschappen, filialen of dochterondernemingen) om er hun zelfstandige werkzaamheden uit te oefenen onder precies dezelfde voorwaarden als die welke aldaar gelden voor de eigen onderdanen van deze Lid-Staat.

2° Het vrij verrichten van diensten, bepaald in de artt. 59-66 van het Verdrag, houdt voor onderdanen van alle Lid-Staten het recht in hun diensten te verrichten⁹ of, concreter uitgedrukt hun zelfstandige werkzaamheden tijdelijk en voor de beoogde dienstverrichting uit te oefenen in de zgn. ontvangende Staat (waar die diensten worden verricht), en dit ook hier onder precies dezelfde voorwaarden als die welke deze Staat aan zijn eigen onderdanen oplegt¹⁰.

3° Beide aldus omschreven vrijheden moeten gezien worden in het licht van de algemene bepaling van het Verdrag waardoor elke discriminatie op grond van nationaliteit tussen de onderdanen van de Lid-Staten met zoveel woorden verboden wordt¹¹.

5. Het Verdrag van Rome voorzag op dit gebied in een regeling die essentieel op twee grondbeginselen beruiste :

1° enerzijds mochten de Lid-Staten geen nieuwe beperkingen meer invoeren m.b.t. de vestiging op hun grondgebied van onderdanen van andere Lid-Staten¹², noch m.b.t. de vrijheid van dienstverrichting zoals die feitelijk bereikt was bij de inwerkingtreding van het Verdrag¹³ ;

2° anderzijds — en vooral — moest in de loop van de in het Verdrag bepaalde overgangperiode, geleidelijk worden overgegaan tot de opheffing van de beperkingen, én op de vrijheid van vestiging voor onderdanen van een Lid-Staat op het grondgebied van een andere Lid-Staat¹⁴, én op het vrij verrichten van diensten voor onderdanen van een Lid-Staat die gevestigd zijn in een andere Lid-Staat dan die waarin de dienstontvanger — degene dus ten behoeve van wie de dienst wordt verricht — gevestigd is¹⁵.

⁵ Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (E.E.G.) ondertekend te Rome op 25 maart 1957, hierna vermeld als «het Verdrag» of «het Verdrag van Rome». Zie verder ook voetnoot 117.

⁶ Wat hier met de in België algemeen gebruikte benaming «zelfstandige werkzaamheden» wordt aangeduid in de betekenis van werkzaamheden die door zgn. «zelfstandigen» worden uitgeoefend, wordt eigenlijk vermeld als «werkzaamheden anders dan in loondienst» in het Verdrag van Rome, meer bepaald dan in de artt. 52-58 (vestiging) resp. 59-66 (dienstverrichting) waarvan geschreven is dat zij samen de vrije bedrijfs- en beroepsuitoefening (d.w.z. de zelfstandige werkzaamheden) regelen en, wat dit betreft, in het Verdrag staan tegenover de artt. 48-51, die betrekking hebben op de niet-zelfstandige of gesalarieerde werkzaamheden : zie D.J. KOK, noot bij de zaken 33/74 en 39/75 in S.E.W. (*Sociaal-Economische Wetgeving*, Tijdschrift voor Europees en economisch recht), 1976, 251. Zie verder ook H.J. BRONKHORST, «De ontwikkelingen op het gebied van het vestigingsrecht en het vrij verrichten van diensten in de Europese Gemeenschap», S.E.W., 1976, 330-346 ; deze auteur gaat ook vrij uitvoerig in op de recente evolutie op het gebied van de vrijheid in verplaatsing en verblijf van onderdanen van de E.G.-Lid-Staten in het raam van de richtlijn 73/148/E.E.G. van 21 mei 1973 (*Publikatieblad E.G.* L172, 28 juni 1973 p. 342-346).

⁷ Hier worden bedoeld de maatschappen naar burgerlijk recht of naar handelsrecht, met inbegrip van de coöperatieve verenigingen of vennootschappen, en de overige rechtspersonen naar publiek- of privaatrecht, met uitzondering van vennootschappen die geen winst beogen (Verdrag, art. 58, lid 2).

Indien zij in overeenstemming met de wetgeving van een Lid-Staat zijn opgericht en hun statutaire zetel, hun hoofdbestuur of hun hoofdvestiging binnen de E.G. hebben, worden deze vennootschappen in deze aangelegenheden gelijkgesteld met de natuurlijke personen die onderdaan zijn van de Lid-Staten (Verdrag, art. 58, lid 1).

⁸ Verdrag, art. 52, lid 2.

⁹ In dit verband worden als diensten beschouwd : de dienstverrichtingen die gewoonlijk tegen vergoeding geschieden, voor zover de bepalingen van het Verdrag betreffende het vrij verkeer van goederen, kapitaal en personen niet van toepassing zijn op deze dienstverrichtingen. Deze diensten omvatten met name werkzaamheden van industriële aard, van commerciële aard, van het ambacht en van de vrije beroepen (Verdrag, art. 60, leden 1 en 2).

¹⁰ Verdrag, art. 60, lid 3.

¹¹ Verdrag, art. 7. Voor zover als nodig kan ook nog verwezen worden naar de algemene doelstelling van het Verdrag (art. 3, c) te komen tot de opheffing, tussen de Lid-Staten, van de hinderpalen voor het vrije verkeer van personen, diensten en kapitalen.

¹² Verdrag, art. 53.

¹³ Verdrag, art. 62. Op te merken valt dat de Lid-Staten, zolang dergelijke bestaande beperkingen niet waren opgeheven, ze slechts zonder onderscheid naar nationaliteit of naar verblijfplaats, mochten toepassen op al degenen die diensten verrichten zoals hier bedoeld (Verdrag, art. 65).

¹⁴ Verdrag, art. 52, lid 1.

¹⁵ Verdrag, art. 59, lid 1. Zie hierover ook nog nr. 9, 2°, hierna alsmede art. 64 van het Verdrag, waardoor de Lid-Staten zich ertoe verbonden verder te gaan dan wat hier bepaald is indien hun algemene economische toestand en de toestand in de betrokken sector zulks mogelijk zouden maken.

Op te merken valt dat i.v.m. het verzekeringswezen expliciet bepaald was dat de liberalisatie van de door verzekeringsondernemingen verrichte diensten waarmee kapitaalverplaatsingen gepaard gaan, moest worden verwezenlijkt in overeenstemming met de geleidelijke liberalisatie van het kapitaalverkeer (Verdrag, art. 61, 2). Sommigen leidden hieruit af dat de door het Hof van Justitie i.v.m. het vrij verrichten van diensten ingenomen standpunten (zie nrs. 9 en 10), niet zonder meer gelden voor de verzekeringen : zie in *L'Assurance française*, 1975, 167, een studie gemaakt door de «Direction des Assurances au Ministère de l'Economie et des Finances» van Frankrijk.

6. De m.b.t. deze vrijheden bestaande beperkingen dienden dus tijdens deze overgangperiode te worden opgeheven, en wel door middel van richtlijnen, vast te stellen door de Raad (van ministers), op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Economisch en Sociaal Comité en van het Europees Parlement, in het raam van een algemeen programma ter zake¹⁶.

Voor de opheffing van deze beperkingen golden wel enkele uitzonderingen die ten aanzien van het hier te behandelen onderwerp, echter van weinig praktisch belang zijn¹⁷.

Verder diende deze opheffing gepaard te gaan met richtlijnen i.v.m. de onderlinge erkenning van diploma's, certificaten en andere titels resp. de coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der Lid-Staten betreffende de toegang tot zelfstandige werkzaamheden en de uitoefening daarvan¹⁸.

Werden enkele van de hier bedoelde richtlijnen, ook wat het verzekeringswezen betreft¹⁹, effectief vastgelegd en gepubliceerd, toch is de door het Verdrag vooropgestelde overgangperiode echter definitief verstreken sinds 31 december 1969, zonder dat alle beperkingen op deze vrijheden in alle sectoren effectief werden opgeheven.

7. Het is dan precies op dit punt dat een aantal belangwekkende standpunten werden ingenomen door het Hof van Justitie van de E.G. in enkele vrij recente arresten²⁰, die gevelde werden op een ogenblik dat de vraag kon worden gesteld of er een einde aan de stagnatie op dit gebied zou komen²¹.

De belangrijkste van deze standpunten ten aanzien van het hier te behandelen onderwerp worden onder de nu volgende nrs. 8 t.e.m. 10 overgenomen en — voor zover als nodig — verduidelijkt.

¹⁶ Verdrag, art. 52, lid 2 ; art. 54, leden 1 en 2, en artt. 59 en 63, 1 en 2. Een dubbel Algemeen Programma voor de opheffing van de beperkingen op de vrijheid van vestiging enerzijds en op het vrij verrichten van diensten anderzijds, werd effectief vastgesteld en gepubliceerd in het *Publikatieblad* E.G. van 15 januari 1972. De verzekeringen zijn er trouwens expliciet in vermeld : zie in dit verband voetnoot 52 hierna.

¹⁷ Verdrag, artt. 55 (werkzaamheden ter uitoefening van het openbaar gezag, zelfs indien deze slechts voor een bepaalde gelegenheid geschieden), 56 (bepalingen waarbij een bijzondere regeling is vastgesteld voor vreemdelingen en die uit hoofde van de openbare orde, de openbare veiligheid en de volksgezondheid gerechtvaardigd zijn) en 66.

¹⁸ Verdrag, artt. 57 en 66.

¹⁹ Zie hieromtrent onder hoofdstuk II hierna, meer bepaald nr. 12 e.v.

²⁰ Het betreft het zgn. arrest Reyners, nr. 2/74 van 21 juni 1974, in België gepubliceerd in R.W., 1974-75, 139, J.T., 1974, 547, met noot van J.-V. LOUIS, en S.E.W., 1974, 558, met noot van R.A.A. DUK ; het zgn. arrest Van Binsbergen, nr. 33/74 van 3 december 1974, in België gepubliceerd in R.W., 1974-75, 1685, J.T., 1975, 99, met noot van O.E. MAC GILLAVRY, J.T.T., 1975, 37, en S.E.W., 1976, 245, met noot van D.H. KOK ; het zgn. arrest Walrave en Koch nr. 36/74 van 12 december 1974, in België gepubliceerd in R.W., 1974-75, 1695, en J.T.T., 1975, 107 ; het zgn. arrest Coenen, nr. 39/75 van 26 november 1975, in België gepubliceerd in J.T., 1976, 225, en S.E.W., 1976, 248, met noot van D.H. KOK.

Zie hieromtrent b.v. D. LOY, «Le dynamisme de la Cour de Justice des Communautés européennes dans la libération de l'établissement et des prestations de services», *Journal de droit international*, 1975, 728-752, en H.J. BRONKHORST, zoals vermeld in voetnoot 6 hierboven, p. 330-346.

Zie ook al H. CLAASSENS, *De Veralgemeende Controle op het verzekeringswezen in België*, Brussel 1975, p. 30-33.

²¹ K.J. MORTELMANS, «Oorzaken van de stagnatie op vestigingsgebied in de Europese Gemeenschappen», S.E.W., 1974, 613-625.

8. M.b.t. de vrijheid van vestiging²² stelde het Hof van Justitie o.m. de volgende beginselen voorop :

1° de regel van het Verdrag die elke onderdaan van onverschillig welke Lid-Staat dezelfde behandeling waarborgt als de onderdanen van de Lid-Staat op het grondgebied waarvan hij zich wil vestigen is rechtstreeks toepasselijk²³ en vergt bijgevolg geen nadere uitvoeringsmaatregelen²⁴, ook al werden de onder nr. 6 hierboven bedoelde richtlijnen eventueel niet vastgelegd.

Met andere woorden verduidelijkt betekent dit beginsel dat de onderdaan van een Lid-Staat die zich op het grondgebied van een andere Lid-Staat wil vestigen, daar voortaan zeker niet meer gediscrimineerd mag worden op grond van zijn nationaliteit²⁵ ;

2° in de mate waarin ze slechts de gewone toepassing verzekeren van deze regel van de nationale behandeling zijn de onder nr. 6 hierboven bedoelde richtlijnen dan ook zonder meer overbodig geworden.

De E.G.-Commissie besliste trouwens kort nadien tot intrekking van alle door haar ingediende maar door de Raad nog niet aangenomen voorstellen voor richtlijnen tot opheffing van de beperkingen op de vrijheid van vestiging²⁶.

9. M.b.t. het vrij verrichten van diensten kwam het Hof van Justitie o.m. tot de volgende stellingname :

1° de regel van het Verdrag die het vrij verrichten van diensten waarborgt, impliceert dat het voortaan niet meer toegestaan is het verrichten van diensten in welke Lid-Staat ook onmogelijk te maken :

— voor personen die in een andere Lid-Staat gevestigd zijn : door van hen een beroepshalve vestiging te eisen op het grondgebied van de Staat waar zij diensten willen verrichten, wanneer de beoogde dienstverrichting aan geen enkele voorwaarde onderworpen is door de in deze Staat van toepassing zijnde wetgeving²⁷ ;

²² Arrest Reyners, vooral de overwegingen 15 en 32 resp. 21 en 30.

²³ In de rechtspraak van het Hof van Justitie stond vroeger al duidelijk vast dat de rechtstreekse toepasselijkheid (soms wordt ook gesproken van rechtstreekse werking) van bepalingen uit het Verdrag van Rome veronderstelt dat die bepalingen tegelijkertijd duidelijk en nauwkeurig, niet afhankelijk van voorwaarden of voorbehouden en juridisch perfect zijn : zie hieromtrent b.v. O. LOY, zoals vermeld in voetnoot 20, p. 731-739.

²⁴ Noch vanwege de E.G. noch vanwege de Lid-Staten. Verduidelijkt kan nog worden dat deze regel voor particulieren rechten doet ontstaan die door de nationale rechter moeten worden gehandhaafd.

²⁵ Zie hieromtrent ook al nr. 4, 3°, hierboven.

²⁶ Dit gold ook voor de voorstellen die betrekking hadden én op de vrijheid van vestiging én op het vrij verrichten van diensten. Zie Mededeling van de Commissie aan de Raad betreffende de gevolgen van het arrest van het Hof van Justitie van 21 juni 1974 in de zaak 2/74 (Reyners/Belgische Staat) op de bij de Raad in behandeling zijnde voorstellen van richtlijnen op het gebied van het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten (doc. SEC (74) 4024 van 30 oktober 1974). Bij brief van 28 februari 1975 vestigde de Commissie overigens ook de aandacht van de Lid-Staten hierop (*Commissie E.G., Negende Algemeen Verslag over de werkzaamheden van de Europese Gemeenschappen*, 1975, p. 84). Zie hieromtrent ook nog nr. 10, 1°, hierna en verder onder nr. 54.

²⁷ Arrest Van Binsbergen, vooral overweging 17 en beschikkend gedeelte, 1°. Het Hof voegt hier nog aan toe dat dit ook zo zou zijn «wanneer in een goede rechtsbedeling kan worden voorzien door minder stringente maatregelen zoals (in casu) het vereiste van keuze van een domicilie waarheen de op het geding betrekking hebbende stukken kunnen worden gezonden» (overweging 16).

— voor personen die in een andere Lid-Staat wonen : door van hen een vestiging metterwoon of privé-woning te eisen op het grondgebied van de Staat waar zij een beroepshalve vestiging hebben en diensten willen verrichten, wanneer de naleving van de beroepsregels waaraan de bedoelde diensten op hetzelfde grondgebied zijn onderworpen²⁸, door minder stringente maatregelen kan worden verzekerd²⁹ ;

2° ook deze regel is rechtstreeks toepasselijk³⁰ en vergt bijgevolg geen nadere uitvoeringsmaatregelen, ook al werden de onder nr. 6 hierboven bedoelde richtlijnen eventueel niet vastgelegd.

Met andere woorden verduidelijkt betekent dit beginsel ook dat de onderdaan van een Lid-Staat die diensten wil verrichten op het grondgebied van een andere Lid-Staat, daar voortaan zeker niet meer gediscrimineerd mag worden op grond van zijn nationaliteit³¹, noch op grond van de omstandigheid dat hij — zoals vermeld onder 1° hierboven — woont³² of eventueel gevestigd is in een andere Lid-Staat dan die waarin de diensten moeten verricht worden³³.

Uit de formulering zelf van dit laatste punt werd m.i. terecht afgeleid³⁴ dat deze regel, volgens het Hof van Justitie, alle mogelijkheden van dienstverrichting dekt, zonder dat nog rekening moet worden gehouden met het feit dat de dienstverrichter al dan niet in een andere Lid-Staat dan de dienstontvanger is gevestigd³⁵. Dit kan b.v. van belang zijn voor een verzekeringsonderneming die dekking biedt voor risico's i.v.m. een roerend of onroerend goed dat in een andere Lid-Staat is gelegen terwijl de verzekeringsnemer — dus de dienstontvanger — zich zelf ook bevindt in het land waar die dienstverrichtende onderneming gevestigd is ;

3° deze regel brengt echter geenszins mee dat het de Lid-Staten voortaan verboden zou zijn de dienstverrichter specifieke eisen te stellen wegens de toepasselijkheid van bepaalde

beroepsregels voor zover deze regels hun grond vinden in het algemeen belang — meer bepaald dan regels inzake organisatie, bekwaamheid, beroepsethiek, toezicht en aansprakelijkheid — en van toepassing zijn op iedereen die gevestigd is op het grondgebied van de Staat waar de dienst wordt verricht, en voor zover zulke specifieke eisen nodig zijn om te voorkomen dat de dienstverrichter aan de greep van die regels zou ontsnappen door zijn vestiging in een andere Lid-Staat³⁶ ;

4° deze regel ontnemt elke Lid-Staat evenmin het recht voorschriften te geven om te verhinderen dat de aldus gewaarborgde vrijheid van dienstverrichting door een bepaalde dienstverrichter — wiens werkzaamheid geheel of voornamelijk op zijn grondgebied is gericht — wordt gebruikt (lees eigenlijk : misbruikt) om zich te onttrekken aan de beroepsregels die op hem wel van toepassing zouden zijn zo hij op het grondgebied van die Lid-Staat gevestigd was³⁷.

Worden deze verschillende stellingnamen i.v.m. het vrij verrichten van diensten samengelezen dan blijken zij duidelijk meer genuanceerd dan de onder nr. 8 hierboven aangehaalde beginselen i.v.m. de vrijheid van vestiging.

10. M.b.t. beide vrijheden (vestiging en dienstverrichting) voegde het Hof van Justitie nog de volgende overwegingen bij die welke reeds onder de nrs. 8 en 9 hierboven zijn aangehaald :

1° buiten hun functie die ertoe strekte de beperkingen op deze vrijheden in de loop van de door het Verdrag van Rome vooropgestelde overgangperiode op te heffen³⁸, hebben de onder nr. 6 hierboven bedoelde richtlijnen ook als functie in de wetgeving van de Lid-Staten een geheel van bepalingen in te voegen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van deze vrijheden³⁹ ;

2° in deze optiek stelde het Hof voor deze richtlijnen de volgende doelstellingen voorop :

— inzake vrijheid van vestiging, in algemene bewoordingen : het bevorderen van de economische en sociale verwechting in de E.G. op het terrein van de zelfstandige (niet in loondienst verrichte) werkzaamheden⁴⁰ ;

— inzake vrijheid van dienstverrichting, in veel concretere bewoordingen : het bevorderen van de onderlinge erkenning van de beroepsvereisten en de coördinatie van de wettelijke

²⁸ Zie immers 3° en 4° hierna.

²⁹ Arrest Coenen, vooral overweging 12 en beschikkend gedeelte. Het Hof voegt hieraan toe dat dit zo is wanneer de betrokken Lid-Staat — indien werkelijk een kantoor op zijn grondgebied gevestigd is — «over doeltreffende middelen beschikt om de nodige controle op de werkzaamheid van de dienstverrichter uit te oefenen en erop toe te zien dat de dienstverrichting met de nationale wettelijke voorschriften strookt» (overweging 10).

³⁰ Vooral arrest Van Binsbergen, overwegingen 24 en 27. Zie hieromtrent al nr. 8, 2°, met voetnoten hierboven.

³¹ Arrest Van Binsbergen, vooral overwegingen 25-27 en arrest Walrave en Koch, vooral overwegingen 31-33. In dit laatste arrest wordt duidelijk gesteld dat het hier besproken verbod van discriminatie niet alleen geldt voor het optreden van het openbaar gezag maar zich ook uitstrekt tot bepalingen van andere aard, strekkende tot collectieve regeling van arbeid in loondienst en (wat ten aanzien van het hier te behandelen onderwerp van bijzonder belang is) van dienstverrichtingen (overweging 17).

³² Arrest Coenen, vooral overweging 12 en beschikkend gedeelte.

³³ Arrest Van Binsbergen, vooral overweging 25. Dit laatste punt wordt speciaal door het Hof benadrukt omdat het precies betwist werd in het geschil waarover het uitspraak diende te doen. Wat het verzekeringswezen betreft zie ook voetnoot 15 in fine.

³⁴ O.E. MAC GILLAVRY, zoals vermeld in voetnoot 20, p. 101.

³⁵ Dit heeft zijn belang omdat de E.G.-Commissie het hier bedoelde vrij verrichten van diensten vroeger tot de drie volgende mogelijkheden beperkte : diensten met verplaatsing van degene die de dienst verricht naar degene die de dienst ontvangt ; diensten met verplaatsing van degene die de dienst ontvangt naar degene die de dienst verricht ; diensten zonder verplaatsing noch van degene die de dienst verricht, noch van degene die de dienst ontvangt (zie b.v. *Commissie E.G., Derde Algemeen Verslag over de werkzaamheden*, 1960, p. 101).

³⁶ Arrest Van Binsbergen, overweging 12.

³⁷ Arrest Coenen, overweging 9 en arrest Van Binsbergen, overweging 13, waar het Hof met zoveel woorden aanstipt dat «op zodanige situatie het hoofdstuk (uit het Verdrag) betreffende het recht van vestiging en niet dat betreffende de dienstverrichting van toepassing zou kunnen zijn». Het verschil tussen beide is niet gemakkelijk te maken, het wordt vaak hierin gezien dat de vestiging in wezen een relatieve permanentie van de aanwezigheid veronderstelt, terwijl de dienstverrichting toevallig blijft, zelfs als zij soms het karakter van een tijdelijke werkzaamheid kan aannemen (zie reeds nr. 4, 2°, hierboven). Belangrijk is dat de dienstverrichter ontsnapt aan de greep en de controle van de nationale overheid van de landen waarin hij zijn diensten verricht : zie O.E. MAC GILLAVRY, zoals vermeld in voetnoot 20, p. 102. Zie hieromtrent echter ook nr. 42 hierna.

³⁸ In deze eerste functie zijn deze richtlijnen overbodig geworden : dit is expliciet vermeld onder nr. 8, 2°, hierboven wat de vrijheid van vestiging betreft en vloeit duidelijk voort uit wat onder nr. 9, 2°, hierboven is vermeld wat het vrij verrichten van diensten betreft. Zie hieromtrent ook al nr. 8, 2°, met voetnoot 26 hierboven en verder ook het antwoord van de Commissie op de vraag nr. 810/74 (*Publikatieblad E.G.* nr. C138, 19 juni 1975, p. 13).

³⁹ Arresten Reyners en Van Binsbergen, telkens overweging 21.

⁴⁰ Arrest Reyners, overweging 21.

regelingen betreffende de uitoefening van de zelfstandige werkzaamheden⁴¹, alsmede het nastreven van oplossingen voor de specifieke problemen die voortvloeien uit de omstandigheid dat de dienstverrichter, doordat hij er geen vaste vestiging heeft, mogelijkwijze niet volledig onderworpen zou zijn aan de beroepsregels die van toepassing zijn in de Lid-Staat waar hij diensten verricht⁴².

11. In de loop der jaren waren door de E.G. in menige sectoren van het bedrijfsleven, met inbegrip van het verzekeringswezen, reeds richtlijnen vastgelegd met de bedoeling regelingen in te voeren, hetzij voor de vrijheid van vestiging, hetzij voor het vrij verrichten van diensten, hetzij voor beide vrijheden.

Rekening houdend met wat vooral onder de nrs. 8, 2°, en 10, 1°, hierboven is uiteengezet, staat het nu duidelijk vast dat deze richtlijnen overbodig zijn geworden in de mate waarin ze alleen maar de gewone toepassing verzekeren van de regel van de nationale behandeling of, concreter uitgedrukt, in de mate waarin ze enkel de gewone opheffing beogen van de m.b.t. deze vrijheden bestaande beperkingen⁴³; het staat n.l. even duidelijk vast dat deze beperkingen, ook bij ontstentenis van dergelijke richtlijnen, niet meer mogen worden toegepast op onderdanen van de Lid-Staten, zelfs wanneer die beperkingen eventueel (nog) in de nationale wetgeving opgenomen zouden zijn⁴⁴.

Uiteraard heeft de Europese overheid nadien rekening gehouden met de bovenvermelde standpunten van het Hof van Justitie bij het uitwerken van haar beleid en inzonderheid bij het vastleggen van nieuwe richtlijnen.

Maar ook vroeger reeds vastgelegde richtlijnen bleven niet altijd beperkt tot het opheffen van de m.b.t. de hier besproken vrijheden bestaande beperkingen; meer dan eens hadden richtlijnen ook vroeger al — in alle of ten minste in sommige bepalingen — tot doel, ofwel de onderlinge erkenning van diploma's, certificaten en andere titels te verzekeren, ofwel de coördinatie van toegangs- en uitoefeningsvoorwaarden voor de beoogde werkzaamheden te regelen⁴⁵, ofwel zgn. overgangsmaatregelen in te voeren.

Overgangsmaatregelen worden dan meer bepaald ingevoerd — ook nu nog in verschillende richtlijnen⁴⁶ — ten aanzien van werkzaamheden die niet in alle Lid-Staten gereguleerd zijn. Liever dan de Lid-Staten waarin de betrokken werkzaamheden niet gereguleerd zijn, een zgn. gecoördineerde regeling op te leggen, wordt de andere Lid-Staten, waarin wel een regeling bestaat, de verplichting op-

gelegd onderdanen uit de eerst vermelde Lid-Staten, die niet voldoen aan de krachtens deze regeling vereiste beroepsbekwaamheid, toch toe te laten op grond van een nader te bepalen beroepservaring; dit wordt dan in zgn. overgangsmaatregelen vastgelegd⁴⁷.

Vanzelfsprekend moet dan ook bijzondere aandacht besteed worden niet alleen aan de nieuwste maar ook aan vroegere richtlijnen voor zover het zo juist beschreven doel daarin beoogd wordt. Die bijzondere aandacht wil ik daarvoor vragen, wat het verzekeringsrecht betreft, in het nu volgende tweede hoofdstuk.

Hoofdstuk II — Wat reeds verwezenlijkt is op het vlak van het Europese Verzekeringsrecht

12. Alvorens te komen tot een zeer zakelijk bedoelde stand van zaken op dit gebied lijkt het mij opportuun even in herinnering te brengen dat de ondertekenaars van het Verdrag van Rome het instellen van een gemeenschappelijke markt duidelijk zagen als een van de hoofdmiddelen voor de Europese Economische Gemeenschap om haar taak te volbrengen. Deze taak zelf werd als volgt geformuleerd: het bevorderen van «de harmonische ontwikkeling van de economische activiteit binnen de gehele gemeenschap, een gestadige en evenwichtige expansie, een grotere stabiliteit, een toenemende verbetering van de levensstandaard en nauwere betrekkingen tussen de in de Gemeenschap verenigde Staten»⁴⁸.

De gemeenschappelijke verzekeringsmarkt waarvan hier sprake is, moet uiteraard gezien worden als een onderdeel van deze algehele gemeenschappelijke markt die thans negen Lid-Staten omvat.

Het oprichten van deze Gemeenschappelijke verzekeringsmarkt staat al heel lang op het concrete actieprogramma van de Europese Gemeenschappen⁴⁹; toch brengen tot op heden slechts een vrij beperkt aantal definitief vastgelegde maatregelen⁵⁰ een begin van daadwerkelijke uitvoering van dit programma. De bedoeling van dit tweede hoofdstuk is dan meer bepaald een summier inventaris van deze maatregelen te maken.

13. Deze summier inventaris kan echter niet beperkt blijven tot wat reeds verwezenlijkt is op het gebied van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten (afdeling I). Ook op andere gebieden (afdeling II) is de Gemeenschappelijke verzekeringsmarkt immers al, zij het dan zeer gedeeltelijk, een realiteit: zoals verder⁵¹ nog duidelijk zal blijken steunt die realiteit niet enkel en alleen op richtlijnen die vastgesteld werden met inachtneming van wat onder nr. 6 hierboven is uiteengezet.

Bij het opstellen van deze inventaris blijf ik echter enkel (iets langer) stilstaan bij die verwezenlijkingen die duidelijk van algemeen belang zijn.

⁴¹ Zie hieromtrent nr. 6 met voetnoot 18 en verder nr. 11 hierna.

⁴² Zie hieromtrent nr. 9, 3° en 4°; arrest Van Binsbergen, overweging 21.

⁴³ Hier worden uiteraard beperkingen bedoeld zoals die vermeld onder nr. 8, 1°, resp. 9, 1° en 2°, hierboven. Inzake vestiging betrof het in de regel de verplichting voor vreemdelingen — ook als zij onderdanen van een andere Lid-Staat waren — in het bezit te zijn van een kaart voor vreemde handelaars of van een beroepskaart. Benaadrukt moet worden dat deze richtlijnen slechts in de hier vermelde maat overbodig zijn geworden: zie ook de nrs. 16 en 23.

⁴⁴ Het was de uitdrukkelijke wens van de E.G.-Commissie dat de Lid-Staten hun wetgeving in dit verband zouden uitzuiveren met de bedoeling elke rechtsonzekerheid bij rechtzoekenden en besturen te vermijden. België paste zijn wetgeving aan de nieuwe situatie aan o.m. in een koninklijk besluit van 29 augustus 1977 (*B. Staatsblad* 29 oktober 1977): zie ook de voetnoten 60 en 89.

⁴⁵ Zie hieromtrent nr. 6 met voetnoot 18 en nr. 10, 2°.

⁴⁶ Een duidelijk voorbeeld hiervan wordt verder (onder de nrs. 24-28) besproken i.v.m. verzekeringsagenten en -makelaars.

⁴⁷ Zie H.J. BRONKHORST, zoals vermeld in voetnoot 6, p. 338.

⁴⁸ Verdrag, artikel 2.

⁴⁹ Zie b.v. het programma dat in voetnoot 52 in herinnering wordt gebracht.

⁵⁰ Zie de in voorbereiding zijnde maatregelen onder Deel II nr. 37 e.v. hierna.

⁵¹ Zie nr. 31 e.v., in het bijzonder de nrs. 32 en 35.

*Afdeling I — Verwezenlijkingen
inzake vrijheid van vestiging en vrij
verrichten van diensten*

14. Ondanks een welafgeleend programma⁵² bleven concrete verwezenlijkingen op dit gebied vrij lang uit. De jongste jaren en maanden lijken de zaken toch iets vlugger te lopen zodat op dit ogenblik melding kan worden gemaakt van concrete verwezenlijkingen op vier verschillende terreinen⁵³, nl. :

- herverzekering en retrocessie (A)
- directe verzekeringen buiten de levensverzekeringen (B)
- verzekeringstussenpersonen (C)
- medeverzekering (D).

A. Herverzekering en retrocessie

15. De eerste effectief vastgelegde maatregel was een richtlijn (64/225/EEG) van 25 februari 1964 tot opheffing van de beperkingen inzake vrijheid van vestiging en vrij verrichten van diensten wat betreft herverzekering en retrocessie⁵⁴.

Deze richtlijn werd door de Raad vastgesteld op 25 februari 1964 op grond van een voorstel dat door de Commissie was ingediend op 28 juli 1962⁵⁵ en waarover advies werd

uitgebracht door het Economisch en Sociaal Comité op 30 januari 1963⁵⁶ en door het Europese Parlement op 8 februari 1963⁵⁷.

16. Deze richtlijn⁵⁸ voorzag in de verplichte opheffing door alle Lid-Staten, binnen een termijn van zes maanden na haar kennisgeving, van de beperkingen betreffende de vestiging en de dienstverrichting of, m.a.w. en concreter uitgedrukt, betreffende de toegang tot de zelfstandige werkzaamheden van herverzekering en retrocessie en de uitoefening van deze werkzaamheden, en dit in alle branches (dus zowel schade- als levensverzekeringen). Voor de zgn. gemengde bedrijven, die zich dus zowel met directe verzekeringen als met herverzekeringen bezighouden, bleef deze liberalisatie echter beperkt tot het gedeelte van hun werkzaamheden dat betrekking heeft op de herverzekering en de retrocessie.

In de richtlijn⁵⁹ kwam een opsomming voor van de in de Lid-Staten bestaande beperkingen die op deze basis opgeheven dienden te worden ; voor België was dat meer bepaald de verplichting in het bezit te zijn van een zgn. beroepskaart ; deze verplichting werd effectief opgeheven voor onderdanen van andere Lid-Staten door een koninklijk besluit van 15 december 1965⁶⁰.

B. Directe verzekeringen buiten de levensverzekeringen

17. Het is ongetwijfeld op dit gebied van het Europese verzekeringsrecht dat — ook tot op heden — de belangrijkste en omvangrijkste wetgevende maatregelen zijn getroffen door de E.G. ; zij hebben hun streven op dit gebied immers geenszins beperkt tot het louter opheffen van de beperkingen die toen in de verschillende Lid-Staten drukten op de vrijheid van vestiging⁶¹ voor de verzekeringsondernemingen of zelfs en meer bepaald op hun recht om in deze Lid-Staten agent-schappen en bijkantoren op te richten ; zij hebben er integendeel naar gestreefd de toegang tot de hier beoogde verzekeringsbranches en de uitoefening van de hier bedoelde zelfstandige werkzaamheden maximaal te vergemakkelijken door een voorafgaande coördinatie⁶². Deze coördinatie was essentieel gericht op het wegwerken van de veel belangrijker, hoewel indirecte hinderpalen die toen gelegen waren in de verschillen die tussen de nationale wetgevingen bestonden

⁵² In voetnoot 16 is reeds verwezen naar het dubbele Algemene Programma voor de opheffing van de beperkingen op de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten. M.b.t. het verzekeringswezen werd hier de volgende kalender vooropgesteld :

1° opheffing van de beperkingen op de vrijheid van vestiging (titel III) ;

— vóór eind 1963, wat de herverzekering betreft (zie ook nr. 15 hierna) ;

— vóór eind 1965, wat het directe verzekeringsbedrijf met uitzondering van de levensverzekeringsbranche betreft, maar dan op voorwaarde van een voorafgaande coördinatie van de toegangs- en uitoefeningsvoorwaarden (zie ook de nrs. 6 en 17 e.v.) ;

— vóór eind 1967, wat het levensverzekeringsbedrijf betreft, maar dan eveneens op voorwaarde van een voorafgaande coördinatie van de toegangs- en uitoefeningsvoorwaarden (zie ook nr. 6) ;

— eveneens vóór eind 1967, voor de verzekeringsagenten en as-surantiemakelaars (zie ook de nrs. 6 en 24 e.v.) ;

2° opheffing van de beperkingen op het vrij verrichten van diensten (titel V) ;

— vóór eind 1967, wat het directe verzekeringsbedrijf met uitzondering van de levensverzekeringsbranche betreft, maar dan op voorwaarde dat voor de vrijheid van vestiging en de noodzakelijke coördinatie m.b.t. het verzekeringscontract verwezenlijkt zou zijn en de formaliteiten voor de erkenning en de uitvoering van vonnissen en arresten zouden worden vereenvoudigd (zie eveneens nr. 35) ;

— vóór eind 1969, wat het levensverzekeringsbedrijf betreft ;

— na de verwezenlijking van het vrij verrichten van diensten m.b.t. het verzekeringsbedrijf, wat de verzekeringsagenten en as-surantiemakelaars betreft.

Dit wordt hier in herinnering gebracht niet zozeer om de aandacht op de opgelopen vertraging te vestigen als wel om wat in nr. 11 hierboven is geschreven te bevestigen : voortaan mogen deze beperkingen niet meer tegen de onderdanen van de Lid-Staten ingeroepen worden, ook al werden de hierboven in herinnering gebrachte voorwaarden intussen niet vervuld.

⁵³ Zie over het geheel van deze terreinen b.v. M. PICARD & A. BESSON, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 391-438 en verder ook J. BORGESIU, *Dienstenverkeer, vestigingsrecht en verzekeringsbedrijf in de E.E.G.*, Kluwer, Deventer, 1974, 280 p., samen met de uitgebreide bespreking ervan door F. Baron VAN DER FELTZ «Vrijheid van vestiging en dienstverlening voor het verzekeringsbedrijf in de Europese Gemeenschappen», *Het Verzekeringsarchief*, deel II, 1974, p. 261-320.

⁵⁴ *Publikatieblad E.G.* nr. 56, 4 april 1964.

⁵⁵ *Bulletin E.E.G.* nr. 9/10, september 1962, supplement p. 11-12.

⁵⁶ *Publikatieblad E.G.* nr. 56, 4 april 1964.

⁵⁷ *Idem* nr. 33, 4 maart 1963.

⁵⁸ Vermelde richtlijn, art. 1, 2 en 4.

⁵⁹ Vermelde richtlijn, art. 3.

⁶⁰ *B. Staatsblad*, 28 januari 1966. Dit koninklijk besluit werd zelf opgeheven door het koninklijk besluit van 29 augustus 1977 (*B. Staatsblad*, 29 oktober 1977) waarvan reeds sprake was in voetnoot 44 onder nr. 11 hierboven.

Om deze situatie nu concreet — na de in voetnoot 20 vermelde arresten van het Hof van Justitie van de E.G. — te beoordelen dient uiteraard rekening te worden gehouden met het feit dat de hier besproken richtlijn 64/225/EEG duidelijk binnen de overgangspe-riode, zoals bedoeld onder de nrs. 5 en 6 hierboven, werd vastgesteld.

⁶¹ Het vrij verrichten van diensten zal pas veel later aan bod komen : zie hieromtrent nrs. 37 e.v. hierna.

⁶² Deze voorafgaande coördinatie was formeel vooropgesteld in het Algemene programma waarvan sprake in voetnoot 52 ; ze was overigens ook in overeenstemming met wat reeds in het Verdrag zelf was bepaald en uiteengezet werd onder nr. 6 met voetnoot 18 hierboven. Zie verder ook nog de nrs. 10 en 11.

In de inleidende overwegingen van beide onder nr. 18 hierna vermelde richtlijnen wordt overigens nog gewezen op noodzaak en nut van deze coördinatie.

op het terrein van het overheidstoezicht op de verzekeringsondernemingen.

18. In dit perspectief werden twee richtlijnen vastgesteld waaromtrent een beknopte commentaar hier aangewezen is.

1° Het betreft vooreerst een eerste richtlijn (73/239/EEG) van 24 juli 1973 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toegang tot het directe verzekeringsbedrijf — met uitzondering van de levensverzekeringsbranche⁶³ — en de uitoefening van dat bedrijf⁶⁴.

Deze richtlijn die hier verder als de eerste coördinatie-richtlijn wordt vermeld, is het resultaat van een jarenlange voorbereiding. Na heel wat voorafgaand en diepgaand studiewerk werd nl. reeds in mei 1965 een ontwerp uitgewerkt door de diensten van de Commissie; dit ontwerp werd nadien nog herwerkt en pas op 17 juni 1966 door de Commissie bij de Raad ingediend⁶⁵; advies werd hierover uitgebracht door het Economisch en Sociaal Comité op 26 april 1967⁶⁶ en door het Europese Parlement op 13 maart 1968⁶⁷. Later werd het ontwerp nog gewijzigd en geamendeerd⁶⁸ op het niveau van de Raad die de richtlijn uiteindelijk vaststelde op 24 juli 1973. Ten slotte werd deze richtlijn nog gewijzigd door een richtlijn (76/580/EEG) van 29 juni 1976⁶⁹.

2° Het betreft verder een richtlijn (73/240/EEG) van 24 juli 1973 inzake de opheffing van de beperkingen betreffende de vrijheid van vestiging op het gebied van het directe verzekeringsbedrijf, ook hier met uitzondering van de levensverzekeringsbranche⁷⁰.

De voorbereiding van deze richtlijn liep vrij gelijk met die van de onder 1° vermelde eerste coördinatie-richtlijn: het

voorstel werd door de Commissie bij de Raad ingediend op 2 februari 1967⁷¹; advies werd hierover uitgebracht door het Economisch en Sociaal Comité op 31 mei 1967⁷² en door het Europese Parlement op 13 maart 1968⁷³; de Raad stelde de richtlijn uiteindelijk vast op 24 juli 1973.

19. Zoals reeds aangestipt onder nr. 17 hierboven beoogt deze eerste coördinatie-richtlijn essentieel de coördinatie van de bepalingen die in de nationale wetgevingen van de Lid-Staten het overheidstoezicht op de verzekeringsondernemingen regelen. Zij heeft als zodanig betrekking op alle branches van de zgn. schadeverzekeringen waarvan een volledige lijst wordt opgegeven in een bijlage bij de richtlijn.

20. Het door deze eerste coördinatie-richtlijn geregelde systeem kan hier schetsmatig als volgt samengevat worden:

1° de gecoördineerde regeling moet verplicht toegepast worden op alle ondernemingen die de zgn. schadeverzekeringen beoefenen, met uitsluiting alleen van bepaalde kleinere onderlinge waarborgmaatschappijen c.q. onderlinge verzekeringsmaatschappijen alsmede van enkele instellingen die aan bepaalde Lid-Staten eigen zijn⁷⁴;

2° elke Lid-Staat is verplicht zijn toezicht uit te breiden tot alle hier bedoelde verzekeringsbranches en dan vooreerst de toegang tot deze verzekeringswerkzaamheden te onderwerpen aan een vergunning; de voorwaarden waaronder die vergunning kan worden verleend of ingetrokken, worden overigens nauwkeurig opgegeven⁷⁵;

3° wat meer bepaald de uitoefening van deze verzekeringswerkzaamheden betreft, dient elke Lid-Staat een permanente controle te organiseren op de financiële situatie van de verzekeringsondernemingen. Deze ondernemingen worden daarbij overigens verschillende regels opgelegd i.v.m. de financiële waarborgen die zij moeten bieden, en meer bepaald:

— de verplichting⁷⁶ te beschikken niet alleen over voldoende technische reserves om aan hun aangegane verzekeringsverplichtingen te kunnen voldoen, maar ook over een aanvullende of superreserve, solvabiliteitsmarge genaamd, die in verhouding staat tot de omvang van de bedrijfsverrichtingen, gevormd door het vrije vermogen en bestemd is om het hoofd te kunnen beiden aan alle wisselvalligheden van het bedrijf⁷⁷. Benadrukt kan worden dat een derde van deze solvabiliteitsmarge een zgn. garantiefonds vormt en dat hieromtrent ook voorzien is in een minimumgarantiefonds; de

⁶³ Omtrent de levensverzekeringsbranche zijn — ook nu — nog geen gelijkaardige maatregelen getroffen; zie hieromtrent de nrs. 54-63 hierna.

⁶⁴ *Publikatieblad EG* nr. L228, 24 juli 1973 en verder ook nr. L5, 7 januari 1978.

Zie over het geheel van deze richtlijn(en) b.v. G. LEVIE, «Een etappe in de integratie van het Europees verzekeringswezen», *De Verzekering*, 1973, 741-781 (originele Franse tekst in *Bull. Ass.*, 1973, 475-516); J. TOUSSAINT, «L'instauration de la liberté d'établissement en assurance dommages», *R.G.A.T.*, 1973, 579-590; J. BORGESIIUS, zoals vermeld in voetnoot 53, p. 173-200; H. FAVRE, «L'assurance et le marché commun. Les coordinations indispensables dans le domaine du Droit Privé», in *Etudes offertes à Monsieur le Professeur André Besson*, L.G.D.J., Parijs, 1976, p. 121-126. Zie verder ook, o.m. over de wordingsgeschiedenis van deze richtlijn(en) b.v. H. FAVRE, «Le marché commun et l'assurance. Instauration de la liberté d'établissement en assurance directe», *R.G.A.T.*, 1965, 5-21; F. SALOMSON, «De eerste richtlijn voor het verzekeringswezen», *S.E.W.*, 1967, 76-92; J.L. FAGNART, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 432-447.

M.b.t. de benaming eerste (coördinatie-)richtlijn kan verduidelijkt worden dat al lang een tweede (coördinatie-)richtlijn in de maak is, meer bepaald dan inzake vrij verrichten van diensten: zie hieromtrent de nrs. 39-53 en meer bepaald voetnoot 142 hierna.

⁶⁵ *Publikatieblad E.G.*, nr. 175, 3 oktober 1966.

⁶⁶ *Idem*, nr. 158, 18 juli 1967.

⁶⁷ *Idem*, nr. C27, 28 maart 1968 en C45, 10 mei 1968.

⁶⁸ Zie hieromtrent b.v. het antwoord van de Commissie E.G. op de schriftelijke vraag nr. 368/71 van de h. Cele (*Publikatieblad E.G.* C21, 3 maart 1972).

⁶⁹ Deze wijziging had essentieel betrekking op de Europese Reken-eenheid waarvan sprake is in de bovenvermelde richtlijn. Zie *Publikatieblad E.G.* nr. 243, 23 oktober 1975 (voorstel van de Commissie), nr. C28, 9 februari 1976 (advies Europees Parlement), nr. C35, 16 februari 1976 (advies Economisch en Sociaal Comité) en nr. L189, 13 juli 1976 (richtlijn).

⁷⁰ *Publikatieblad E.G.* nr. L228, 16 augustus 1973.

⁷¹ *Idem*, nr. 62, 1 april 1967.

⁷² *Idem*, nr. 118, 20 juni 1967.

⁷³ *Idem*, nr. C27, 28 maart 1968.

⁷⁴ Vermelde eerste richtlijn, artt. 3 en 4. Voor België kwam hier geen specifieke instelling in voor.

⁷⁵ *Idem*, artt. 6-12 en 22.

⁷⁶ *Idem*, artt. 15, 16 en 17.

⁷⁷ Het invoeren van deze solvabiliteitsmarge was werkelijk de meest originele maatregel ter bescherming van de rechten van verzekeren en verzekeringsschuldeisers. Het legt alle verzekeringsondernemingen financiële waarborgen op die — in de meest pregnante zin — niet onbelangrijk zijn. Zie hieromtrent b.v. B. ATALLAH, «La marge de solvabilité des compagnies d'assurances dans le cadre du marché commun» in *Etudes offertes à Monsieur le Professeur André Besson*, L.G.D.J., Paris, 1976, p. 1-26. Zie ook het nr. 7 van juli-augustus 1978 van *L'argus International*, «Enquête sur le contrôle de la marge de solvabilité des sociétés non vie», en andere bijdragen.

hoogte hiervan staat in verhouding tot het gewicht van het risico van de verschillende branches ;

— verplichting jaarlijks verslag uit te brengen bij de toezichthoudende overheid over de situatie waarin zij verkeren en over hun solvabiliteit⁷⁸ ;

— verplichting zich bij financiële moeilijkheden aan bijzondere stringente regels te onderwerpen⁷⁹ ;

4° speciale regels zijn uitgewerkt voor de binnen de Gemeenschappen gevestigde agentschappen of bijkantoren van ondernemingen waarvan het hoofdkantoor buiten de Gemeenschappen gevestigd is⁸⁰.

21. Deze eerste coördinatie-richtlijn bevat dan nog een aantal diverse, overgangs- en slotbepalingen⁸¹ waarvan alleen de allerbelangrijkste hier vermeld moeten worden.

1° Er is vooreerst het principe van de nauwe samenwerking tussen de Commissie van de Europese Gemeenschappen en de nationale autoriteiten van de Lid-Staten met de bedoeling de doeltreffendheid van het overheidstoezicht te waarborgen.

2° De Lid-Staten waren verplicht de door deze richtlijn noodzakelijk gemaakte maatregelen te treffen tegen 31 januari 1975.

België kwam deze verplichting niet als eerste Lid-Staat en zelfs niet binnen de termijn na : de hierboven beschreven regeling werd immers pas in onze nationale wetgeving ingewerkt door de reeds vermelde wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen waarvan alle bepalingen echter — ook vandaag — nog niet in werking getreden zijn⁸².

Hiermee was België echter beslist niet de laatste Lid-Staat om zijn Europese verplichtingen na te komen ; verschillende landen kwamen nog later klaar ; op dit ogenblik heeft Nederland zelfs nog geen definitieve regels in dit verband vastgelegd⁸³.

3° Op de hier bedoelde verzekeringsondernemingen rustte de principiële verplichting alle aanpassingen door te voeren tegen 31 januari 1976 wat de gewijzigde voorschriften in het algemeen betreft en tegen 31 juli 1978 wat betreft de onder nr. 20, 3° vermelde financiële regels inzake solvabiliteitsmarge en minimumgarantiefonds.

22. Volledigheidshalve kan nog vermeld worden dat de E.G.-Commissie, overeenkomstig de hier besproken eerste coördinatie-richtlijn⁸⁴, op 21 april 1976 besprekingen is be-

gonnen met de Federale Regering van Zwitserland. De bedoeling is te komen tot een bilaterale overeenkomst waardoor de verzekeringsondernemingen uit Zwitserland resp. uit de Lid-Staten, op grond van wederkerigheid, een gelijke behandeling op elkaars grondgebied zouden genieten.

23. Over de onder nr. 18, 2° vermelde richtlijn (73/240/EEG) inzake vrijheid van vestiging op het gebied van het directe verzekeringsbedrijf buiten de levensverzekeringsbranche kan de commentaar zeer beknopt blijven⁸⁵.

Benadrukt kan toch wel worden dat deze richtlijn niet alleen voorzorg in de verplichte opheffing, door alle Lid-Staten, van de beperkingen die onderdanen van andere Lid-Staten verhinderden zich in het ontvangende land te vestigen onder dezelfde voorwaarden, met dezelfde rechten en met dezelfde behandeling als de onderdanen van dat land⁸⁶.

Zij voorzorg verder ook nog⁸⁷ : 1° in bepaalde aanpassingen voor het geval een Lid-Staat de toegang tot de hier bedoelde werkzaamheden afhankelijk maakte van een bewijs van betrouwbaarheid en van het bewijs dat er voorheen geen faillissement heeft plaatsgehad ; 2° in bepaalde regels m.b.t. de aansluiting bij beroeps- en bedrijfsorganisaties ; 3° in het verbod, voor de Lid-Staten, aan hun onderdanen die zich in een andere Lid-Staat vestigen, een steun te verlenen waardoor de voorwaarden voor vestiging vervalst kunnen worden.

De Lid-Staten dienden hier hun nationale voorschriften te wijzigen tegen 31 januari 1975 ; de inwerkingtreding van de aldus gewijzigde voorschriften was verder geregeld zoals vermeld onder nr. 22 voor de eerste coördinatie-richtlijn.

Ook in deze richtlijn⁸⁸ kwam een opsomming voor van de in de Lid-Staten bestaande beperkingen die op deze basis opgeheven dienden te worden ; voor België was dat ook hier de verplichting in het bezit te zijn van een zgn. beroepskaart ; deze verplichting werd effectief opgeheven voor onderdanen van andere Lid-Staten door een koninklijk besluit van 11 juli 1974⁸⁹.

C. Verzekeringstussenpersonen

24. Op 4 december 1970⁹⁰ diende de E.G.-Commissie bij de Raad voorstellen in voor richtlijnen betreffende enerzijds de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging voor de

⁸⁵ Werd deze richtlijn niet meer vastgelegd binnen de overgangsperiode zoals bedoeld onder de nrs. 5 en 6 hierboven (vergelijk voetnoot 60 hierboven) dan dateert ze wel duidelijk van vóór de belangrijke arresten die door het Hof van Justitie werden geveld en onder de nrs. 7-10 hierboven werden besproken. Zoals reeds uiteengezet onder nr. 8, 1°, en nog benadrukt onder nr. 11 is deze richtlijn nu grotendeels overbodig geworden. Ze wordt hier nog — zeer in het kort — besproken omdat ze effectief werd vastgesteld maar ook en vooral — zoals in de hierbovenstaande tekst is vermeld — omdat ze tevens voorschriften inhoudt die ertoe strekken de daadwerkelijke uitoefening van de vrijheid van vestiging te bevorderen.

⁸⁶ Vermelde richtlijn, artt. 1 en 2.

⁸⁷ Vermelde richtlijn, artt. 3, 4 en 5. In latere gelijkaardige richtlijnen worden dergelijke zaken niet altijd meer in de artikelen zelf geformuleerd ; meer dan eens komt hieromtrent slechts een verwijzing voor in de inleidende overwegingen. Zie daarover ook voetnoot 105 hierna.

⁸⁸ Vermelde richtlijn, art. 2. Vergelijk met wat onder nr. 16 is vermeld i.v.m. de herverzekering en de retrocessie.

⁸⁹ B. Staatsblad, 10 december 1974. Ook dit koninklijk besluit werd zelf opgeheven door het koninklijk besluit van 29 augustus 1977 (B. Staatsblad, 29 oktober 1977) waarvan reeds sprake was in de voetnoten 44 en 60.

⁹⁰ Publikatieblad E.G. nr. C14, 11 februari 1971.

⁷⁸ Vermelde richtlijn, artikel 19.

⁷⁹ Idem, art. 20.

⁸⁰ Idem, artt. 23-29.

⁸¹ Idem, artt. 30-38.

⁸² Zie hieromtrent voetnoot 3 hierboven ; zie een uitvoerige bespreking van deze Belgische controlewet in mijn in voetnoot 20 vermelde studie. Veruit de meeste bepalingen van deze Belgische controlewet zijn thans wel in werking getreden.

⁸³ De Nederlandse controleoverheid heeft wel toegezegd de in haar land opgelopen vertraging niet als voorwendsel aan te wenden om onderdanen van andere Lid-Staten het voordeel van deze richtlijn te ontfangen. Deze vertraging valt wel bijzonder op als men weet dat drie van de in voetnoot 20 vermelde arresten geveld werden op prejudiciële vragen gesteld door Nederlandse rechters en dat in verband daarmee geschreven werd over «het voortvarende beleid, dat de verschillende Nederlandse rechters tentoongespreid hebben ten aanzien van de mogelijkheid aan het Hof van Justitie vragen van gemeenschapsrecht en interpretatie voor te leggen» ; zie H.J. BRONKHORST, zoals vermeld in voetnoot 20, p. 331.

⁸⁴ Vermelde richtlijn, art. 29.

zelfstandige werkzaamheden van verzekeringsagent en assurantiemakelaar en anderzijds de noodzakelijke overgangsmatregelen op het gebied van dezelfde werkzaamheden.

Over deze voorstellen werden de vereiste adviezen vrij spoedig uitgebracht, nl. door het Europese Parlement op 5 juli 1971⁹¹ en door het Economisch en Sociaal Comité op 29 september 1971⁹². Gevolg gevend aan deze adviezen besliste de Commissie haar oorspronkelijke voorstellen te amenderen; begin 1972 diende zij inderdaad een reeks amendementen in bij de Raad.

Sindsdien werden de gegevens echter fundamenteel gewijzigd, niet alleen door de toetreding van drie nieuwe Lid-Statens tot de Europese Gemeenschappen maar ook en vooral door de vroeger⁹³ reeds besproken arresten van het Hof van Justitie m.b.t. de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten.

Een nieuwe herziening van de reeds ingediende, besproken en geamendeerde voorstellen was dan ook noodzakelijk geworden. De Commissie besliste haar voorstel i.v.m. de vrijheid van vestiging formeel in te trekken⁹⁴ en de daarin voorkomende bepalingen van algemene aard ter bevordering van de uitoefening van het recht van vrije vestiging over te hevelen naar het voorstel i.v.m. de overgangsmatregelen; daarnaast zou dit voorstel nu ook uitgebreid worden tot het vrij verrichten van diensten.

Uiteindelijk stelde de Raad dan op 13 december 1976 een richtlijn vast houdende maatregelen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor de werkzaamheden van verzekeringsagent en assurantiemakelaar en houdende met name overgangsmatregelen voor deze werkzaamheden⁹⁵.

25. Tussen de E.G.-Lid-Statens bestonden — en bestaan overigens nu nog — merkelijke verschillen ten aanzien van de voorwaarden voor de toegang tot de hier bedoelde werkzaamheden en de uitoefening daarvan: terwijl in bepaalde Statens strenge regelingen gelden, heerst in andere Statens een haast totale vrijheid⁹⁶.

Daarom werd hier — met inachtneming van wat uiteengezet is onder nr. 11 hierboven — geopteerd voor het stelsel van de zgn. overgangsmatregelen; de concrete bedoeling was dan te voorkomen dat onderdanen van Lid-Statens waar inzake toegang tot deze werkzaamheden geen enkele voorwaarde wordt gesteld, extra gehinderd worden wanneer zij hun werkzaamheden willen uitoefenen in een Lid-Staat waar die toegang wel gereguleerd is⁹⁷.

⁹¹ *Idem*, nr. C78, 2 augustus 1971.

⁹² *Idem*, nr. C113, 9 november 1971.

⁹³ Zie hieromtrent onder de nrs. 7-10 hierboven. Aangestipt kan wel worden dat het in voetnoot 20 vermelde arrest Coenen betrekking had op de uitoefening van de werkzaamheden van assurantiemakelaars in Nederland.

⁹⁴ Zie hieromtrent nr. 8 met voetnoot 26 hierboven. Voor een korte bespreking van de vroegere voorstellen zie b.v. J. BORGESIU, zoals vermeld in voetnoot 53, p. 219-224.

⁹⁵ *Publikatieblad E.G.* nr. L26, 31 januari 1977.

In de inleidende overwegingen van deze richtlijn wordt de doelstelling zeer duidelijk opgegeven.

⁹⁶ Er bestaan (vrij) strenge regelingen b.v. in Frankrijk, België (alleen voor verzekeringsmakelaars) en, in een zekere zin, in het G.H. Luxemburg (voor agenten; makelaars worden er niet toegelaten).

⁹⁷ Dit zou b.v. duidelijk het geval zijn voor iemand die in België het (niet gereguleerde) beroep van verzekeringsagent uitoefent

Een coördinatie van de desbetreffende nationale voorschriften, met inbegrip van de onderlinge erkenning van de diploma's werd dus naar een later stadium verwezen; zodra die coördinatie echter verwezenlijkt zal zijn, zullen alle thans geldende overgangsmatregelen hun reden van bestaan verliezen en dan ook vervallen⁹⁸.

26. I.v.m. het toepassingsgebied van deze richtlijn moet speciaal benadrukt worden dat zij niet alleen slaat op de zelfstandige (anders dan in loondienst verrichte) werkzaamheden maar ook op de gesalarieerde (wel in loondienst verrichte) werkzaamheden⁹⁹.

Deze — zelfstandige of eventueel zelfs gesalarieerde — werkzaamheden worden dan in drie categorieën onderverdeeld¹⁰⁰:

1° er zijn vooreerst de werkzaamheden zoals zij in België uitgeoefend worden door de zgn. verzekeringsmakelaars (eventueel herverzekeringsmakelaars): dit zijn dan personen die met het oog op de dekking van te verzekeren (of te herverzekerende) risico's:

— verzekeringsnemers en verzekeringsondernemingen (of herverzekeringsondernemingen) met elkaar in contact brengen zonder in de keuze van deze ondernemingen gebonden te zijn;

— het sluiten van de verzekeringsovereenkomsten voorbereiden;

— en eventueel behulpzaam zijn bij het beheer en de uitvoering van deze overeenkomsten, in het bijzonder bij schadegeval;

2° er zijn verder de werkzaamheden zoals zij in België uitgeoefend worden door de zgn. verzekeringsagenten: dit zijn personen die uit hoofde van een of meer overeenkomsten of volmachten belast zijn met verschillende taken in naam en voor rekening van, of alleen voor rekening van, een of meer (wel bepaalde) verzekeringsondernemingen, en meer bepaald:

— met het aanbieden, het voorstellen en het uitwerken of het sluiten van verzekeringsovereenkomsten,

— of met de medewerking bij het beheer en de uitvoering van deze overeenkomsten, in het bijzonder bij schadegeval;

3° er zijn ten slotte de werkzaamheden zoals zij in België (in veel mindere mate) uitgeoefend worden door zgn. subagenten: dit zijn andere personen dan de hierboven bedoelde makelaars (1°) en agenten (2°) die echter voor rekening van dergelijke makelaars of agenten handelen en

— daarbij met name de inleidende werkzaamheden uitvoeren, verzekeringscontracten aanbieden of premies innen,

— maar steeds zonder dat deze werkzaamheden het aan-

en dit beroep nadien zou willen uitoefenen in Nederland (waar het wel gereguleerd is).

⁹⁸ Vermelde richtlijn, 9e inleidende overweging en art. 12.

⁹⁹ *Idem*, 10e inleidende overweging en art. 1, 2.

¹⁰⁰ *Idem*, art. 2. Deze nauwkeurige bepalingen zijn in de richtlijn zelf opgenomen «gezien de tussen de Lid-Statens ten aanzien van de afbakening van de werkzaamheden van verzekeringsagent en assurantiemakelaar bestaande verschillen» (3e inleidende overweging). De voor de verzekeringsmakelaars opgegeven bepaling stemt vrij goed overeen met die welke voorkomt in het Belgische K.B. van 14 november 1961 (*B. Staatsblad*, 7 december 1961 — bevoegdheidsvoorwaarden).

¹⁰¹ Zie nr. 25 met voetnoot 98 hierboven.

¹⁰² Vermelde richtlijn, 6e, 7e en 8e, inleidende overweging en artt. 4-9.

gaan van verplichtingen jegens of van het publiek kunnen omvatten.

27. De essentie van de ingevoerde overgangsmaatregelen kan hier als volgt weergegeven worden :

1° deze maatregelen gelden slechts in afwachting van de latere coördinatie van de toegangs- en uitoefeningsvoorwaarden¹⁰¹ ;

2° een eerste reeks maatregelen wordt getroffen ten aanzien van de ontvangende Lid-Staten waar de toegang tot alle of bepaalde hier bedoelde werkzaamheden wel geregeld is maar geen voorafgaande opleiding veronderstelt¹⁰² ; in dit geval wordt de daadwerkelijke uitoefening van dezelfde werkzaamheid in de Lid-Staat van herkomst gedurende een nader omschreven aantal jaren in het nabije verleden, aanvaard als genoegzaam bewijs dat de betrokkene een vakkenis bezit die gelijkwaardig is aan die welke, door die ontvangende Lid-Staat, van de eigen onderdanen wordt verlangd¹⁰³ ;

3° een bijzondere informatieplicht wordt verder opgelegd aan de Lid-Staten die de toegang tot en de uitoefening van alle of bepaalde hier bedoelde werkzaamheden afhankelijk stellen van het voldoen aan bepaalde eisen van beroepsbekwaamheid¹⁰⁴ ;

4° maatregelen worden ten slotte getroffen¹⁰⁵ voor het geval een ontvangende Lid-Staat van zijn eigen onderdanen voor de toegang tot een van de hier bedoelde werkzaamheden

— ofwel een bewijs van betrouwbaarheid en het bewijs dat er voorheen geen faillissement heeft plaatsgehad (of slechts één van beide bewijzen) eist

— ofwel het afleggen van een eed of belofte eist.

28. De Lid-Staten dienen binnen achttien maanden na kennisgeving van deze richtlijn de nodige maatregelen in werking te brengen om aan alle bepalingen van deze richtlijn te voldoen¹⁰⁶.

D. Medeverzekering

29. Op dit gebied werd door de Raad van Ministers van de E.G., op 30 mei 1978¹⁰⁷ een richtlijn vastgesteld tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen op het gebied van de communautaire medeverzekering of co-assurantie. Het voorstel voor deze richtlijn werd door de

Commissie ingediend op 15 mei 1974¹⁰⁸ en maakte het voorwerp uit van een advies van het Economisch en Sociaal Comité op 19 december 1974¹⁰⁹ en van het Europese Parlement op 18 februari 1975¹¹⁰ ; het voorstel zelf werd nadien nog grondig gewijzigd. Omdat deze richtlijn duidelijk van minder belang is voor de doorsneeverzekerden kan de commentaar erover vrij beknopt gehouden worden¹¹¹.

30. Om deze richtlijn zo duidelijk mogelijk te situeren moet opgemerkt worden dat de diensten van de Commissie al lang werkten aan een voorstel voor een zgn. tweede coördinatie-richtlijn die een algemene regeling zou brengen voor de daadwerkelijke uitoefening van het vrij verrichten van diensten¹¹².

De hier te bespreken richtlijn is bedoeld als een eerste stap naar de coördinatie van alle transacties die kunnen worden uitgevoerd via het vrij verrichten van diensten.

De bedoeling is meer bepaald de daadwerkelijke uitoefening van het communautaire medeverzekeringsbedrijf te vergemakkelijken door een minimum aan coördinatie, ten einde concurrentiedistorsies en verschillen in behandeling te voorkomen, maar zonder dat daardoor inbreuk wordt gemaakt op de vrijheid die in verscheidene Lid-Staten op dit gebied al bestaat¹¹³.

Zeër duidelijk moet gesteld worden dat de hier beoogde coördinatie slechts betrekking heeft op de medeverzekeringstransacties die het belangrijkste zijn uit economisch oogpunt, d.w.z. op die transacties die op grond van hun aard of hun omvang de deelneming van verschillende verzekeraars noodzakelijk maken¹¹⁴.

De voorwaarden waaraan verrichtingen moeten voldoen om uitgeoefend te mogen worden via de hier bedoelde communautaire medeverzekering, zijn vrij nauwkeurig bepaald¹¹⁵.

Voor de hier bedoelde communautaire medeverzekering zelf worden echter maar een minimum aantal maatregelen en modaliteiten vastgelegd. Ze hebben hoofdzakelijk betrekking op de door de medeverzekeraar aan te leggen technische reserves en bij te houden statistieken, alsmede op enkele liquidatiemodaliteiten¹¹⁶.

¹⁰⁸ *Idem*, nr. C72, 27 juni 1974.

¹⁰⁹ *Idem*, nr. C47, 27 februari 1975.

¹¹⁰ *Idem*, nr. C60, 13 maart 1975.

¹¹¹ Zie voor een meer volledige commentaar, G.J. LEVIE, «La directive européenne sur la co-assurance du 30 mai 1978», *Bull. Ass. — De Verzekering*, 1977, 749-778.

¹¹² Sinds 30 december 1975 is zo een voorstel overigens reeds ingediend (*Publikatieblad* nr. C32, 12 februari 1976). Advies werd ook al hierover uitgebracht door het Economisch en Sociaal Comité (*Publikatieblad* E.G. nr. C204 van 30 augustus 1976) en door het Europese Parlement (*idem*, nr. C36, 13 februari 1978) : zie hieromtrent de nrs. 39-53 hierna.

¹¹³ Vermelde richtlijn, eerste en derde inleidende overweging.

¹¹⁴ Vermelde richtlijn, tweede inleidende overweging en art. 1. Voor de begrippen aard en omvang kunnen de Lid-Staten tamelijk vrij interpretatiecriteria vastleggen ; voor eventuele moeilijkheden wordt een oplossing gezocht in nauwe samenwerking tussen de Commissie en de bevoegde autoriteiten van de Lid-Staten (vermelde richtlijn, art. 1, 2, en art. 8).

¹¹⁵ Vermelde richtlijn, artt. 2 en 3.

Zeër opvallend is dat deze richtlijn duidelijk veel minder ver gaat dan wat gepland was in het eerste voorstel van 1974 ; voorgesteld werd toen nl. veel meer verrichtingen vrij te maken maar dan weliswaar onder naleving van enkele beperkende voorwaarden.

¹¹⁶ Vermelde richtlijn, art. 4-8.

¹⁰³ De voorwaarden betreffende juiste aard en duur van de hier bedoelde daadwerkelijke uitoefening verschillen naar gelang het gaat — volgens de Belgische terminologie — om verzekeringsmakelaars dan wel verzekeringsagenten of subagenten. Voor de Lid-Staten waar verschillende regelingen gelden (o.a. strengere voorwaarden voor verzekeringsmakelaars dan voor verzekeringsagenten) wordt tevens voorzien in overgangsmogelijkheden van de werkzaamheden als makelaar naar die welke als verzekeringsagent uitgeoefend zullen worden ; overgang in de omgekeerde richting is slechts mogelijk voor verzekeringsagenten die beschikken over een blijvende volmacht waarbij hun bevoegdheid verleend is om een of meer verzekeringsondernemingen te verbinden ; overgang is wel steeds mogelijk van de werkzaamheden als verzekeringsmakelaar of -agent naar die van subagent.

¹⁰⁴ Vermelde richtlijn, art. 3 : deze Lid-Staten moeten elke belangstellende, op zijn verzoek, inlichten over de voor hun grondgebied geldende wettelijke regeling.

¹⁰⁵ *Idem*, artt. 10 en 11. Vergelijk nr. 24 en voetnoot 87 ; naar het recht om aan te sluiten bij beroeps- en bedrijfsorganisaties wordt enkel nog verwezen in de 1e inleidende overweging.

¹⁰⁶ Vermelde richtlijn, art. 13. De kennisgeving van deze richtlijn gebeurde op 16 december 1976.

¹⁰⁷ *Publikatieblad* E.G., nr. L151, 7 juni 1978.

Als algemene beoordeling kan slechts aangestipt worden dat het alles bij elkaar toch maar om een vrij beperkte realisatie gaat op de weg van de daadwerkelijke realisatie van het vrij verrichten van diensten inzake verzekeringen.

Afdeling II — Verwezenlijkingen op andere gebieden van het Europese verzekeringsrecht

31. In deze tweede afdeling wordt het gebied van de vrijheid van vestiging en van het vrij verrichten van diensten even verlaten om een zeer kort overzicht te geven van wat reeds op andere gebieden van het verzekeringsrecht in de E.G. is verwezenlijkt. Hoewel deze verwezenlijkingen voor het verzekeringswezen als geheel of voor bepaalde sectoren ervan, beslist niet zonder belang zijn, dan blijf ik er hier toch maar zeer kort bij stilstaan: de meeste verwezenlijkingen zijn immers al uitvoerig besproken in de rechtsliteratuur.

Dit zeer kort overzicht wordt onderverdeeld in vier punten: verzekering van het kernrisico (A); kredietverzekering (B); verzekering van de wettelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen (C); rechterlijke bevoegdheid en tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissingen (D).

A. Verzekering van het kernrisico

32. De zeer korte bespreking kan hier uitgaan van de Conventie van Parijs van 29 juli 1960 inzake de burgerrechtelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie, zoals ze ondertekend werd door de zes oorspronkelijke Lid-Staten van de E.G.A.¹¹⁷ en door een zeker aantal andere landen. Door deze Conventie werd een speciale aansprakelijkheidsregeling voor de exploitatie van kerninstallaties ingevoerd en werd de verzekering van deze aansprakelijkheid verplicht gesteld¹¹⁸. Hieraan dient alleen te worden toegevoegd dat de Commissie van de E.G.A. tot de Lid-Staten aanbevelingen heeft gericht die ertoe strekken de wettelijke maatregelen tot uitvoering van hoger genoemde Conventie te harmoniseren¹¹⁹.

B. Kredietverzekering

33. In dit verband dient vooreerst te worden gewezen op het bestaan van twee richtlijnen¹²⁰ betreffende de invoering van een gemeenschappelijke kredietverzekeringsspolis voor transacties op middellange en lange termijn met overheidsaf-

nemers resp. particuliere afnemers, en van een derde richtlijn¹²¹ tot harmonisatie van de essentiële bepalingen voor de dekking van transacties op korte termijn (politieke risico) met overheidsafnemers en met particuliere afnemers.

Ook werken de E.G.-instanties aan een voorstel voor een richtlijn betreffende de uniforme beginselen voor de stelsels van exportkredietverzekering en exportkredietgarantie m.b.t. transacties op middellange en lange termijn met overheidsafnemers en met particuliere afnemers; hoewel omtrent dit voorstel geen document werd bekendgemaakt heeft het Economisch en Sociaal Comité uit eigen beweging een advies hieromtrent uitgebracht¹²².

C. Verzekering van de wettelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen

34. Op dit gebied werd essentieel een richtlijn¹²³ vastgesteld inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten betreffende de verzekering van de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering van deze aansprakelijkheid. Deze richtlijn beoogde de invoering in de nationale wetgevingen van de Lid-Staten, van een aantal minimumbepalingen op dit gebied¹²⁴ met de bedoeling de controle op de zgn. groene kaarten (d.w.z. de internationale verzekeringsbewijzen) aan de grensovergangen te kunnen afschaffen.

Door het vervullen van de voorwaarden die daartoe werden vastgesteld door deze richtlijn en die overigens het voorwerp van verschillende beslissingen en aanbevelingen van de E.G.-Commissie hebben uitgemaakt¹²⁵, kon de controle op de groene kaarten aan de binnengrenzen van de E.G. afgeschaft worden.

¹²¹ Richtlijn nr. 71/85/EEG van 1 februari 1971 (*Publikatieblad E.G.* nr. L36, 13 februari 1971).

¹²² *Publikatieblad E.G.* nr. C101, 26 april 1978. Zie eveneens een beschikking (73/391/EEG) van 3 december 1973 betreffende de raadplegings- en informatieprocedures op het gebied van kredietverzekering, garanties en financieringskredieten (*Publikatieblad E.G.* nr. L346, 17 december 1973). Zie verder ook het antwoord van de Commissie op de schriftelijke vragen nr. 544/73 (*Publikatieblad E.G.* nr. 29, 18 maart 1974, nr. 639/73) (*idem*, nr. C53, 9 mei 1974) en nr. 811/75 (*idem*, nr. C99, 3 mei 1975).

¹²³ Richtlijn 72/166/EEG van 24 april 1972 (*Publikatieblad* nr. L103, 2 mei 1972) gewijzigd door richtlijn 72/430/EEG van 19 december 1972 (*Publikatieblad E.G.*, nr. L291, 28 december 1972). Zie hieromtrent b.v. E. PETRUCCO, «La suppression du contrôle de la 'carte verte' aux frontières communautaires», *R.G.A.T.*, 1972, 592-601.

¹²⁴ De belangrijkste bepalingen hebben betrekking op de verplichting de wettelijke aansprakelijkheid i.v.m. het gebruik van motorrijtuigen te verzekeren alsmede op de verplichting, voor de verzekeringspolissen, de schade veroorzaakt op het grondgebied van andere Lid-Staten conform de in deze Staten van toepassing zijnde wetten te dekken.

¹²⁵ Zie een aanbeveling van 15 mei 1973 (*Publikatieblad E.G.* nr. L194, 16 juli 1973) en verder twee beslissingen (74/166/EEG en 74/167/EEG) van 16 februari 1974 (nr. L87, 30 maart 1974) en een aanbeveling (74/165/EEG) van dezelfde datum (*zelfde Publikatieblad E.G.*) alsmede een derde beslissing (75/23/EEG) van 13 december 1974 (*Publikatieblad E.G.* nr. L6, 10 januari 1975). De hier besproken regeling werd in Belgische wetgeving opgenomen bij een wet van 4 juli 1972 (*B. Staatsblad*, 29 juli 1972: zie hieromtrent b.v. S. FREDERICQ, «De wet van 4 juli 1972, tot wijziging van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen», *R.W.*, 1973-74, 1027-1034).

¹¹⁷ De E.G.A. (Europese Gemeenschap voor Atoomenergie — Euratom) werd opgericht door een Verdrag ondertekend te Rome op 25 maart 1957. Dit Verdrag bevatte bepalingen m.b.t. de dekking van het atoomrisico (art. 98): de E.G.A.-autoriteiten hebben evenwel afgezien van de toepassing van deze bepalingen ingevolge de ondertekening van de Conventie van Parijs waarvan sprake onder dit nr. 32; zie eveneens voetnoot 5 onder nr. 4.

¹¹⁸ Zie hieromtrent b.v. H. CLAASSENS, «Verplichte verzekeringen: een nieuw verschijnsel in België?», *R.W.*, 1977-78, 145-180, meer bepaald, kol. 162-164 met de er opgegeven literatuur. Zie ook, meer bepaald wat België betreft, Belgisch Syndicaat voor Kernverzekeringen, *Twintig jaar kernverzekeringen in België, 1957-1977*, 59 p.

¹¹⁹ Aanbevelingen nr. 65/42/Euratom van 28 oktober 1965 (*Publikatieblad E.G.* nr. 196, 18 november 1965) en nr. 66/22/Euratom van 6 juli 1966 (*Publikatieblad E.G.* nr. 136, 25 juli 1966).

¹²⁰ Richtlijnen nr. 70/509/EEG en nr. 70/510/EEG van 27 oktober 1970 (*Publikatieblad E.G.*, 23 november 1970).

D. Rechterlijke bevoegdheid en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen

35. Op 27 september 1968 werd te Brussel door de zes oorspronkelijke Lid-Staten van de E.G. het Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, ondertekend¹²⁶. Op 8 oktober 1978 werd dan tussen de huidige negen Lid-Staten van de Europese Gemeenschappen een verdrag gesloten inzake de toetreding van het Koninkrijk Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland tot het Verdrag van 27 september 1968^{126a}.

Dit verdrag dat slechts van toepassing is op geschillen met een internationaal karakter, d.w.z. die waarin niet alle partijen in dezelfde Staat gedomicilieerd zijn¹²⁷, beoogt essentieel de opruiming van de hindernissen die ontstaan ingevolge het bestaan van nationale grenzen of van nationale regels betreffende de rechterlijke bevoegdheid¹²⁸, m.a.w. het verwezenlijken van het vrij verkeer van de rechterlijke beslissingen.

Buiten bepaalde verplichtingen die het oplegt aan de rechtbanken waarvoor burgerlijke of handelszaken met een internationaal karakter gebracht worden, of die uitspraak dienen te doen over de uitvoering, binnen hun Staat, van rechterlijke beslissingen die in een andere Lid-Staat uitsproken zijn, regelt dit Verdrag de rechterlijke bevoegdheid ook inzake verzekeringen¹²⁹ en dit op basis van een onderscheid tussen : 1° vorderingen ingesteld tegen de verzekeraar : de eiser, dat hij nu verzekeringsnemer, verzekerde, begunstigde of benadeelde derde is, heeft de keuze tussen een vrij groot aantal rechtbanken waarbij hij zijn vordering aanhangig kan maken ; 2° vorderingen ingesteld door de verzekeraar : de verzekeraar moet de verweerder, dat hij nu verzekeringsnemer, verzekerde of begunstigde is, verplicht dagvaarden voor de rechtbank van diens woonplaats.

De mogelijkheden om van deze regels af te wijken zijn strikt beperkt¹³⁰.

¹²⁶ In België goedgekeurd door wet van 13 januari 1971 (*B. Staatsblad* 31 maart 1971). Zie over dit Verdrag in het algemeen b.v. M. WESER, *Convention communautaire sur la compétence judiciaire et l'exécution des décisions*, Brussel, Universitair Centrum voor rechtsvergelijking, 773 p.).

^{126a} *Publikatieblad E.G.* L304, 30 oktober 1978 waar tevens de gecoördineerde tekst van het Verdrag van 27 september 1968 met de erbij horende bijlagen opnieuw gepubliceerd wordt. De datum van inwerkingtreding van het hierboven vermeld Verdrag van 27 september 1968 zal later worden bekend gemaakt.

¹²⁷ Hierbij blijken te kunnen gevoegd worden, de geschillen tussen een verzekerde en een verzekeraar die in dezelfde Staat gedomicilieerd zijn, m.b.t. een schadegeval dat in een andere Staat plaats heeft gehad : zie J.L. FAGNART, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 478.

¹²⁸ Art. 220 van het E.E.G.-Verdrag van Rome verplichtte in zekere zin de Lid-Staten met elkaar in onderhandeling te treden om, voor hun onderdanen, te komen tot een vereenvoudiging van de formaliteiten waaraan de wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen en scheidsrechterlijke uitspraken onderworpen zijn. Zie in dit verband ook voetnoot 52.

¹²⁹ Zie over de bepalingen uit het Verdrag m.b.t. de verzekeringen b.v. A. RICHTER, «Das EWG-Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und die Vollstreckung in Zivil- und Handelssachen aus versicherungsrechtlicher Sicht», *Versicherungsrecht*, 1978, Heft 33, p. 801-805 en verder ook J.L. FAGNART, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 477-480 ; M. WESER, zoals vermeld in voetnoot 120, *passim* ; en M. PICARD en A. BESSON, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 472-480.

¹³⁰ Vermeld Verdrag, artt. 8-12.

36. Tot slot van dit Deel I, dat volledig gewijd was aan het positief verzekeringsrecht in de E.G. kan ik toch wel even benadrukken dat ook de balans alles bij elkaar vrij positief sluit op dit ogenblik. Dit moet ook de indruk zijn van elkeen die weet hoe traag die lang verwachte gemeenschappelijke (verzekerings-)markt tot stand komt. De balans kan echter nog positiever worden wanneer binnen een redelijke termijn echt werk wordt gemaakt van de initiatieven die op het getouw staan i.v.m. het verzekeringsrecht in wording in de E.G. : de huidige stand van zaken op dat gebied opmaken is de bedoeling van het nu volgend Deel II.

DEEL II. HET VERZEKERINGSRECHT IN WORDING IN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

37. Wie wil peilen naar wat nu te verwachten valt op het vlak van het Europese verzekeringsrecht moet kennis nemen van een aantal ontwerpen waaraan — soms al sinds jaren — wordt gewerkt door de E.G.-overheden ; bepaalde ontwerpen nemen nu immers min of meer concrete vormen aan en kunnen beslist ingrijpende wijzigingen meebrengen voor de meest diverse sectoren van het bedrijfsleven, met inbegrip van het verzekeringswezen.

Voor bepaalde gebieden van het verzekeringswezen is het rijpingsproces van deze ontwerpen overigens reeds zover gevorderd dat de tekst ervan het voorwerp heeft uitgemaakt van officiële publikaties¹³¹. Dit is op dit ogenblik het geval voor een paar ontwerpen inzake vrijheid van vestiging en vrij verrichten van diensten : in een eerste hoofdstuk schets ik een oriënterend overzicht¹³² van deze ontwerpen.

Voor andere gebieden van het verzekeringswezen staan de zaken echter merkkelijk minder ver. De ingewijden kennen weliswaar de problemen die de aandacht van de E.G.-instanties gaande houden ; zij zijn soms zelfs op de hoogte van de oplossingen die daaromtrent in voorbereiding zijn : het is hun daarom echter nog niet mogelijk met zekerheid te voorspellen of die oplossingen ook uiteindelijk en definitief aangenomen zullen worden, of zelfs of die oplossingen als zodanig zullen worden meegedeeld aan de te raadplegen adviesorganen en vervolgens overgezonden aan het uiteindelijk beslissingsorgaan dat in dit geval de Raad van ministers is. In een tweede hoofdstuk schets ik een beknopt overzicht¹³³ van deze nog niet officieel gepubliceerde ontwerpen.

¹³¹ Bedoeld worden hier in hoofdzaak publikaties in het *Publikatieblad E.G.*

¹³² Hieromtrent moet nog wel enig voorbehoud gemaakt worden : zoals nog zal blijken o.m. onder de nrs. 40 en 54 evolueren de zaken soms zo dat ook reeds officieel gepubliceerde ontwerpen, waarvan de definitieve goedkeuring overigens haast vaststond, in laatste instantie toch nog soms diepgaande wijzigingen ondergaan. Een van de gevolgen daarvan is dat uiteraard een (nieuwe) verdraging in de definitieve realisatie : zie bij wijze van vergelijking het werkschema dat vooropgesteld was in het dubbele Algemeen Programma waarvan sprake in voetnoot 52.

¹³³ Dit overzicht wordt beknopt gehouden omdat — zoals reeds vermeld in de hierboven staande tekst — nog talrijke of herhaalde wijzigingen in de ontworpen regelingen kunnen worden aangebracht ; toch probeer ik een zo duidelijk mogelijk inzicht in de huidige stand van zaken te geven.

Hoofdstuk I — Huidige perspectieven inzake vrijheid van vestiging en vrij verrichten van diensten

38. Om zo direct mogelijk aan te sluiten bij het hier voorafgaande deel I¹³⁴ maak ik vooreerst de stand van zaken op voor de directe verzekeringen buiten de levensverzekeringen (afdeling I); vervolgens wil ik dan ingaan op de perspectieven die zich thans afrekenen voor de levensverzekeringen (afdeling II).

Afdeling I — Huidige perspectieven voor de directe verzekeringen buiten de levensverzekeringen

39. Het vrij verrichten van diensten in het directe verzekeringsbedrijf, voorlopig nog met uitzondering van de levensverzekeringsbranche¹³⁵, staat onbetwistbaar ook buiten de verzekeraarskringen en dan meer bepaald in brede industriële en commerciële milieus¹³⁶, in het middelpunt van de belangstelling. Het is immers zo dat deze vrijheid zoals ze geregeld is voor het Verdrag van Rome¹³⁷ en vooral zoals ze belicht werd door het Hof van Justitie van de E.G.¹³⁸, het meest efficiënt kan bijdragen tot de ontwikkeling van een waarachtige Gemeenschappelijke Verzekeringmarkt; zij moet het de verzekeringsnemers nl. daadwerkelijk mogelijk maken de door hen gewenste verzekeringsveiligheid te zoeken niet alleen bij in hun eigen land doch eveneens bij in andere Lid-Staten gevestigde verzekeraars¹³⁹.

40. Rekening houdend met de uiteenlopende opvattingen die de Lid-Staten erop nahielden¹⁴⁰, heeft de E.G.-Commissie de jongste tien jaar in verschillende op elkaar volgende voorontwerpen voor een richtlijn in dit verband nu eens restrictieve dan weer extensieve voorstellen gedaan¹⁴¹. Uit-

eindelijk opteerde zij eind 1975 voor een oplossing waarbij het vrij verrichten van diensten geregeld zou worden voor alle branches van het directe verzekeringsbedrijf die ook al onder toepassing vallen van de eerste coördinatie-richtlijn waarvan sprake onder de nrs. 18-22.

Deze oplossing werd neergelegd in een voorstel voor een zgn. tweede coördinatie-richtlijn¹⁴², dat door de Commissie bij de Raad werd ingediend op 30 december 1975¹⁴³; advies werd hierover uitgebracht door het Economisch en Sociaal Comité reeds op 30 juni en 1 juli 1976¹⁴⁴ en door het Europees Parlement pas op 17 januari 1978¹⁴⁵. In beide adviezen werd met aandrang gewezen op de noodzaak het besproken voorstel op menig punt grondig te wijzigen.

Bekend is thans dat de Commissie beslist heeft met haast alle wensen van Comité en Parlement rekening te houden en haar oorspronkelijk voorstel bijgevolg grondig te wijzigen; tot op heden is dit gewijzigde voorstel echter niet officieel gepubliceerd¹⁴⁶; toch probeer ik onder de nu volgende nrs. 41-53 de essentie van dit gewijzigde voorstel weer te geven.

41. De algemene bedoeling van dit voorstel voor een tweede coördinatie-richtlijn kan hier als volgt samengevat worden:

1° het louter verbieden van discriminatoire behandelingen bij het verrichten van diensten is thans voorzeker overbodig geworden¹⁴⁷; toch kan dit verrichten van diensten door een onderneming die niet in de betrokken Lid-Staat gevestigd is, in feite nog belemmerd worden door soms belangrijke verschillen in de van toepassing zijnde nationale wetgevingen; in afwachting van een latere harmonisatie van deze verschillende nationale wetgevingen kan de huidige toestand toch al aanzienlijk verbeterd worden door het invoeren van een regeling waarbij de hierboven besproken eerste coördinatie-richtlijnen op enkele punten aangevuld wordt¹⁴⁸ (A);

2° de huidige toestand kan dan nog aanzienlijker verbeterd worden door het vaststellen van een aantal bepalingen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het

regeling in te voeren waarbij elke dienstverrichting onderworpen zou zijn aan een voorafgaande vergunning van de Lid-Staten waar het risico gelegen is, en anderzijds voorstellen waarbij het vrij verrichten van diensten in een eerste stadium beperkt zou blijven tot de transportrisico's alsmede de industriële en commerciële risico's waarvoor de vrijmaking slechts een minimale voorafgaande coördinatie zou vergen.

¹⁴² De juiste benaming was — en is nu nog — voorstel voor een tweede richtlijn van de Raad tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende het directe verzekeringsbedrijf, met uitzondering van de levensverzekeringsbranche, tevens houdende bepalingen tot bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het verzekeringsbedrijf door middel van het verrichten van diensten.

Wat de benaming *tweede* coördinatie-richtlijn betreft, zie voetnoot 64.

Zie over dit voorstel b.v. G. COURTIEU, «La liberté de prestation de services», *L'Argus*, 30 april 1976, p. 907-910.

¹⁴³ *Publikatieblad* E.G. nr. C32, 12 februari 1976.

¹⁴⁴ *Idem*, nr. C 204, 30 augustus 1976.

¹⁴⁵ *Idem*, nr. C 36, 13 februari 1978.

¹⁴⁶ M.b.t. wat ik over dit voorstel schrijf geldt dus beslist het in voetnoot 132 gemaakte voorbehoud; van sommige bepalingen is trouwens bekend dat zij slechts voorlopig ongewijzigd blijven.

¹⁴⁷ Vermeld voorstel, 2e inleidende overweging. Zie hieromtrent ook al onder de nrs. 9 en 10 hierboven.

¹⁴⁸ Vermeld voorstel, 3e en 4e inleidende overweging en art. 1, a. De hier in het vooruitzicht gestelde harmonisatie zal uiteraard nog heel wat tijd vergen.

¹³⁴ Zie hoofdzakelijk de nrs. 17-23.

¹³⁵ Zie wat de levensverzekeringsbranche betreft de nrs. 54-63.

¹³⁶ Zie immers onder de nrs. 50-52 de speciaal voor zgn. industriële en commerciële risico's vooropgestelde regeling. Ook de onder de nrs. 29 en 30 hierboven besproken richtlijn inzake medeverzekering is vooral voor deze risico's van bijzonder belang; zij was in dit verband overigens bedoeld als een eerste stap op de weg naar een volledige vrijmaking van de dienstverrichtingen.

¹³⁷ Zie hieromtrent de nrs. 4, 2°, 5 en 6.

¹³⁸ Zie hieromtrent de nrs. 7-10.

¹³⁹ Voorstel tweede coördinatie-richtlijn, 1e inleidende overweging.

¹⁴⁰ Sommige Lid-Staten die als liberaler werden beschouwd, oordeelden dat de coördinatie die reeds verwezenlijkt was door de eerste richtlijn (zie de nrs. 18-21), het mogelijk maakte de verder nog noodzakelijke coördinatie tot een strikt minimum te beperken zodat de vrijmaking van de dienstverrichtingen zeer vlug en zeer breed zou kunnen geschieden. Andere Lid-Staten die veeleer als voorstanders van een geleide economie werden beschouwd, oordeelden integendeel voor maximalistische voorzorgs- en coördinatiemaatregelen vóór of bij het overstappen naar die vrijmaking: zie G. LEVIE, «Réalités et perspectives...», zoals vermeld in voetnoot 2, p. 36. Zie over deze evolutie bv. ook J. BORGESIU, zoals vermeld in voetnoot 53, p. 201-215 en M. PICARD en A. BESSON, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 419-433, alsmede H. FAVRE, «La libre prestation des services en assurances directes autre que 'vie'», *R.G.A.T.*, 1975, 185-186; H. FAVRE, «L'assurance», zoals vermeld in voetnoot 64, p. 126-128 en P. NOLLA, «Conséquences pour l'industrie de l'assurance de la liberté de prestation de services dans la C.E.E.», *L'Assurance française*, 1976, 355-360 (overgenomen uit *Festschrift für Reimer Schmidt*, Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, 1976, p. 1013-1022).

¹⁴¹ Afgezien van allerlei formules die besproken werden, heeft de Commissie b.v. enerzijds voorstellen gedaan die ertoe strekten een

vrij verrichten van diensten voor de in de eerste coördinatierichtlijn bedoelde ondernemingen en verzekeringsbranches¹⁴⁹ (B).

Duidelijkheidshalve blijf ik dan verder nog even stilstaan bij de regeling die uit beide eerst beproven reeksen bepalingen voortvloeit voor de verzekeringen ter dekking van bepaalde belangrijke risico's (C).

42. Voorafgaand kan nog even benadrukt worden dat het vrij verrichten van diensten in dit voorstel zeer breed wordt opgevat, nl. als de dekking door een onderneming, van een in een andere Lid-Staat gelegen risico¹⁵⁰. M.a.w. en concreter uitgedrukt brengt dit vrij verrichten van diensten voor een verzekeringsonderneming het recht mee verzekeringscontracten af te sluiten m.b.t. risico's die gelegen zijn in andere Lid-Staten dan die waar die verzekeringsonderneming zelf gevestigd is.

Waar de grens dan ligt tussen het hier bedoelde vrij verrichten van diensten en het recht van vestiging, zoals dit besproken werd onder de nrs. 17-23 wordt niet nader bepaald; volgens de aanvankelijk gehuldigde opvattingen¹⁵¹ komt het de betrokken verzekeringsonderneming toe te beslissen of zij in een andere Lid-Staat zal optreden via het recht van vestiging dan wel via het vrij verrichten van diensten; zeker is echter¹⁵² dat zij dit laatste recht niet mag misbruiken om zich te onttrekken aan de beroepsregels die op haar wel van toepassing zouden zijn indien zij op het grondgebied van die Lid-Staat gevestigd was.

A. Aanvullende coördinatiemaatregelen

43. In een eerste reeks bepalingen¹⁵³ beoogt dit voorstel voor een tweede coördinatierichtlijn enkele aanvullingen in de eerste coördinatierichtlijn aan te brengen.

Zeer nadrukkelijk moet hierbij gesteld worden dat al deze bepalingen verder reiken dan het vrij verrichten van diensten. Net zoals de bepalingen uit die eerste coördinatierichtlijn zelf

zullen de hier onder A te bespreken bepalingen nl. van toepassing zijn niet alleen op de verzekeringsondernemingen die effectief gebruik maken van dit vrij verrichten van diensten in een andere Lid-Staat, maar even goed op de verzekeringsondernemingen die hun activiteit slechts binnen de nationale grenzen van hun eigen Lid-Staat uitoefenen.

44. De eerste aanvullende maatregelen hebben betrekking op de door de verzekeringsondernemingen te vormen technische reserves¹⁵⁴:

1° vooreerst zullen de Lid-Staten alle nodige maatregelen moeten nemen om te waarborgen dat ten minste enkele belangrijke beginselen door de verzekeringsondernemingen worden nageleefd bij de berekening van de technische reserves, en meer bepaald wat betreft: de premiereserve of reserve voor lopende risico's; de reserve voor dreigende verliezen bij lopende verzekeringscontracten; de schadereserve of reserve voor hangende schaden of voor te regelen schadegevallen. Voor de transportverzekeringen geldt verder dan nog een aparte regel¹⁵⁵;

2° de verzekeringsondernemingen zullen een zgn. egalisereserve¹⁵⁶ moeten vormen voor de branches kredietverzekering, hagelschade en vorstschade en, in bepaalde gevallen, voor de risico's stormschade en andere natuurevenementen;

3° van bijzonder belang is wel dat de hier bedoelde reserves niet meegerekend worden in de solvabiliteitsmarge¹⁵⁷ maar wel in aanmerking komen voor een voorlopige belastingvrijstelling.

45. De tweede aanvullende maatregelen hebben betrekking op de wet die van toepassing is op de verzekeringscontracten¹⁵⁸:

1° het basisprincipe is, in dit stadium¹⁵⁹, dat de verzekeringscontracten beheerst worden door de wetgeving die van kracht is in de Lid-Staat waar het risico gelegen is;

2° voor bepaalde belangrijke risico's geldt echter, als uitzondering, de door de partijen gekozen wetgeving¹⁶⁰.

¹⁴⁹ Vermeld voorstel, art. 1, b. Zie hieromtrent reeds onder de nrs. 19 en 20, 1° en 2°, hierboven.

Op verzoek van het Economisch en Sociaal Comité en van het Europese Parlement is dit voorstel zo gewijzigd dat de daarin voorgestelde regeling:

— niet zal gelden voor verzekeringscontracten van bepaalde overheidsinstellingen die eigen zijn aan bepaalde Lid-Staten (gewijzigd art. 1, b — zie ook onder nr. 20, 1°, met voetnoot 74 hierboven);

— slechts zal gelden voor de binnen de E.G. gevestigde agent-schappen en bijkantoren van ondernemingen uit derde landen wanneer de betrokken derde landen, op grond van wederkerigheid, een overeenkomst hebben gesloten overeenkomstig art. 29 van de eerste coördinatierichtlijn (gewijzigd art. 15 — zie wat dit art. 29 betreft, nr. 22 met voetnoot 84 hierboven).

¹⁵⁰ Vermeld voorstel, art. 2, c. Zie ook nr. 9, 2°, met voetnoot 35 hierboven.

Zie een beoordeling van deze opvatting bij A. DUMORTIER, «La libre prestation de services», *Omnia*, 27 april 1976, p. 311-319.

Het begrip Lid-Staat waar het risico is gelegen wordt ook nader omschreven in een aantal bepalingen (vermeld voorstel, art. 2, d); hieromtrent wordt verwezen, ofwel naar de plaats waar de verzekerde goederen gelegen zijn (meestal zaakschadeverzekeringen), ofwel naar de plaats waar de verzekeringsnemer woonachtig is (personenverzekeringen), ofwel naar de plaats waar het verzekeringscontract werd afgesloten, enz.

¹⁵¹ Meer bepaald in de memorie van toelichting bij het oorspronkelijk voorstel van de Commissie.

¹⁵² Zie immers de nrs. 9, 4°, en 10, 2°, hierboven.

¹⁵³ Vermeld voorstel, artt. 3-7.

¹⁵⁴ Vermeld voorstel, art. 3. Deze bepalingen zijn wel — doch niet alleen (zie immers nr. 43) — van bijzonder belang in het raam van het hier besproken vrij verrichten van diensten: inzake technische reserves gelden immers niet de voorschriften van de Staat waarin het risico gelegen is (zie nr. 48 hierna) ... terwijl de verzekeringsvergoedingen eventueel wel in die Staat moeten worden uitgekeerd.

¹⁵⁵ Vermeld voorstel, art. 3, 1, d; zie ook nog onder nr. 51, 1°, hierna.

¹⁵⁶ Deze zgn. egalisereserve moet meer bepaald dienen om de verzekeringresultaten te «egaliseren» over de jaren heen; de technische tekorten die tijdens een boekjaar in de hier bedoelde branches tot uiting kunnen komen worden nl. ten laste van deze reserve gebracht (vermeld voorstel, art. 3, 3 *in fine*).

¹⁵⁷ Zie hieromtrent nr. 20, 3°, hierboven.

¹⁵⁸ Vermeld voorstel, gewijzigd art. 4. Onder de nrs. 65 en 66 zal blijken dat op dit niveau ook effectief wordt gewerkt aan een vrij breed opgevatte harmonisatie van de wetgeving betreffende het verzekeringscontract. Zie hieromtrent ook bv. A. BESSON, «Loi applicable aux contrats d'assurances dans le cadre de la liberté de prestation de services», *R.G.A.T.*, 1967, 236-248.

¹⁵⁹ Aanvankelijk had de Commissie een veel bredere regeling vooropgesteld; het Economisch en Sociaal Comité en het Europese Parlement verzetten zich echter hiertegen. Nu is vooropgesteld dat dit basisprincipe van toepassing is in afwachting van een coördinatie van de desbetreffende bepalingen die binnen drie jaar na de kennisgeving van deze richtlijn moet plaatsvinden.

¹⁶⁰ Zie hieromtrent nog nr. 51, 2°, hierna. Aanvankelijk was een veel breder toepassingsgebied vooropgesteld voor deze vrije keuze van de contracterende partijen.

46. De laatste aanvullende maatregelen hebben betrekking op de bevoegdheden van de toezichthoudende autoriteiten van de verschillende Lid-Staten¹⁶¹; zij strekken er hoofdzakelijk toe deze autoriteiten voldoende wapens te verschaffen opdat zij hun toezicht en controle effectief kunnen laten slaan op het geheel van de activiteiten van de verzekeringsondernemingen waarvoor zij bevoegd zijn.

B. Bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het vrij verrichten van diensten

47. Het vrij verrichten van diensten wordt thans gezien als een territoriale uitbreiding van de activiteiten van de betrokken verzekeringsonderneming: hiervoor is dan een vergunning nodig overeenkomstig de reeds in de eerste coördinatierichtlijn¹⁶² vastgestelde beginselen. Voorgesteld is nu¹⁶³ dat deze vergunning zal worden afgegeven door de bevoegde autoriteit van de Lid-Staat waar de betrokken verzekeringsonderneming gevestigd is; daarbij worden echter maatregelen vooropgesteld met het oog op een nauwe samenwerking, op dit gebied, tussen de verschillende hierbij betrokken autoriteiten en o.a. opdat zij in staat zijn een einde te maken aan iedere schending van de voorschriften die van kracht blijven in de Lid-Staat waar het risico gelegen is.

Het is inderdaad zo¹⁶⁴ dat elke verzekeringsonderneming zich — in ieder geval maar onder voorbehoud van wat is vrijgemaakt — zal moeten schikken naar de vigerende voorschriften van de Lid-Staat waar het risico gelegen is m.b.t. de verplichte verzekeringen, de bepalingen op het gebied van de verzekeringscontracten, de algemene en bijzondere polisvoorwaarden, de tarieven, enz.; voor de verzekeringen die in de Lid-Staat waar het risico gelegen is, verplicht moeten worden afgesloten, zullen de verzekeringscontracten overigens conform moeten zijn met de in deze Lid-Staat vigerende wetgeving¹⁶⁵.

Op de verzekeringsonderneming die verzekeringscontracten sluit door middel van het hier besproken vrij verrichten van diensten berust tenslotte een bijzondere informatieplicht ten aanzien van de desbetreffende verzekeringsnemers¹⁶⁶.

48. Overeenkomstig de eerste coördinatierichtlijn¹⁶⁷ blij-

ven de in de staat van vergunning vastgestelde voorschriften of eventueel geldende gebruiken van toepassing op de technische reserves, ook ten aanzien van de door middel van het vrij verrichten van diensten gesloten verzekeringscontracten; deze reserves mogen echter onverschillig waar in de E.G. gelokaliseerd worden; zij moeten echter ook steeds door gelijkwaardige en congruente activa gedekt zijn.

De Lid-Staat van vergunning zal de betrokken verzekeringsondernemingen trouwens de verplichting moeten opleggen, ten aanzien van alle door middel van het vrij verrichten van diensten tot stand gekomen transacties een speciale exploitatierekening bij te houden voor iedere verzekeringsbranche en voor iedere Lid-Staat¹⁶⁸.

49. I.v.m. de indirecte belastingen op verzekeringscontracten bestaan zeer verschillen tussen de Lid-Staten.

Zonder daarom af te zien van een latere harmonisatie wordt in dit stadium¹⁶⁹ vooropgesteld dat alle verzekeringscontracten die door middel van het vrij verrichten van diensten worden afgesloten, uitsluitend zullen worden onderworpen aan de ter zake vigerende belastingregeling in de Lid-Staat waar het risico gelegen is; elke concurrentiedistorsie op deze basis is dus uitgesloten.

C. Speciale regeling voor de verzekeringen ter dekking van bepaalde belangrijke risico's

50. En in de onder A hierboven besproken aanvullende coördinatiemaatregelen, én in de onder B hierboven samengevatte bepalingen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het vrij verrichten van diensten zijn dus een aantal speciale regels opgenomen voor de verzekeringen ter dekking van bepaalde belangrijke risico's. Kort samengevat is het de bedoeling voor deze verzekeringen te komen tot een veel bredere vrijmaking, zonder daarom echter distorsies te scheppen in de concurrentievoorwaarden met de in de Lid-Staat zelf gevestigde verzekeringsondernemingen.

De hier bedoelde verzekeringen zijn dan meer bepaald¹⁷⁰: 1° de krediet- en borgtochtverzekeringen; 2° de zgn. transportverzekeringen die gesloten worden door een handelaar m.b.t. zijn beroepsactiviteit; 3° de verzekeringen voor de zgn. industriële en commerciële risico's¹⁷¹ die gesloten wor-

¹⁶¹ Vermeld voorstel, art. 7. Het belang van deze bepalingen voor de relaties tussen Lid-Staten blijkt duidelijk onder de nrs. 47 en 48 hierna.

¹⁶² Vermelde eerste coördinatierichtlijn, art. 6, 2.

¹⁶³ Vermeld voorstel, art. 8, met opgave ook van de door de verzekeringsonderneming te verstrekken inlichtingen, art. 9, 2 tot 4, alsmede 9e inleidende overweging. Vergelijk verder ook voetnoot 141 hierboven.

¹⁶⁴ Vermeld voorstel, gewijzigd art. 9, 1.

¹⁶⁵ Vermeld voorstel, gewijzigd art. 10. Zie ook voor bepaalde belangrijke risico's onder nr. 52, 2°, hierna.

¹⁶⁶ Vermeld voorstel, art. 11. Deze verzekeringsnemers moet duidelijk meegedeeld worden dat de verzekeraar niet in het desbetreffende land is gevestigd en verder welk het advies is van de bevoegde Controleoverheid en van het aan te spreken verzekeringskantoor. Een voorstel van het Economisch en Sociaal Comité dat strekte tot de verplichting de verzekeringsnemer te wijzen op de «voor- en nadelen» van het sluiten van een verzekeringscontract met een buitenlandse verzekeringsonderneming, is tot op heden niet in aanmerking genomen.

¹⁶⁷ Vermelde richtlijn, art. 15. Vermeld voorstel, gewijzigd art. 13. Voor zover als nodig kan verduidelijkt worden dat met de Staat van vergunning, de Staat bedoeld wordt die de vergunning heeft afgeleverd zoals vermeld onder nr. 47.

¹⁶⁸ Vermeld voorstel, art. 12. Een model voor de hier bedoelde speciale exploitatierekening wordt overigens in een bijlage bij dit voorstel opgenomen.

¹⁶⁹ Vermeld voorstel, art. 14 en 12e inleidende overweging.

Hoewel een latere harmonisatie wel in het vooruitzicht wordt gesteld, wordt daaromtrent echter geen enkele termijn bepaald: zie hieromtrent ook nr. 67 hierna, en verder b.v. M. MESSEAU, «Fiscalité et liberté de prestation de services. Le point de vues des assureurs», *L'Assurance française*, 1978, 398-404; B. DUCHESNE, «Problèmes de la fiscalité de l'assurance dans la perspective de la liberté de prestations de services», *ibidem*, p. 440-445.

¹⁷⁰ Vermeld voorstel, gewijzigd art. 4, 2. In de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen (artikel 2, § 4) liep de Belgische wetgever eigenlijk al vooruit op deze regeling: zie hieromtrent H. CLAASSENS, zoals vermeld in voetnoot 20, nrs. 60-64 en 75. Eigenlijk gaat de thans in België geldende regeling aanzienlijk verder: zie immers het K.B. van 12 maart 1976 (*B. Staatsblad*, 23 maart 1976) art. 2, §§ 2 en 4, en art. 8.

¹⁷¹ Bedoeld worden meer bepaald de verzekeringsbranches 8 (brand en natuurevenementen), 9 (andere schade aan goederen), 13 (algemene burgerrechtelijke aansprakelijkheid) en 16 (diverse geldelijke verliezen). Het gaat hier om een verzekerd bedrag van 7 miljoen ere voor de branche 8 resp. van 10 miljoen ere (gecumuleerd leerd) voor de branches 8, 9 en 16 samen. De ERE (Europese rekeningheid) heeft thans in Belgische valuta een waarde van ± 40 frank.

den door een juridische of natuurlijke persoon die handelaar is wanneer het verzekerde bedrag gelijk is aan of hoger ligt dan 7 miljoen of eventueel 10 miljoen ere.

Duidelijkheidshalve breng ik deze verschillende speciale regels hier nog even samen.

51. Uit de onder A hierboven besproken aanvullende coördinatiemaatregelen vallen hier drie speciale regels te vermelden :

1° voor de onder nr. 50, 2°, bedoelde transportverzekeringen zullen de reserves voor lopende en voor hangende risico's tot één enkel bedrag kunnen worden samen-gevoegd¹⁷² ;

2° voor alle onder nr. 50 bedoelde verzekeringen zal de door de partijen gekozen wetgeving van toepassing zijn op de in dit verband gesloten verzekeringscontracten¹⁷³ ;

3° voor dezelfde verzekeringen zullen de Lid-Staten geen bepalingen meer mogen toepassen die voorzien in een goedkeuring van de algemene en bijzondere polisvoorwaarden alsmede van de tarieven¹⁷⁴.

52. Uit de onder B hierboven besproken bepalingen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het vrij verrichten van diensten vallen hier twee speciale regels te vermelden m.b.t. alle onder nr. 50 bedoelde verzekeringen :

1° voor deze verzekeringen zullen de verzekeringsondernemingen niet verplicht zijn zich te schikken naar de vigerende voorschriften van de Lid-Staat waar het risico gelegen is m.b.t. de bepalingen op het gebied van de verzekeringscontracten¹⁷⁵ ;

2° zelfs de regel dat verplichte verzekeringen conform moeten zijn aan de in de betrokken Lid-Staat vigerende wetgeving, zal hier niet van toepassing zijn¹⁷⁶.

53. Volledigheidshalve kan nog aangestipt worden dat de Lid-Staten hun nationale voorschriften binnen achttien maanden na de kennisgeving van deze richtlijn, aan de bepalingen daarvan zullen moeten aanpassen en dat de aldus gewijzigde voorschriften binnen 24 maanden na deze kennisgeving zullen moeten worden toegepast¹⁷⁷.

Afdeling II — Huidige perspectieven voor de levensverzekeringen

54. Na meer dan zeven jaar voorafgaand studiewerk en voorbereidende besprekingen zijn op E.G.-vlak ook, eind 1973 — begin 1974, concrete voorstellen geformuleerd op het gebied van de directe levensverzekeringen. Reeds bij het

begin was vooropgesteld dat de op dit gebied te treffen maatregelen zoveel mogelijk zouden gelijklopen met de onder de nrs. 17-23 hierboven besproken richtlijnen betreffende de directe schadeverzekeringen of, — om ook hier de juiste benaming te gebruiken — de directe verzekeringen buiten de levensverzekeringen. Ook hier werden bijgevolg voorstellen voor twee richtlijnen uitgewerkt¹⁷⁸ : 1° het betreft enerzijds een voorstel voor een eerste richtlijn inzake de coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toegang tot en de uitoefening van het directe verzekeringsbedrijf (levensverzekering).

Over dit voorstel dat door de Commissie bij de Raad was ingediend op 14 december 1973¹⁷⁹, werd advies uitgebracht door het Economisch en Sociaal Comité op 29 mei 1974¹⁸⁰ en door het Europese Parlement op 17 oktober 1974¹⁸¹.

Rekening houdend o.m. met beide adviezen besliste de Commissie reeds op 18 november 1974 een aantal wijzigingen in te dienen op haar oorspronkelijk voorstel. De op deze basis gewijzigde tekst is tot op heden echter nog niet officieel gepubliceerd en zal overigens haast zeker nog — op soms belangrijke punten — gewijzigd worden ;

2° het betrof anderzijds een voorstel voor een richtlijn inzake de opheffing van de beperkingen van de vrijheid van vestiging op hetzelfde gebied van het directe verzekeringsbedrijf (levensverzekering).

Ook over dit voorstel dat door de Commissie bij de Raad was ingediend op 21 januari 1974¹⁸², werd advies uitgebracht door het Economisch en Sociaal Comité op 29 mei 1974¹⁸³ en door het Europese Parlement op 17 oktober 1974¹⁸⁴. Ingevolge de hoger besproken standpunten van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen werd dit tweede voorstel echter door de Commissie ingetrokken samen met alle andere door haar ingediende maar door de Raad nog niet aangenomen voorstellen voor richtlijnen tot opheffing van de beperkingen op de vrijheid van vestiging¹⁸⁵.

Dit brengt mee dat hier alleen nog aandacht hoeft te worden gevraagd voor het onder 1° bedoelde voorstel voor een eerste coördinatie-richtlijn-levensverzekering. De bespreking van dit voorstel kan echter nogal kort gehouden worden : zoals reeds vermeld lopen de hier voorgestelde maatregelen nl. grotendeels gelijk met de reeds besproken richtlijn betreffende de directe schadeverzekeringen en zijn zij in het geheel nog niet definitief vastgelegd¹⁸⁶.

Duidelijkheidshalve axeer ik de bespreking van dit voorstel op drie punten waaromtrent nog vragen open blijven of zelfs

¹⁷² Vermeld voorstel, art. 3, 1, d. ; zie nr. 44, 1°, met voetnoot 155 hierboven.

¹⁷³ Vermeld voorstel, gewijzigd art. 4, 2 en 3. Bij gebreke van een (geldige) keuze wordt het verzekeringscontract geregeld door de nationale wetgeving van de Lid-Staat waar het risico gelegen is. Zie nr. 45 met voetnoot 160 hierboven.

¹⁷⁴ Vermeld voorstel, gewijzigd art. 6. Voor de andere verzekeringen mogen de Lid-Staten een dergelijke goedkeuring nog altijd opleggen in alle gevallen bepaald bij de eerste coördinatie-richtlijn (artt. 8, 3, en 10, 3).

¹⁷⁵ Vermeld voorstel, gewijzigd art. 9, 1. Zie nr. 47 met voetnoot 164 hierboven.

¹⁷⁶ Vermeld voorstel, gewijzigd art. 10, 1. Zie nr. 47 met voetnoot 165 hierboven.

¹⁷⁷ Vermeld voorstel, art. 18.

¹⁷⁸ Zie over beide aanvankelijk ingediende voorstellen b.v. H. VON BRAUNMÜHL, « Instauration de la liberté d'établissement et assurance sur la vie », R.G.A.T., 1974, 279-289, alsmede, ook over de latere evolutie M. PICARD en A. BESSON, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 413-419. De verder volgende bespreking wordt met opzet vooral afgestemd op de belangrijkste verschilpunten tussen de regelingen voor de levensverzekeringen resp. de schadeverzekeringen.

¹⁷⁹ *Publikatieblad E.G.* nr. C35, 28 maart 1974. Dit voorstel wordt hier in de regel vermeld als voorstel eerste coördinatie-richtlijn-levensverzekering.

¹⁸⁰ *Publikatieblad E.G.* nr. C109, 19 september 1974.

¹⁸¹ *Idem*, nr. C140, 13 november 1974.

¹⁸² *Publikatieblad E.G.* nr. C27, 15 maart 1974. Onmiddellijk kan benadrukt worden dat het eerste arrest van het Hof van Justitie waarvan sprake onder nr. 7 dateert van 21 juni 1974.

¹⁸³ *Idem* nr. C109, 19 september 1974.

¹⁸⁴ *Idem* nr. C140, 13 november 1974.

¹⁸⁵ Zie nr. 8, 2°, met voetnoot 26 hierboven. Vergelijk met nr. 24 hierboven.

¹⁸⁶ Zie nr. 37 met voetnoot 132 hierboven.

meningsverschillen bestaan en dan meer bepaald : A. het toepassingsgebied en de zgn. particuliere voorzorginstellingen ; B. de toegangsvoorwaarden en het zgn. specialisatieprobleem ; C. de uitoefeningsvoorwaarden en de financiële vereisten. Deze punten benadruk ik hier hoofdzakelijk vanuit de Belgische realiteit.

Voor zover als nodig kan opgemerkt worden dat de bedoeling hier ook is, ter vergemakkelijking van de toegang tot en de uitoefening van het levensverzekeringsbedrijf en middels de noodzakelijke coördinatie, te komen tot de afschaffing van bepaalde verschillen die op het gebied van het overheidstoezicht bestaan tussen de nationale wetgevingen¹⁸⁷.

A. Toepassingsgebied

55. Hoewel in alle Lid-Staten door de overheid toezicht wordt uitgeoefend op het zgn. levensverzekeringsbedrijf verschillen de lijst en de inhoud van de aan dat toezicht onderworpen branches van land tot land. Daarom wordt het toepassingsgebied van de voorgestelde richtlijn nauwkeurig omschreven, enerzijds om een gelijke bescherming te waarborgen voor alle verzekerden en verzekeringsbegunstigden in welk land dan ook, en anderzijds om te voorkomen dat concurrentievervalsing optreedt door instellingen die hoewel zij verrichtingen uitoefenen die gelijk lopen met die welke in de richtlijn bedoeld worden, de door de richtlijn vastgestelde vereisten toch zouden ontlopen ; in het voorstel wordt dan ook een duidelijke indeling van de risico's per branche opgegeven¹⁸⁸.

56. Wat België betreft, stelt deze indeling van de risico's per branche hoofdzakelijk één probleem. Krachtens het oorspronkelijk voorstel¹⁸⁹ zou het beheer van collectieve pensioenfondsen rechtstreeks onder de voorschriften van de voorgestelde richtlijn vallen wanneer het door verzekeringsondernemingen wordt gevoerd terwijl dit niet het geval zou zijn wanneer het door andere ondernemingen wordt gevoerd ; op deze laatste ondernemingen zou de voorgestelde richtlijn slechts toegepast worden na een latere coördinatie waarvoor echter geen termijn werd vastgesteld.

In hun bovenvermelde advies merkten het Economisch en Sociaal Comité en het Europese Parlement terecht op, enerzijds dat deze regeling de concurrentie kan vervalsen ten gunste van deze andere ondernemingen waarvoor met name niet de financiële eisen van de richtlijn zouden gelden, anderzijds dat dit tot gevolg zou hebben dat voor de begunstigden van deze activiteit slechts een geringe financiële waarborg aanwezig kan zijn.

¹⁸⁷ Vermeld voorstel, 2e inleidende overweging. Zie ook al nr. 17 met voetnoot 62 hierboven.

¹⁸⁸ Vermeld voorstel, artt. 1-4. Deze indeling van de risico's is in het bijzonder gemaakt met het oog op de vaststelling van de werkzaamheden waarvoor de hier bedoelde overheidsvergunning verplicht is gesteld : idem, 3e inleidende overweging en memorie van toelichting.

Voor zover als nodig kan aangestipt worden dat de zgn. sociale verzekeringen van dit toepassingsgebied uitgesloten zijn : zij worden immers in het algemeen geregeld door het publiekrecht en zijn financieel-technisch anders opgezet dan de levensverzekering (memorie van toelichting, bij art. 2).

¹⁸⁹ Vermeld voorstel, art. 1, 2 c) en art. 2, 3. Over de in België op dit gebied geldende regeling : zie de wet van 9 juli 1975, artikel 2, § 3, 6°, en mijn commentaar H. CLAASSENS, zoals vermeld in voetnoot 20, nrs. 58-59.

De Commissie sloot zich aan bij het voorstel van de raadgevende organen dat op dit gebied een coördinatie tot stand moet worden gebracht binnen een termijn van vier jaar, waarbij echter gepreciseerd zal worden dat deze termijn pas zal ingaan bij de bekendmaking van de richtlijn.

Welke oplossing uiteindelijk op dit punt zal worden gekozen, kan op dit ogenblik nog niet met zekerheid uitgemaakt worden ; het laatste woord blijkt immers nog niet gevallen te zijn.

B. Toegangsvoorwaarden en zgn. specialisatieprobleem

57. Voor de toegang tot het levensverzekeringsbedrijf worden regels vooropgesteld die in overeenstemming zijn met die welke reeds gelden voor het schadeverzekeringsbedrijf¹⁹⁰, nl. het verplicht stellen van een overheidsvergunning waaromtrent o.m. gecoördineerde voorwaarden zijn gesteld voor het bekomen resp. het intrekken van die vergunning.

58. Voor een paar Lid-Staten, waaronder België, rijst hier zeer concreet het probleem van de zgn. specialisatie¹⁹¹. Dit probleem vloeit meer bepaald voort uit het feit dat in de Lid-Staten tot op heden verschillende regelingen en gebruiken bestaan ter zake van het gelijktijdig beoefenen van het levensverzekerings- en het schadeverzekeringsbedrijf :

1° in Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Ierland en Nederland geldt het zgn. specialisatiestelsel : ondernemingen die het levensverzekeringsbedrijf uitoefenen mogen niet gelijktijdig het schadeverzekeringsbedrijf uitoefenen, zodat voor beide werkzaamheden onderscheiden rechtspersonen moeten optreden ;

2° in België, Luxemburg en het Verenigd Koninkrijk staat het de verzekeringsondernemingen vrij gespecialiseerd te zijn of verschillende branches te beoefenen ; in dit laatste geval gelden wel speciale voorschriften inzake beheer en boekhouding ;

3° in Italië worden de verzekeringsondernemingen, hoewel ze niet uitdrukkelijk daartoe verplicht zijn, ertoe aangezet het specialisatiestelsel aan te nemen.

59. Omtrent dit specialisatieprobleem is — wellicht ook nu — nog geen definitieve beslissing getroffen ; officieel¹⁹²

¹⁹⁰ Vermeld voorstel, artt. 6-14. Wat het schadeverzekeringsbedrijf betreft, zie nr. 20, 2°.

¹⁹¹ Zie hieromtrent memorie van toelichting bij de artt. 12 en 13 en verder b.v. G. LEVIE, «La marge de solvabilité et la spécialisation en assurance vie», *Bull. Ass.*, 1976, 81-93, meer bepaald 89-93. In het vakjargon wordt in dit verband vaak gesproken van «kleine specialisatie» om onderscheid te maken met hetzelfde stelsel voor de ziekteverzekering, de kredietverzekering en de rechtsbijstandverzekering waarvoor dan gesproken wordt van «kleine specialisatie». Zie in dit verband ook nr. 73 met voetnoot 213 hierna.

¹⁹² Zie vermeld voorstel, artt. 12 en 13 en 5e inleidende overweging. In hun bovenvermelde adviezen hebben het Economisch en Sociaal Comité en het Europese Parlement geen noemenswaardige opmerkingen gemaakt. De voorstanders van de specialisatie blijven echter aandringen bij de Raad van Ministers die zich, voor zover mij bekend, nog definitief moet uitspreken : zie hierover trouwens aan het slot van bovenstaand nr. 59. Voor zover als nodig kan vermeld worden dat de gelijktijdige beoefening van het levens- en het schadeverzekeringsbedrijf tot op heden in België nooit tot ernstige moeilijkheden heeft geleid. Zie voor een recente stand van zaken op dit gebied b.v. *Mededelingen van het V.B.O.*, nr. 62, 10 september 1978 («Werkzaamheden van de Europese Gemeenschappen op juridisch gebied», nota van Commissievoorzitter JENKINS), meer bepaald p. 2963.

geldt nog altijd de oplossing die in het oorspronkelijk voorstel vervat lag, nl. :

1° naar de toekomst toe : verplichting tot specialisatie voor alle ondernemingen die worden opgericht na de inwerkingtreding van de richtlijn ;

2° uit het verleden : mogelijkheid voor de bestaande ondernemingen die bij de inwerkingtreding van de richtlijn verschillende branches beoefenen, deze gelijktijdige beoefening voort te zetten, zowel in het land van het hoofdkantoor als in de andere Lid-Staten maar op voorwaarde dat zij strikte regels volgen voor een gescheiden beheer en een gescheiden boekhouding. Het vermogen van deze verzekeringsondernemingen moet meer bepaald verdeeld worden in een afdeling «levensverzekering» en een afdeling «schadeverzekering» opdat degenen die met hen een levensverzekeringscontract hebben gesloten, niet in een minder gunstige positie komen te verkeren dan wanneer zij verzekerd zouden zijn bij een gespecialiseerde onderneming die dus uitsluitend het levensverzekeringsbedrijf uitoefent¹⁹³.

Is dit de officiële bekende situatie, maar de ingewijden weten dat ook hieromtrent nog ernstige meningsverschillen blijven bestaan. Velen zien de specialisatie nl. zeer duidelijk als de beste bescherming voor degenen die een levensverzekering sluiten omdat zij de juridische scheiding van het vermogen van de levensverzekeraar resp. de schadeverzekeraar waarborgt en op deze manier verhindert dat degenen die een levensverzekering hebben gesloten, nadeel ondervinden van eventuele verliezen in de schadeverzekeringsbranches. Meer bepaald is er nog betwisting over vragen zoals : moet de latere mogelijkheid van de gelijktijdig beoefening van beide verzekeringsbedrijven niet in de tijd beperkt worden ? welke activiteiten mogen verzekeringsondernemingen die beide bedrijven gelijktijdig beoefenen, uitoefenen in andere Lid-Staten waar het specialisatiestelsel geldt ? zou het toch nog mogelijk kunnen zijn gemengde verzekeringsondernemingen op te richten ?

C. Uitoefeningsvoorwaarden en financiële vereisten

60. M.b.t. de uitoefeningsvoorwaarden die grotendeels gelijk lopen met die welke onder nr. 20, 3°, hierboven werden besproken inzake schadeverzekeringen dient hier hoofdzakelijk te worden benadrukt dat de verzekeringsondernemingen ook inzake levensverzekeringen¹⁹⁴ zullen moeten beschikken : niet alleen over voldoende technische reserves om aan hun aangegane verzekeringsverplichtingen te kunnen voldoen, maar ook over een zgn. solvabiliteitsmarge om aan hun verzekeringsverplichtingen te kunnen voldoen wanneer de technische reserves ontoereikend blijken te zijn en om aldus het hoofd te kunnen bieden aan alle wisselvalligheden van het bedrijf. Ook hier vormt een derde van deze solvabiliteitsmarge een zgn. garantiefonds en is in dit verband voorzien in een zgn. minimumgarantiefonds.

Is er bij de voorbereiding van deze richtlijn — vanaf het allereerste begin — heel wat geschreven en besproken rond

¹⁹³ In dit verband is vooropgesteld (vermeld voorstel, 5e inleidende overweging) dat de nodige voorschriften zullen worden opgenomen en aangevuld in een coördinatie-richtlijn betreffende de liquidatie van verzekeringsondernemingen in het directe verzekeringsbedrijf : zie hieromtrent ook de nrs. 68 en 69 hierna.

¹⁹⁴ Vermeld voorstel, artt. 15-25 (uitoefeningsvoorwaarden) en meer bepaald de artt. 16-22 alsmede de 7e, 8e en 9e inleidende overweging (financiële vereisten).

deze van de levensverzekeringsondernemingen verlangde financiële vereisten, dan gaat de aandacht de jongste tijd vooral naar de verlangde solvabiliteitsmarge en het (minimum) garantiefonds¹⁹⁵.

61. M.b.t. de solvabiliteitsmarge lokten de voorstellen van de Commissie¹⁹⁶ niet alleen opmerkingen uit bij het Economisch en Sociaal Comité en het Europese Parlement ; ook op het niveau van de Raad van Ministers rezen nog moeilijkheden waarvoor de oplossing tot op heden nog niet officieel is prijsgegeven.

1° Het gaat vooreerst om de bestanddelen van de solvabiliteitsmarge. Vooropgesteld is dat de solvabiliteitsmarge zou bestaan : enerzijds uit zgn. expliciete bestanddelen : deze komen essentieel overeen met het vrije vermogen of, m.a.w. en concreter uitgedrukt, het vermogen dat niet dient ter dekking van enige voorzienbare verplichtingen. Bedoeld worden o.m. en vooral het maatschappelijk kapitaal en de wettelijke en vrije reserves die niet tegenover verplichtingen staan ; anderzijds op een gemotiveerd verzoek, uit zgn. impliciete bestanddelen : deze worden door middel van berekeningen afgeleid uit sommige vermogens-elementen zoals de constante waarde van de toekomstige winsten enz. Het is hoofdzakelijk omtrent bepaalde impliciete bestanddelen dat er nog problemen zijn.

2° Het gaat ook om de omvang en meer bepaald de berekeningswijze van de solvabiliteitsmarge¹⁹⁷.

62. M.b.t. het minimumgarantiefonds kan opgemerkt worden dat dit verplicht wordt gesteld om te waarborgen dat de verzekeringsondernemingen reeds bij hun oprichting over voldoende middelen beschikken maar ook om te voorkomen dat de solvabiliteitsmarge tijdens de bedrijfsuitoefening beneden een minimumveiligheidsmarge daalt¹⁹⁸. Terwijl aanvankelijk een bedrag van 600.000 rekeneenheden voor dit minimumwaarborgfonds werd vooropgesteld, blijkt het nog mogelijk dat dit tot 1 miljoen rekeneenheden zal worden opgetrokken.

63. Volledigheidshalve kan nog vermeld worden dat vooral i.v.m. de hoger besproken financiële vereisten een

¹⁹⁵ Zie hieromtrent b.v. R. VLIBERGH «Les critères de solvabilité en matière d'assurance sur la vie», *De Verzekering*, 1970, 5-28 ; *Les garanties financières requises des entreprises d'assurance vie*, O.C.D.E., Parijs 1971, 98 p. W. VENEMA, «De solvabiliteitsmarge in de levensverzekering in E.E.G.- en O.E.S.O.-Verband», *Het Verzekeringsarchief*, 1977, deel LIV, p. 279-292 met in bijlage (p. 1-77) «Standard minimum de solvabilité applicable aux entreprises d'assurances» (O.E.C.E. mars 1961) ; H. CLEMEUR, «Aktuariële aspecten van de solvabiliteitsmarge vermeld in het project van richtlijn van de E.E.G. betreffende de levensverzekeringsbranches», *De Verzekering*, 1974, 485-499 ; zie meer bepaald voor de jongste evolutie in dit verband, b.v. G. LEVIE, zoals vermeld in voetnoot 191, p. 81-88.

¹⁹⁶ Vermeld voorstel, artt. 18-19.

¹⁹⁷ Omtrent deze berekeningswijze kan ik hier volstaan met de vermelding dat de solvabiliteitsmarge «soms dient te worden bepaald, aan de hand van de wiskundige reserves en het risicodragend kapitaal ten laste van de onderneming, of aan de hand van de geïnde premies of bijdragen, dan wel alleen aan de hand van reserves en soms aan de hand van het door de onderneming beheerde kapitaal» (Vermeld voorstel, 8e inleidende overweging — zie ook art. 19).

¹⁹⁸ Vermeld voorstel, 9e inleidende overweging en art. 20. Dit is eigenlijk dezelfde verantwoording als inzake schadeverzekeringen (zie nr. 20, 3°, hierboven).

aantal overgangsbepalingen in het voorstel zijn opgenomen¹⁹⁹ en dat de Lid-Staten hun nationale voorschriften binnen achttien maanden na de kennisgeving van de richtlijn zullen moeten aanpassen terwijl de aldus gewijzigde voorschriften uiterlijk dertig maanden na die kennisgeving van kracht zullen worden²⁰⁰.

Hoofdstuk II — Huidige perspectieven op andere gebieden van het Europese Verzekeringsrecht

64. Onder nr. 37 is er reeds op gewezen dat de zaken in de hier te behandelen gebieden van het Europese verzekeringsrecht merkkelijk minder ver staan dan in de hierboven besproken gebieden van de vrijheid van vestiging en het vrij verichten van diensten.

Toch beginnen zich ook hier enkele perspectieven af te tekenen; zij liggen thans echter meestal nog ingesloten in allerlei voorontwerpen waarvan de tekst niet officieel is prijsgegeven, waaromtrent heel weinig is gepubliceerd²⁰¹ en waarvan zelfs degenen die er kennis van hebben — buiten de kringen van de E.G.-Commissie — niet altijd zeker zijn dat zij wel degelijk over de allerjongste tekst beschikken ... Dit verklaart waarom het hier volgend overzicht zeer beknopt gehouden wordt; mijn bedoeling is daarbij hoofdzakelijk een zo duidelijk mogelijk inzicht in de huidige stand van zaken te geven.

Achtereenvolgens schets ik dan de huidige situatie van de voorstellen die in voorbereiding zijn i.v.m.: het verzekeringscontract; de indirecte belastingen op de verzekeringen; de liquidatie van de verzekeringsondernemingen; de «huis-aan-huis verkoop» van verzekeringen; enkele specifieke verzekeringen.

65. I.v.m. het *verzekeringscontract* kan benadrukt worden dat reeds zeer vroeg²⁰² werd ingezien hoe noodzakelijk het is te komen tot een coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die in de verschillende Lid-Staten van kracht zijn betreffende het verzekeringscontract: als de verzekeraars van een Lid-Staat daad-

werkelijk verzekeringscontracten afsluiten in andere Lid-Staten, waar zij eventueel geen agentschap of bijkantoor hebben, dreigt immers ten nadele van verzekeringsnemers, verzekerden en verzekeringsschuldeisers, wanorde te ontstaan als gevolg van de soms zeer aanzienlijke verschillen in de geldende nationale wetgevingen. De diensten van de E.G.-Commissie werken dan ook — en nu al sinds verschillende jaren²⁰³ — aan een coördinatie-richtlijn i.v.m. de wetgeving betreffende het verzekeringscontract.

66. De vooropgestelde coördinatie zou gelden voor alle verzekeringscontracten die gesloten worden inzake schadeverzekeringen of — om het ook hier juister te formuleren — in alle verzekeringsbranches die onder toepassing vallen van de eerste coördinatie-richtlijn waarvan sprake onder de nrs. 18-22 hierboven²⁰⁴.

Deze coördinatie zou dan concreet gericht zijn op het vastleggen van een aantal algemene regels i.v.m. het verzekeringscontract^{204a}. Omtrent de huidige stand van zaken in de voorbereiding van deze coördinatie volgen hier enkele preciseringen die met opzet vrij algemeen gehouden worden.

1° Eerst i.v.m. het zgn. verzekeringsdocument. M.b.t. om het even welk verzekeringscontract moeten de verzekeringsnemer, naar gelang van de omstandigheden, verschillende geschreven documenten worden afgeleverd, en meer bepaald: wanneer het contract definitief gesloten is: de zgn. verzekeringspolis; in afwachting van die verzekeringspolis: een voorlopig bewijsstuk; bij latere wijziging van bepaalde in de polis opgenomen punten: een aangepast bewijsstuk; bij het toekennen van een zgn. voorlopige dekking: een voldoende bewijsstuk. Voor elk van deze documenten wordt dan nog nader bepaald welke punten er minimaal in opgenomen moeten worden en, in het algemeen, in welke taal het moet worden gesteld.

2° Mededelingsplicht van de verzekeringsnemer:

— enerzijds bij het sluiten van het contract. Hierbij wordt nader bepaald welke omstandigheden moeten worden meegedeeld en welke maatregelen (kunnen) worden getroffen wanneer deze mededelingsplicht niet naar behoren is nageleefd, waarbij dan onderscheid wordt gemaakt naar gelang het gaat om een voor beide partijen onbekende omstandigheid, om een verzuim dat de verzekeringsnemer kan worden verweten dan wel om een verzuim dat met bedrieglijk opzet gebeurde;

— anderzijds bij latere verzwaring van het risico. Hierbij worden enkele regels vooropgesteld die *mutatis mutandis* vrij gelijk lopen met die welke bij het sluiten van het contract gelden.

Zie verder b.v. ook H. FAVRE, «L'assurance et le marché commun...», zoals vermeld in voetnoot 64, p. 128-136.

²⁰³ Deze diensten werken thans nl. reeds aan een vijfde herziening van hun oorspronkelijk voorontwerp.

²⁰⁴ Er zou echter nog betwisting zijn omtrent de verzekeringen i.v.m. de industriële en commerciële risico's en de transportverzekeringen (zie hieromtrent reeds onder de nrs. 50-53 hierboven) alsmede de krediet- en borgtochtverzekeringen: zie — trouwens ook over het geheel van deze aangelegenheid — M. PICARD en A. BESSON, zoals vermeld onder voetnoot 2, p. 452-466.

^{204a} Zoals geweten wordt het verzekeringscontract in België nog altijd overwegend geregeld door de oude — en op menige punten wel verouderde — wet van 11 juni 1874. Sinds jaren al ligt een grondige herziening van deze wet ter studie.

¹⁹⁹ Vermeld voorstel, artt. 34 en 35.

²⁰⁰ Vermeld voorstel, art. 38.

²⁰¹ Zie b.v. een vrij recente stand van zaken wat de verzekeringen betreft bij M. PICARD en A. BESSON, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 452-466 en 481-492 en, op algemeen vlak, in *Mededelingen van het V.B.O.*, zoals vermeld in voetnoot 193, p. 2955-2966.

²⁰² Dit werd b.v. zeer duidelijk vooropgesteld in het dubbele algemeen programma waarvan sprake in voetnoot 52: deze coördinatie werd toen nog gezien als een voorafgaande voorwaarde voor de realisatie van het vrij verrichten van diensten en noodzakelijk geacht voor zover de dispariteit van de desbetreffende nationale bepalingen een nadeel ten gevolge heeft voor de verzekerden en derden. Zie hieromtrent ook nr. 45 met voetnoot 158 hierboven: in het aldaar besproken voorstel voor een tweede coördinatie-richtlijn (Se overweging) werd overigens nog gewezen op de noodzaak van een coördinatie van het op het verzekeringscontract toepasselijke recht wegens uit de verschillen in dat recht voortvloeiende bezwaren.

De noodzaak van deze coördinatie werd ook vrij vroeg ingezien door de verzekeraars die overigens zelf een voorontwerp opstelden: zie hieromtrent «Avant-projet des experts juridiques du groupe de travail Marché Commun du C.E.A. sur l'harmonisation limitée des lois régissant le contrat d'assurance», R.G.A.T., 1966, 292-296, en A. BESSON, «Vers une certaine coordination des lois sur le contrat d'assurance dans les six pays du Marché commun», R.G.A.T., 1966, 145-173 en 330-363.

3° Vermindering van het verzekerde risico na het sluiten van het contract : de verzekeringsnemer heeft het recht een aangepaste premievermindering te eisen en, zo hij die vermindering niet bekomt, het contract op te zeggen.

4° Niet-betaling van de premie kan in de regel slechts vijftien dagen na kennisgeving van de contractueel bedongen sanctie gesanctioneerd worden.

5° Inzake schadegevallen geldt voor de verzekeringsnemer — met opgave van de daaromtrent geldende sanctie — de verplichting alle redelijke voorzorgsmaatregelen te treffen en voor de verzekeraar de principiële verplichting de daaraan verbonden kosten te vergoeden ; wordt de mededelingsplicht van de verzekeringsnemer nader omschreven.

6° Opzegging van het contract. Hierbij wordt essentieel een onderscheid gemaakt tussen : normale opzegging overeenkomstig de wettelijke en contractuele bepalingen ; onmiddellijke opzegging als sanctie ; normaal verstrijken en stilzwijgende voortzetting van het contract²⁰⁵.

7° Gelijktelling van de verzekerde(n) met de verzekeringsnemer en regeling van de wederzijdse rechten en verplichtingen van de partijen.

8° Aansprakelijkheidsverzekeringen : directe prestaties aan de schadelijdende derden en meer in het algemeen, rechten van die derden.

9° Mogelijkheden voor de partijen om te voorzien in afwijkingen van de hierboven beschreven bepalingen, met uitzondering evenwel van de onder 8° vermelde directe prestaties aan de schadelijdende derden.

67. I.v.m. de indirecte belastingen die in verschillende Lid-Staten door de overheid op de verzekeringen worden geheven is hierboven ^{205a} reeds opgemerkt dat een harmonisatie in het vooruitzicht werd gesteld. Enkele jaren geleden hebben de diensten van de Commissie in dit verband inderdaad een vrij uitgebreid voorontwerp uitgewerkt ; dit voorontwerp werd later echter terzijde geschoven : op dit ogenblik is elke harmonisatie zelfs *sine die* uitgesteld.

68. I.v.m. de liquidatie van de verzekeringsondernemingen kan erop gewezen worden dat tussen de Lid-Staten onderhandeld wordt over een verdrag dat ter uitvoering van art. 220 van het Verdrag van Rome de faillissementen en gerechtelijke akkoorden in het algemeen zou regelen. Dit verdrag zou een aanvulling vormen op het onder nr. 35 hierboven vermelde Verdrag van Brussel betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken. Dit aanvullende verdrag zou echter niet gelden voor het faillissement en de liquidatie van de

ondernemingen die de directe verzekeringen beoefenen²⁶. Deze uitsluiting wordt verantwoord door de overweging dat de direct verzekeringen in alle Lid-Staten onderworpen zijn aan de controle van de nationale, toezicht houdende overheden met het oog op de bescherming van de belangen van verzekeringsnemers, verzekerden en verzekeringsschuldeisers. In de meeste gevallen zijn deze toezichthoudende overheden overigens ook bevoegd verklaard voor het regelen van de liquidatie van verzekeringsondernemingen²⁰⁷. Het leek dan ook noodzakelijk een specifieke regeling in te voeren voor de liquidatie van de verzekeringsondernemingen.

69. De diensten van de Commissie werken dan ook — nu al sinds verschillende jaren²⁰⁸ — aan een ontwerp voor een coördinatie-richtlijn betreffende de liquidatie van de verzekeringsondernemingen. Volgens de jongste versie zou deze richtlijn de liquidatie regelen van alle verzekeringsondernemingen die onder toepassing vallen van de hierboven besproken eerste coördinatie-richtlijnen betreffende de directe schadeverzekeringen, resp. de directe levensverzekeringen. Over dit ontwerp worden op dit ogenblik nog geregeld raadgevingen gehouden, zodat onmogelijk kan worden uitgemaakt wanneer en in welke vorm het effectief richtlijn zal worden.

70. I.v.m. de zgn. *huis-aan-huisverkoop* van verzekeringen kan vermeld worden dat de Commissie van de E.G. op 17 januari 1977²⁰⁹ bij de Raad een voorstel heeft ingediend voor een richtlijn inzake de bescherming van de consument ten opzichte van overeenkomsten waarbij de onderhandelingen buiten bedrijfsruimten hebben plaatsgevonden.

De algemene bedoeling is de wettelijke voorschriften die in de verschillende Lid-Staten gelden nader tot elkaar te brengen. Uitgegaan wordt hierbij²¹⁰ van de overwegingen «dat overeenkomsten die buiten de bedrijfsruimten van de handelaar worden besproken worden gekenmerkt door het feit dat het initiatief tot de besprekingen in de regel van de handelaar uitgaat en de consument zich op generlei wijze op deze besprekingen heeft voorbereid ; dat de consument dikwijls niet in staat is kwaliteit en prijs van het aanbod met andere aanbiedingen te vergelijken ; dat dit verrassingselement niet alleen bestaat bij via huis-aan-huisverkoop gesloten overeenkomsten, doch ook bij andere typen overeenkomsten die op initiatief van de handelaar buiten bedrijfsruimten zijn

²⁰⁶ Volledigheidshalve kan vermeld worden dat het aanvullende verdrag wel van toepassing zou zijn op de ondernemingen die enkel en alleen de herverzekering beoefenen.

Zie een vrij recente stand van zaken in *Mededelingen van het V.B.O.*, zoals vermeld in voetnoot 193, p. 2955-2956 ; M. PICARD en A. BESSON, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 481-492, en H. FAVRE, «L'assurance et le marché commun ...», zoals vermeld in voetnoot 64, p. 136-143.

²⁰⁷ Zie voor de Belgische regeling ter zake de wet van 9 juli 1975, artt. 42-48 en de bespreking hiervan in mijn commentaar, H. CLAASSENS, zoals vermeld in voetnoot 20, nrs. 186-208. Hoewel o.m. de artt. 44, 45 en 46 van deze wet in werking gesteld zijn door een K.B. van 30 juni 1978 (*B. Staatsblad*, 3 augustus 1978) vergt de concrete toepassing ervan nog de publikatie van nadere uitvoeringsmaatregelen.

²⁰⁸ In 1977 kwam nl. de derde versie van dit ontwerp klaar.

²⁰⁹ *Publikatieblad E.G.* nr. C22, 29 januari 1977 en nr. C127, 1 juni 1978 (wijzigingsvoorstel). De benaming «huis-aan-huisverkoop» wordt in dit voorstel gebruikt voor het Franse «démarchage».

²¹⁰ Vermeld voorstel, 2e en 3e inleidende overweging. Deze overwegingen worden hier *expressis verbis* aangehaald omdat ze eigenlijk ook gelden voor het onder nr. 71 hierna besproken voorstel.

²⁰⁵ Van bijzonder belang ten aanzien van de Belgische praktijk is wel dat een eventueel bedongen stilzwijgende voortzetting van het verzekeringscontract voortaan alleen nog mogelijk zou zijn voor opeenvolgende perioden van ten hoogste een jaar.

^{205a} Zie nr. 49 met voetnoot 169 hierboven. Zie voor een vrij recente stand van zaken b.v. M. PICARD en A. BESSON, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 428-432, en M. MESSEAU, zoals vermeld in voetnoot 169 p. 398-404.

In bepaalde kringen wordt overwogen de bestaande fiscale regelingen te harmoniseren via een onderwerping van de verzekeringen aan de B.T.W.-regeling.

Zie verder een recente en interessante internationale vergelijking in *SIGMA*, Compagnie Suisse de Réassurances, Zurich n° 10/11 — Octobre/Novembre 1978 : «L'imposition de l'assurance — Comparaison internationale».

besproken». Daarom worden enkele maatregelen voorgesteld ter bescherming van de consument.

Omdat reeds in elke Lid-Staat een hele wetgeving bestaat die — inzake verzekeringen — speciaal bedoeld is om de verzekeringsconsumenten te beschermen, werd van meet af aan vooropgesteld²¹¹ dat de hier voorgestelde richtlijn geen belemmering vormt voor het aanvaarden, op communautair niveau, van bijzondere bepalingen voor bepaalde categorieën van overeenkomsten; hierin zouden dan eventueel verplichtingen vervat kunnen zijn die afwijken van de in deze richtlijn vervatte verplichtingen; de verzekeringscontracten werden hier met name vermeld.

71. Rekening houdend met het voorgaande is werk gemaakt van een eigen ontwerp i.v.m. de huis-aan-huisverkoop inzake verzekeringen. Dit ontwerp is met opzet vrij beperkt gehouden wegens het bestaan van de onder de nrs. 24-28 besproken richtlijn i.v.m. de verzekeringstussenpersoon en het voorbereiden van de onder nr. 66 besproken richtlijn i.v.m. de verzekeringscontracten.

Gedacht wordt: 1° aan het invoeren van een beroepsattest of -kaart waaruit zou blijken dat de verzekeringstussenpersonen die de hier bedoelde verrichtingen doen, de vereiste bekwaamheid hebben om in het raam van huis-aan-huisverkoop over verzekeringscontracten te onderhandelen; 2° aan het opleggen van welbepaalde informatieverplichtingen aan deze verzekeringstussenpersonen; 3° aan het toekennen, onder welbepaalde voorwaarden, van een zgn. afkoelings-termijn aan de verzekeringsnemer, en, bij herroeping, van een recht op terugbetaling van de reeds betaalde premie of premiegedeelten.

Wordt dit voorstel inderdaad richtlijn, dan zouden de verzekeringscontracten buiten het toepassingsgebied vallen van de onder nr. 70 hierboven vermelde algemene richtlijn.

72. I.v.m. enkele specifieke verzekeringen zijn thans afzonderlijke maatregelen in voorbereiding; zij worden in het kort besproken onder de nu volgende nrs. 73-75.

73. Vooreerst is er een coördinatie-richtlijn in de maak op het gebied van de zgn. rechtsbijstandverzekering. De aanleiding hiertoe ligt in de onder de nrs. 17-21 besproken eerste coördinatie-richtlijn betreffende de schadeverzekeringen. Hierin²¹² werd immers gesteld dat de Bondsrepubliek Duitsland, tot bij een latere coördinatie die binnen de vier jaar had moeten gebeuren, het verbod mocht handhaven om op haar grondgebied de ziekteverzekering, de krediet- en borgtochtverzekering of de verzekering van rechtsbijstand, hetzij onderling, hetzij met andere branches te cumuleren²¹³.

Op dit ogenblik lijkt men er niet meer aan te denken het Duitse cumulatieverbod tot alle Lid-Staten uit te breiden. Wel wordt gezocht, met de bedoeling de verzekerden te bescher-

men, naar maatregelen die elke tegenstrijdigheid van belangen kunnen voorkomen tussen een verzekerde inzake rechtsbijstand en de verzekeraar die hem verzekeringsdekking biedt voor een andere branche.

Concreet wordt vooropgesteld dat de gemengde verzekeringsondernemingen, die dus tegelijkertijd de rechtsbijstandverzekering en andere verzekeringsbranches beoefenen, speciale verplichtingen zullen moeten naleven: het gaat meer bepaald om een zgn. afzonderlijk beheer en een scheiding van de contracten of ten minste van de door een zelfde contract geboden waarborgen.

De gespecialiseerde rechtsbijstandverzekeringsondernemingen zullen van hun kant maatregelen moeten naleven om te beletten dat hun personeelsleden, belast met het beheer van schadegevallen, tegelijkertijd een gelijkaardige activiteit uitoefenen in een onderneming die een andere verzekeringsbranche beoefent.

Alle verzekeringsondernemingen die aan rechtsbijstand doen zullen hun verzekerden de vrije keuze van advocaat moeten geven.

74. Verder is een richtlijn in de maak ter wijziging van de meer vermelde eerste coördinatie-richtlijn inzake schadeverzekeringen en ter regeling van de krediet- en borgtochtverzekeringen. De bedoeling is op dit gebied enkele specifieke bepalingen in te lassen i.v.m. het garantiefonds, de zgn. egalisatiereserve en de gescheiden rekeningen.

75. Op het gebied van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen worden op dit ogenblik gedachten bij elkaar gebracht met het oog op een betere bescherming van de slachtoffers van ongevallen met motorrijtuigen²¹⁴.

Gedacht wordt hoofdzakelijk aan een zekere gelijkschakeling rond een minimum verzekerd bedrag, aan het opnemen van alle inzittenden in de verzekeringsdekking, aan een uitbreiding tot alle Lid-Staten van een regeling die gelijklopend zou zijn met die welke in België reeds bestaat rond het zgn. Gemeenschappelijk Waarborgfonds²¹⁵.

76. In dit hele tweede hoofdstuk en vooral onder de nrs. 72-75 is de commentaar van de maatregelen die in voorbereiding zijn met opzet zeer kort gehouden. Zoals reeds aangestipt is het rijpsproces van de op deze gebieden voorbereidende maatregelen nog te weinig gevorderd om er reeds uitgebreid commentaar over te geven.

²¹⁴ Wat de verzekering van de wettelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen betreft, zie nr. 34.

²¹⁵ Krachtens de Belgische wet van 1 juli 1956 (art. 4, § 1) kunnen vooral de volgende personen van het recht op verzekeringsdekking uitgesloten worden:

— de bestuurder, de verzekeringsnemer en de verzekerde aansprakelijke;

— de echtgenoot van deze personen, alsmede hun bloed- en aanverwanten in de rechte lijn, mits dezen bij hen inwonen en door hen worden onderhouden.

De jongste tijd is er in rechtsleer en rechtspraak heel wat te doen rond deze uitsluiting die met zoveel woorden ook opgenomen is in het zgn. modelcontract voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekering: zie hieromtrent b.v. Cass., 18 juni 1976, R.G.A.R., 1977, 9759, met noot van M. BONHEUR-FAGNART, R.W., 1977-78, 953, met noot van H. CASMAN. In de Belgische regeling betreffende het Gemeenschappelijk Waarborgfonds zijn wijzigingen aangebracht door de artt. 49 en 50 van de wet van 9 juni 1975: zie hieromtrent mijn studie H. CLAASSENS, zoals vermeld in voetnoot 20, nrs. 209-221.

²¹¹ Vermeld voorstel, art. 2bis. In zijn resolutie houdende advies inzake dit voorstel verzocht het Parlement de Commissie trouwens ook met bekwame spoed voorstellen in te dienen o.a. voor een richtlijn over verzekeringscontracten (*Publikatieblad E.G.* nr. C241, 10 oktober 1977). De diensten van de Commissie zouden hun eigen voorstel trouwens ook al herwerkt hebben.

²¹² Vermelde richtlijn art. 7, 2, c: de hier bedoelde coördinatie had nu eigenlijk al moeten gerealiseerd zijn.

²¹³ Met verwijzing naar voetnoot 191 hierboven kan aangestipt worden dat dit cumulatieverbod in het vakjargon met de uitdrukking «kleine specialisatie» wordt aangeduid.

Tot slot

77. Om echt volledig te zijn had de hier geschetste stand van zaken nog bredere afmetingen moeten aannemen en o.m. uitgebreid moeten worden tot die verdrags- en richtlijnbe- palingen die — hoewel zij *stricto sensu* geen verzekeringsrecht uitmaken — toch van zeer groot belang zijn voor verzeke- ringsondernemingen maar ook voor verzekerden. Zo denk ik op algemeen vlak en wat het positief Europees recht betreft b.v. aan de concurrentieregels die vervat liggen in de artt. 85-90 van het Verdrag van Rome en als zodanig ook voor de verzekeringen gelden. Geoordeeld wordt echter dat de meeste overeenkomsten en akkoorden die in het verzekeringswezen tussen ondernemingen gesloten worden, integrerend deel uitmaken van de eigenlijke verzekeringstechniek en als zoda- nig vreemd zijn aan de hoofdgedachte die vooral aan vermeld art. 85 ten grondslag ligt nl. het eerbiedigen van de con- currentie²¹⁶. Zo denk ik ook, op een meer bijzonder vlak en

²¹⁶ Zie hieromtrent b.v. M. PICARD en A. BESSON, zoals vermeld in voetnoot 2, p. 439-448. De in bovenstaande tekst geformuleerde mening wordt aldaar nader uitgewerkt voor de medeverzekerings- akkoorden, de herverzekeringscontracten, de conventies tussen ver- zekeringsondernemingen van een zelfde Lid-Staat en de zgn. pools.

wat het recht in wording betreft, aan de maatregelen, die op verschillende Europese niveaus in voorbereiding zijn, op het gebied b.v. van de zgn. produktenaansprakelijkheid. Het kapitaal belang van deze maatregelen voor het bedrijfsleven maar ook — en wellicht vooral — voor de consumenten mag niemand ontgaan.

78. Mijn opdracht was echter de stand van zaken van het Europese verzekeringsrecht te schetsen en dit in een alles bij elkaar toch kort bestek: het was dan ook niet mogelijk hiervan een volledig overzicht te maken. Mijn hoop is wel dat iedereen tot het besef is gekomen dat het hier werkelijk gaat om een recht in beweging en dat vooral de jonge juristen en actuairissen in mijn uiteenzetting inspiratie hebben gevonden om verder te timmeren aan deze lange maar boeiende Euro- pese weg.

H. CLAASSENS
Lector K.U.Leuven

²¹⁷ Zie hieromtrent b.v., als recente volledige bijdragen, H. COUSY, «Produktenaansprakelijkheid: een follow up», S.E.W., 1977, 635-659; B. NASCIBENE, «Projets et initiatives en vue d'une réglementation uniforme de la responsabilité du producteur», *Cahiers de droit européen*, 1977, 371-396, en A. TUNC, «La directive des Communautés européennes en matière de responsabilité du fait des produits défectueux», J.T., 1977, 617-620.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 MEI 1978

Voorzitter-rapporteur: de h. Naulaerts

Advocaat-generaal: de h. Duchatelet

Advocaat: mr. Houtekier

1. Rechten van de mens—Eerlijk proces—Deskundigen- onderzoek—Behandeling op tegenspraak—2. Ziekte- en invaliditeitsverzekering—Revalidatie en herscholing—Ten- lasteneming—Beslissingen van het college van geneesheren- directeurs—Aanvechtbaarheid voor de arbeidsgerechten.

1. Om te beoordelen of de zaak eerlijk werd behandeld in de zin van art. 6-1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, moet men nagaan of de zaak in haar geheel het voorwerp van een eerlijk proces heeft uitgemaakt.

Wanneer een deskundigenonderzoek niet is gebeurd vol- gens de regels van het Gerechtelijk Wetboek die tot doel hebben het contradictoir karakter ervan te waarborgen maar niet op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven, kan daar- uit niet worden afgeleid dat de zaak niet eerlijk werd behan- deld, als de partijen voor het rechtscollege dat ten gronde uitspraak moest doen, de mogelijkheid hebben gehad om het deskundigenverslag te betwisten, niet alleen m.b.t. de aange- voerde onregelmatigheden, maar ook m.b.t. de vaststellingen van de besluiten van de deskundige.

2. De beslissing die het college van geneesheren-directeurs op grond van art. 19 van de Z.I.V.-wet voor elk geval neemt betreffende de tenlasteneming van het revalidatie- of her- scholingsprogramma, is niet onaantastbaar, en kan voor de arbeidsgerechten betwist worden, niet alleen m.b.t. de nood- zakelijkheid van een «revalidatie» in de zin van de wet maar m.b.t. het programma van die revalidatie.

Uit geen enkele wettelijke bepaling volgt dat bij weigering van de tenlasteneming door het college van geneesheren-di- recteurs omdat er geen revalidatie is, de rechter eerst uit- spraak moet doen over het beginsel van de maatregel en dan de zaak verwijzen naar het college voor een nieuwe beslissing nopens het programma.

R.I.Z.I.V. t/ L. en Nationaal
Verbond van Neutrale
Mutualiteiten

Gelet op het bestreden arrest, op 15 juni 1976 door het Arbeidshof te Luik gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 860, 861, 862, 863, 973, derde lid, 974, 978, 979, 983, 986, 988, 989, 1042 van het Gerechtelijk Wetboek, 6, 1°, 13, 14, 17, 18 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, onderte- kend te Rome op 4 november 1950, en goedgekeurd bij de wet van 13 mei 1955, 25, 25bis, 30, 92, 93, 107 van de Grondwet en van het algemeen rechtsbeginsel van de eer- biediging van de rechten van de verdediging,

doordat het arrest zegt dat verweerders rechtsvordering gegrond is en beslist dat de kosten van de logopedische behandeling van het kind André-Emmanuel door eiser gedragen moeten worden op grond dat laatstgenoemde het deskundigenverslag betwist omdat de deskundige geen kennis heeft gegeven van de bevindingen van zijn verslag overeenkomstig artikel 978 van het Gerechtelijk Wetboek en dat hij dokter Pullinckx niet had opgeroepen die door het college van geneesheren-directeurs als hun vertegenwoordiger was aangesteld overeenkomstig artikel 973 van het Gerechtelijk Wetboek ; dat het betreuwenswaardig is dat de deskundige die bepalingen niet in acht heeft genomen waardoor het aan de deskundige onderworpen probleem op contradictoire wijze kon worden benaderd ; dat die bepalingen evenwel niet op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven ; dat het deskundigenonderzoek bijgevolg niet nietig moet worden verklaard,

terwijl, eerste onderdeel, de gerechtelijk deskundige die het contradictoir karakter van het deskundigenonderzoek niet geëerbiedigd heeft, niet alleen de vermelde bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek heeft geschonden doch ook de rechten van de verdediging en de regel dat een ieder recht heeft op een eerlijke behandeling van zijn zaak ; het arrest, door aan te nemen dat dit deskundigenonderzoek geldig is, die onwetelijkheden heeft overgenomen (schending van de artikelen 973, derde lid, 974, 978, 979, 983, 988, 989, 1042 van het Gerechtelijk Wetboek, 6, 1°, van het Verdrag van 4 november 1950, en van het algemeen rechtsbeginsel) ;

tweede onderdeel, de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek niet verhinderen dat het litigieuze deskundigenverslag, dat niet contradictoir is en klaarblijkelijk eisers rechten van verdediging heeft geschonden en zijn zaak oneerlijk heeft behandeld, nietig zou worden verklaard of althans niet tegenstelbaar aan eiser wiens rechten miskend werden ; het arrest dus niet verplicht was met dat verslag rekening te houden (schending van de artikelen 860, 861, 862, 863, 973, derde lid, 978, 986, 1042 van het Gerechtelijk Wetboek, 6, 1°, van het Verdrag van 4 november 1950 en van het algemeen rechtsbeginsel) ;

derde onderdeel, de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek die de rechter zouden verplichten rekening te houden met het litigieuze deskundigenverslag dat eisers zaak op een oneerlijke wijze heeft behandeld, strijdig zijn met artikel 6, 1°, van het verdrag tot bescherming, dat in Belgisch recht rechtstreeks toepasselijk is ; die bepalingen dus niet toegepast kunnen worden (schending van de artikelen 25, 25bis, 30, 92, 93, 107 van de Grondwet, 6, 1°, 13, 14, 17, 18 van het Verdrag van 4 november 1950) ;

Wat betreft het eerste en tweede onderdeel :

Overwegende dat eiser in zijn conclusie na de neerlegging van het deskundigenverslag enkel betoogd heeft « dat dit verslag op 26 november 1975 werd voorgelegd aan het college van geneesheren-directeurs, dat net als de juridische dienst oordeelt dat het deskundigenonderzoek moet worden betwist ; dat het genoemde college en de juridische dienst in hoofdzaak vaststellen dat de deskundige zijn taak niet volbracht heeft overeenkomstig de artikelen 962 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek op grond van de volgende redenen : 1° de bevindingen van het verslag werden niet neergelegd (artikel 978), 2° dokter Pullinckx, die door het college van geneesheren-directeurs was aangewezen om hen bij het deskundigenonderzoek te vertegenwoordigen, meldt dat hij niet werd opgeroepen (artikel 973 ; zie afschrift van de op 13 mei 1975 door de directeur-generaal van het R.I.Z.I.V. aan

de deskundige gerichte brief) ; dat wat de grond van de zaak betreft, het college van geneesheren-directeurs erop wijst dat uit het deskundigenverslag blijkt dat het kind een geheel van symptomen vertoont die overeenstemmen met de bepalingen van de wetgeving op het buitengewoon onderwijs en inzonderheid met de bepalingen van de artikelen 8, § 2, en 14 van het koninklijk besluit van 22 juli 1972 » ; dat eiser in het dispositief van de genoemde conclusie enkel vroeg dat hem het voordeel van zijn hoofdconclusie zou worden toegekend, die genomen werd vóór de beslissing waarbij een deskundigenonderzoek werd bevolen en die ertoe strekte verweerders rechtsvordering ongegrond te doen verklaren ;

Overwegende dat in de onderstelling dat eiser door de bovenvermelde conclusie voor het arbeidshof de opmerkingen had willen aanvoeren van het college van geneesheren-directeurs en van de juridische dienst door deze over te nemen, hij niet heeft betoogd dat wegens de onregelmatigheid van het deskundigenonderzoek zijn rechten van verdediging werden geschonden, doch enkel dat het verslag moest worden betwist wegens de niet-naleving van de in het Gerechtelijk Wetboek bepaalde regels en, op grond van een aan het deskundigenonderzoek voorafgaande onderzoek te beslissen, dat dit verslag tot een besluit leidde dat verschilde van het door de deskundige in aanmerking genomen besluit ;

Overwegende dat die onderdelen van het middel, in zoverre zij steunen op een schending van de rechten van de verdediging ten gevolge van de onregelmatigheid van het deskundigenonderzoek, nieuw zijn en dus niet ontvankelijk ;

Overwegende dat, om te beoordelen of de zaak eerlijk werd behandeld, in de zin van artikel 6-1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, men moet nagaan of de zaak, in haar geheel, het voorwerp van een eerlijk proces heeft uitgemaakt ;

Overwegende dat, wanneer een deskundigenonderzoek niet volgens de regels van het Gerechtelijk Wetboek is gebeurd, die tot doel hebben het tegensprekelijk karakter ervan te waarborgen, doch die niet op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven, daaruit niet kan worden afgeleid dat de zaak niet eerlijk werd behandeld, terwijl de partijen voor het rechtscollège dat ten gronde uitspraak moest doen de mogelijkheid hadden het deskundigenverslag te betwisten niet enkel betrekkelijk de aangevoerde onregelmatigheden, doch ook betrekkelijk de vaststellingen van de besluiten van de deskundige ;

Dat dienaangaande die onderdelen van het middel niet kunnen worden aangenomen ;

Wat betreft het derde onderdeel :

Overwegende dat uit de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en uit het arrest niet volgt dat de rechter rekening zou moeten houden met een niet-contradictoir opgesteld deskundigenverslag ;

Dat dit onderdeel van het middel feitelijke grondslag mist ;

Over het *tweede middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1, 2, 4, 5, 20 van de wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs, 1, 2, 8, § 2, 14, van het koninklijk besluit van 22 juli 1972 houdende omschrijving van de types van buitengewoon onderwijs en vaststellende de toelatingsvoorwaarden tot deze verschillende types, 19, 23, 8° en 9°, 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, gewijzigd bij de wetten van 24 december 1963, 8 april 1965 en 3 juli 1971,

doordat het arrest zegt dat verweerders rechtsvordering gegrond is en beslist dat de kosten van de logopedische behandeling van het kind André Emmanuel door eiser gedragen moeten worden op grond dat de deskundige besluit dat er een ernstige neurotische stoornis lijkt te bestaan bij het kind en dat die stoornis de op school verworven kennis schijnt te beïnvloeden ; dat de deskundige verder van oordeel is dat er moeilijkheden met de visuo-spatiale oriëntatie, met het lezen en het schrijven blijven bestaan die thans nog steeds een revalidatie vereisen ; dat een daarmee gepaard gaande psychotherapie eveneens moet worden overwogen ; dat daaruit volgt dat het kind fysieke of mentale stoornissen vertoont die de revalidatie vereisen waarvan de terugbetaling wordt gevraagd,

terwijl, eerste onderdeel, eiser in zijn bijkomende conclusie uitdrukkelijk aanvoerde dat uit het deskundigenonderzoek bleek dat het kind een geheel van symptomen vertoonde die overeenstemmen met de bepalingen inzake het buitengewoon onderwijs ; het arrest dit middel niet heeft beantwoord (schending van artikel 97 van de Grondwet) ;

tweede onderdeel, de lees- en schrijfmoeilijkheden van het kind André Emmanuel overeenstemmen met de spraak- en taalstoornissen die medische of paramedische behandelingen vereisen en waarvoor wordt gezorgd in het buitengewoon onderwijs ; de verplichtingen van de ziekte- en invaliditeitsverzekering dienaangaande bijkomstig zijn (schending van de artikelen 1, 2, 4, 5, 20 van de wet van 6 juli 1970, 1, 2, 8, § 2, 14 van het koninklijk besluit van 22 juli 1972, 19, 23, 8° en 9°, 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963) ;

derde onderdeel, het gebrek aan motivering van het arrest in die omstandigheden geen controle mogelijk maakt op de wettelijkheid van eisers veroordeling in die logopedische kosten (schending van al de aangevoerde bepalingen) :

Wat betreft het eerste en het derde onderdeel :

Overwegende dat eiser in conclusie enkel betoogde «dat uit het deskundigenverslag blijkt dat het kind een geheel van symptomen vertoont die overeenstemmen met de bepalingen van de wetgeving op het buitengewoon onderwijs en inzonderheid met de bepalingen van de artikelen 8, § 2, en 14 van het koninklijk besluit van 22 juli 1972» ;

Overwegende dat het arrest, na de vaststellingen van de deskundige waarop het steunt te hebben gepreciseerd, beslist «dat het kind fysieke of mentale stoornissen vertoont die de revalidatie vereisen waarvan de terugbetaling wordt gevraagd» ;

Dat het arrest aldus de in het middel aangevoerde conclusie beantwoordt en zijn beslissing regelmatig met redenen omkleedt ;

Dat die onderdelen van het middel feitelijke grondslag missen ;

Wat betreft het tweede onderdeel :

Overwegende dat het onderzoek van dit middel het Hof zou nopen feitelijke gegevens na te gaan ;

Dat dit onderdeel van het middel feiten en recht vermengt en dus niet ontvankelijk is ;

Over het *derde middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 19, 20, 23, 8° en 9°, 25, § 5, 100 van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling van verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, gewijzigd bij de wetten van 24 december 1963 en 8 april 1965, 149, 150, 153 van het koninklijk

besluit van 4 november 1963 tot uitvoering van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling van verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, 25, 29, 30, 92, 93, 106, 107 van de Grondwet en van het grondwettelijk beginsel van de scheiding der machten,

doordat het arrest zegt dat verweerders rechtsvordering gegrond is en beslist dat de kosten van de logopedische behandeling van het kind André Emmanuel door eiser moeten worden gedragen,

terwijl, eerste onderdeel, eiser in zijn akte van hoger beroep uitdrukkelijk betoogde dat, zelfs indien de rechters zouden oordelen dat de stoornissen die het kind vertoonde, tot het domein van de revalidatie behoorden en onder toepassing van de ziekte- en invaliditeitsverzekering vielen, de zaak toch moest worden verwezen naar het college van geneesheren-directeurs om er ten gronde over te beslissen ; het arrest dit middel niet heeft beantwoord (schending van artikel 97 van de Grondwet) ;

tweede onderdeel, het arrest, door te beslissen dat eiser de kosten moest dragen van de logopedische behandeling van verweerders kind, zich in de plaats heeft gesteld van het college van geneesheren-directeurs en op onwettelijke wijze de bevoegdheid van dit college heeft uitgeoefend ; het eveneens de regel van de scheiding der machten heeft geschonden (schending van de artikelen 19, 20, 23, 8° en 9°, 25, § 5, 100 van de wet van 9 augustus 1963, 149, 150, 153 van het koninklijk besluit van 4 november 1963, 25, 29, 30, 92, 93, 106, 107 van de Grondwet en van het grondwettelijk beginsel) :

Wat betreft het eerste onderdeel :

Overwegende dat eiser in zijn akte van hoger beroep enkel gezegd heeft dat «in de onderstelling dat de rechtbank, in strijd met de beslissing van het college van de geneesheren-directeurs, zou oordelen dat het een revalidatie betreft, zij de genoemde zaak toch naar het college zou moeten verwijzen om er ten gronde over te beslissen» ;

Overwegende dat het arrest door ten gronde te beslissen op impliciete doch zekere wijze de loutere bewering van de akte van hoger beroep heeft verworpen en deze aldus heeft beantwoord ;

Dat dit onderdeel van het middel feitelijke grondslag mist ;

Wat betreft het tweede onderdeel :

Overwegende dat artikel 19 van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering aan een college van geneesheren-directeurs van de verzekeringsinstellingen de taak toevertrouwt voor elk geval te beslissen of de revalidatie- en herscholingsprogramma's ten bate van de rechthebbers van de verzekering van geneeskundige verzorging ten laste worden genomen door de verzekering ;

Overwegende dat de beslissing van dat college niet onaanvaardbaar is en voor de arbeidsgerechten betwist kan worden, niet enkel m.b.t. de noodzakelijkheid van een «revalidatie» in de zin van de wet, doch ook m.b.t. het programma van die revalidatie ;

Dat, wanneer het genoemde college de tenlasteneming weigert op grond dat er geen revalidatie is in de zin van de wet en die beslissing voor de arbeidsgerechten wordt betwist, het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering zijn middelen moet aanvoeren zowel m.b.t. het beginsel van de revalidatie als m.b.t. het programma ervan ;

Dat uit geen enkele wettelijke bepaling volgt dat de rechter in een dergelijk geval eerst uitspraak moet doen over het beginsel van de maatregel en dan de zaak verwijzen naar het college van de geneesheren-directeurs voor een nieuwe beslissing nopens het programma ; dat de wetgever een dergelijke procedure niet gewild kan hebben die de voor de revalidatie vereiste verstrekkingen op nadelige wijze zou uitstellen ;

Overwegende dat eiser ten deze enkel de verwijzing van de zaak naar het college van geneesheren-directeurs heeft gevraagd, voor het geval de rechter zou oordelen dat het een revalidatie betreft, zonder enige opmerking te maken over het programma dat hij werd verzocht ten laste te nemen ; dat de eerste rechter overigens had vastgesteld dat «de raad van het R. I. Z. I. V. tijdens de debatten heeft erkend dat de noodzaak van de aangevatte revalidatie en de behandeling niet werden betwist» en dat die vaststelling voor de rechter in hoger beroep niet werd betwist ;

Overwegende dat het arbeidshof door aldus te beslissen noch de in het middel aangevoerde bepalingen noch het beginsel van de scheiding der machten heeft miskend ;

Dat dit onderdeel van het middel niet aangenomen kan worden ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—Het K.B. nr. 10 van 11 oktober 1978 (*Staatsbl.*, 4 november 1978), genomen ter uitvoering van art. 27, § 7, van de wet van 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen, voegt in art. 19 van de Z.I.V.-wet het navolgende lid in : «De Koning stelt op advies van het College van geneesheren-directeurs de lijst op van de verstrekkingen bedoeld in artikel 23, 8° en 9°, alsook de toepassingsregelen ervan.»

Er zal dus een nomenclatuur van de revalidatie- en herscholingsprestaties worden opgesteld met bepaling van de voorwaarden waaronder deze door de ziekteverzekering ten laste worden genomen. Volgens het verslag aan de Koning dient een te ruime interpretatie van het begrip «wegens revalidatie en herscholing vereiste verstrekkingen» verhinderd te worden. Die «te ruime interpretatie» ging uit van de arbeidsgerechten.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 JUNI 1978

Voorzitter : de h. Trousse

Raadsheer-rapporteur : de h. Mahillon

Advocaat-generaal : de h. Ballet

Advocaten : mrs. Simont en De Bruyn

Beroepsreglementering — Reisbureau — Statuut — Verkoop, door tussenpersoon, van door derden georganiseerde reizen—Vereiste van een vergunning—Reisraadgever.

De winstgevende werkzaamheid die erin bestaat als tussenpersoon reizen of verblijven tegen een vaste som te verkopen, mag slechts worden uitgeoefend als hoofdbezigheid en met een vergunning (W. 21 april 1965, art. 1, § 1).

De vergunning van categorie B staat de verkoop als tussenpersoon toe van door derden georganiseerde reizen of verblijven tegen een vaste som (K.B. 30 juni 1966, art. 2, § 1, 2°, a).

Uit die bepalingen die, zoals elke bepaling die de vrijheid van handel en arbeid beperkt, een strikte uitlegging vereisen, volgt dat ze slechts toepasselijk zijn op de tussenpersoon die door een derde georganiseerde reizen of verblijven «verkoopt».

Belgische Beroepsvereniging
Reisbureaus t/ N.V. Reizen V.

Gelet op het bestreden arrest, op 28 februari 1977 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen ;

Over het *eerste middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 1, inzonderheid § 1, 3, van de wet van 21 april 1965, houdende het statuut van de reisbureaus, 2 van het koninklijk besluit van 30 juni 1966 betreffende het statuut van de reisbureaus, gewijzigd bij artikel 1 van het koninklijk besluit van 1 februari 1975, en 97 van de Grondwet,

doordat, na te hebben vastgesteld dat de reisraadgevers van verweerster als zelfstandige aangestelden optreden en percentlonen ontvangen «op de verkopen die door hun tussenkomst worden verwezenlijkt ; dat geïntimeerde (thans verweerster) hen documentatie en publiciteit verschaft ; dat zij in een technische folder hun taak heeft gepreciseerd ; de keuze van de klanten leiden, hen de inschrijvingsformulieren overhandigen, ervoor waken dat alle rubrieken ervan ingevuld en doorgestuurd werden naar V., door middel van daarbijkomende briefomslagen, 'port betaald door de geadresseerde' ; dat zij geen voorschot, incassering, inschrijving mogen aannemen», het arrest beslist dat die «reisraadgevers» niet onderworpen zijn aan de vergunning voorgeschreven bij artikel 1, § 1, van de wet van 21 april 1965 en inzonderheid aan de vergunning B voorgeschreven bij artikel 2 van het koninklijk besluit van 30 juni 1966, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 1 februari 1975, op grond «dat het van essentieel belang is... vast te stellen welke tussenpersoon door de wet van 21 april 1965 aan de vergunning is onderworpen ;... dat, voor de geïntimeerde, in het geval dat aan de vergunning B is onderworpen, de verkoper zelf tussenpersoon is ten aanzien van de organisator van de reis ;... dat die argumentatie steun vindt in het koninklijk besluit van 30 juni 1966, waarin de bewoordingen 'verkoop als tussenpersoon' op belangrijke wijze heeft gepreciseerd door toevoeging van 'door derden georganiseerd' ; ... dat geïntimeerde terecht verwezen heeft naar het beginsel van de beperkende uitlegging van bepalingen die de vrijheid van handel en arbeid beperken ; ... dat zij heeft beklemtoond dat de aangeklaagde praktijken niet het voorwerp hadden uitgemaakt van de bij de wet bepaalde sancties ;... dat ten slotte terecht werd geoordeeld dat de bezorgdheid van de wetgever inzake de bescherming van de gebruikers geen betrekking kan hebben op acquireurs, die geen enkele specifieke verbintenis aangaan en waarvan de klanten zeker zijn van de waarborgen en het wettelijk verhaal ten aanzien van de verkoper en de organisator»,

terwijl, naar luid van artikel 1, § 1, van de wet van 21 april 1965 de winstgevende werkzaamheid die bestaat «in het verkopen, als tussenpersoon», van reizen of verblijven tegen een vaste som aan een vergunning is onderworpen, het besluit van 30 juni 1966 (artikel 2, § 1, 2°, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 1 februari 1975) die werkzaamheid onderwerpt aan de vergunning, «van categorie B», in de zin van de voornoemde teksten de bewoordingen «winstgevende werkzaamheid die bestaat in het verkopen als tussenpersoon van reizen of verblijven tegen vaste som» elke autonome of onaf-

hankelijke werkzaamheid bedoelen waardoor een fysieke of rechtspersoon de totstandkoming van «reisovereenkomsten» bevordert, zonder dat daarvoor een persoonlijke verbintenis van de tussenpersoon vereist wordt; daaruit volgt dat het arrest zonder de in het middel bedoelde wettelijke bepalingen te schenden en inzonderheid de artikelen 1, § 1, van de wet van 21 april 1965 en 2, § 1, 2°, van het koninklijk besluit van 30 juni 1966, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 1 februari 1975, niet kon beslissen dat de litigieuze reisraadgevers, waarvan het arrest zegt dat ze als autonome aangestelden optraden, dat wil zeggen als onafhankelijke tussenpersonen, die belast zijn met de bevordering van het afsluiten van «reisovereenkomsten» met verweerster, niet aan de vergunning zijn onderworpen daar zij geen enkele persoonlijke verbintenis aangaan:

Overwegende dat ingevolge artikel 1, § 1, van de wet van 21 april 1965 houdende het statuut van de reisbureaus, niemand een winstgevend werkzaamheid mag uitoefenen, die erin bestaat reizen of verblijven tegen een vaste som te verkopen, als tussenpersoon, als hij het niet doet als hoofdbezigheid en met een vergunning;

Dat naar luid van artikel 2, § 1, 2°, a, van het koninklijk besluit van 30 juni 1966 betreffende het statuut van de reisbureaus, gewijzigd bij koninklijk besluit van 1 februari 1975, de vergunning van categorie B met name de verkoop als tussenpersoon, toestaat van door derden georganiseerde reizen of verblijven tegen een vaste som;

Overwegende dat uit die bepalingen die, zoals elke bepaling die de vrijheid van handel en arbeid beperkt, een strikte uitlegging vereisen, volgt dat zij enkel toepasselijk zijn op de tussenpersoon die door een derde georganiseerde reizen of verblijven «verkoopt»;

Overwegende dat het arrest, zonder dienaangaande bekritiseerd te worden, vaststelt dat verweerster ter bevordering van de door haar «verkochte» reizen en verblijven een beroep doet op «reisraadgevers» die optreden als autonome aangestelden die een percentsloon ontvangen op de door hun tussenkomst verwezenlijkte verkopen; dat verweerster hen documentatie en publiciteit verschaft; dat hun taak erin bestaat de keuze van de klanten te leiden, hen de inschrijvingsformulieren te overhandigen, en ervoor te waken dat al hun rubrieken ingevuld worden en dat ze doorgestuurd worden naar verweerster; dat zij geen voorschot, incassering, inschrijving mogen aannemen;

Dat het arrest erop wijst dat die acquisiteurs «geen enkele specifieke verbintenis aangaan»;

Overwegende dat het arrest, op grond van die vaststellingen en overwegingen wettelijk kon beslissen dat de genoemde «reisraadgevers» als makelaars optreden en dat, in het geval waarvoor de vergunning van categorie B vereist is, de verkoper zelf tussenpersoon is, in de zin van de wet van 21 april 1965, ten aanzien van reisorganisatie;

Dat het middel naar recht faalt;

(...)

RAAD VAN STATE

7e KAMER — 11 OKTOBER 1978

Voorzitter: de h. Adriaens

Staatsraden: de hh. Depondt (rapporteur) en Debaedts
Auditeur: de h. Deroover
Advocaat: mr. Cambier

Raad van State—Beroep tot nietigverklaring—Belang—Vereniging—Collectief belang.

Het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel (V.V.O.) is een vereniging die de bevordering en de vrijwaring van de belangen van de ambtenaren van de Nederlandse taalgroep in de openbare diensten tot doel heeft. Het heeft kwaliteit om voor de verdediging van de collectieve belangen van de ambtenaren van de Nederlandse taalgroep van de A.S.L.K. in rechte op te treden. Het collectief belang is voorhanden wanneer de bestreden beslissing — ze moge dan nog van individuele aard zijn — een nadelige weerslag heeft op de situatie van de groep personen als zodanig waarvan het V.V.O. de belangen verdedigt. Dit collectief belang kan echter als ontvankelijkheidsgrond niet meer aanvaard worden wanneer het samenvalt met het individueel en rechtstreeks belang van nauwkeurig bepaalde personen die, in dit geval, zelf en in eigen naam een annulatieberoep tegen de bestreden beslissing kunnen instellen en welke het V.V.O. uiteraard in rechte niet kan vertegenwoordigen.

Verbond Vlaams Overheidspersoneel t/
Algemene Spaar- en Lijfrentekas
Arrest nr. 19.188

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van een beslissing van onbekende datum waarbij de raad van beheer van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas (A.S.L.K.) W. L. als actuaire heeft aangeworven; dat de verzoekende partij door een brief van 10 maart 1976 van de voorzitter van de raad van beheer van de A.S.L.K. van de bestreden benoeming in kennis werd gesteld;

Overwegende dat de A.S.L.K. in oktober 1975 een «publiek vergelijkend examen» organiseerde met het oog op het aanleggen van een wervingsreserve van actuarissen van de Franse taalrol; dat drie kandidaten waaronder W. L. voor het examen slaagden en tot actuaire werden benoemd; dat op 24 februari 1976 de voorzitter van de «Vlaamse Bond» van de A.S.L.K. afdeling van het V.V.O. tegen de geplande aanwervingen schriftelijk bezwaar inbracht dat gebaseerd was op de storing die deze aanwervingen «in de bestaande verhoudingen in het personeelsbestand» zouden te weegbrengen; dat de voorzitter van de raad van beheer van de A.S.L.K. met zijn schrijven van 10 maart 1976 dit bezwaar als ongegrond van de hand wees;

Overwegende dat de tegenpartij in een eerste exceptie van niet-ontvankelijkheid opwerpt dat het V.V.O. niet aantoonde dat het als v.z.w. ter uitvoering van een geldig genomen beslissing van zijn raad van beheer onderhavig beroep heeft ingesteld;

Overwegende dat het hoofdbestuur van het V.V.O., overeenkomstig zijn statuten, op 22 maart 1976, zijn algemeen voorzitter gemachtigd heeft om dit annulatieberoep in te stellen; dat de exceptie in feite niet opgaat;

Overwegende dat in een tweede exceptie van niet-ontvankelijkheid de tegenpartij opwerpt dat de verzoekende partij ter zake optreedt om een «individuele bestuurshandeling» te bestrijden en «geïndividualiseerde belangen van bepaalde personen te verdedigen»; dat zij hieruit afleidt dat bij gemis

van collectief belang in hoofde van de verzoekende partij zij niet de vereiste kwaliteit heeft om het beroep in te stellen ;

Overwegende dat het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel een vereniging is die de bevordering en de vrijwaring van de belangen van de ambtenaren van de Nederlandse taalgroep in de openbare diensten tot doel heeft ; dat zij kwaliteit heeft om voor de verdediging van de collectieve belangen van de ambtenaren van de Nederlandse taalgroep van de A.S.L.K. in rechte op te treden ; dat het collectief belang voorhanden is wanneer de bestreden beslissing — ze moge dan nog van individuele aard zijn — een nadelige weerslag heeft op de situatie van de groep personen als zodanig waarvan de verzoekende partij de belangen verdedigt ; dat nochtans dit collectief belang als ontvankelijkheidsgrond niet meer aanvaard kan worden wanneer het samenvalt met het individueel en rechtstreeks belang van nauwkeurig bepaalde personen die in dit geval, zelf en in eigen naam een annulatieberoep tegen de bestreden beslissing kunnen instellen en welke de verzoekende partij uiteraard in rechte niet kan vertegenwoordigen ;

Overwegende dat ten bewijze van haar belang ter zake, de verzoekende partij beweert dat de « ambtenaren van de Nederlandse taalrol er belang bij hebben dat de verdeling van de betrekkingen geschiedt in overeenstemming met de bepalingen van de op 18 juli 1966 gecoördineerde wetten op het gebruik der talen in bestuurszaken » en dat « aangezien de aanwerving van een Franstalige niet het rechtstreeks en persoonlijk belang van een individueel ambtenaar van de Nederlandse taalrol schendt, ... (zij) een collectief belang heeft om deze aanwerving aan te vechten als een verdeling der betrekkingen strijdig met de wet » ; dat volgens de memorie van wederantwoord geen ambtenaar van de Nederlandse taalrol « een geïndividualiseerd belang had » bij de bestreden benoeming tot actuaris omdat « geen wervingsexamen voor actuaris van de Nederlandse taalrol georganiseerd was » ;

Overwegende dat voor de toepassing van de taalwetgeving in de A.S.L.K. een koninklijk besluit van 14 juni 1972 de trappen van de hiërarchie bepaalt ; dat hierbij de graad van actuaris in trap 4 is ingedeeld ; dat het koninklijk besluit van 18 januari 1973, in zoverre het de taalkaders van de A.S.L.K. vaststelt voor de trappen 3 tot 12 van de hiërarchie in de centrale dienst (hoofdzetel), bij arrest nr. 17.131 van 14 juli 1975 vernietigd werd ; dat op de datum van de bestreden benoeming geen taalkaders in de centrale diensten van de A.S.L.K. voorhanden waren ; dat deze ontstentenis van taalkaders het enige middel is waarop het beroep is gebaseerd om de vernietiging van de bestreden benoeming te vorderen ;

Overwegende dat al heeft de tegenpartij voor de personeelsleden van de Nederlandse taalrol geen vergelijkend examen voor actuaris ingericht, deze personeelsleden niettemin het wettelijk vereiste belang hadden om de vernietiging van de bestreden benoeming te vorderen ; dat immers uit bovenvermelde briefwisseling tussen de voorzitter van de « Vlaamse Bond » van de A.S.L.K. en de voorzitter van de raad van beheer van deze instelling blijkt dat personeelsleden van de Nederlandse taalgroep aan zodanig vergelijkend examen konden deelnemen ; dat zij derhalve er belang bij hadden dat het examen ook voor hen ingericht werd ; dat de inrichting van dit examen uitsluitend voor personeelsleden van de Franse taalgroep weliswaar door deze personeelsleden van de Nederlandse taalgroep rechtstreeks voor de Raad van State kon worden bestreden ; dat zij evenwel ook de vernietiging van de daarop volgende en thans bestreden benoeming tot actuaris konden vorderen en hierbij de niet-inrichting voor

hen van dit examen als middel tot vernietiging konden inroepen ; dat hieruit volgt dat wel bepaalde personeelsleden een voldoende belang hebben om de bestreden benoeming zelf en in eigen naam voor de Raad van State te bestrijden en dat het belang dat de verzoekende partij inroept om de ontvankelijkheid van haar annulatieberoep te bewijzen, samenvalt met het persoonlijk belang van deze ambtenaren ; dat aldus de verzoekende partij geacht moet worden ter zake als vertegenwoordiger van deze personeelsleden op te treden ; dat zij daartoe geen kwaliteit heeft en dat haar beroep derhalve niet ontvankelijk is,

Besluit :

Het beroep is verworpen.

NOOT— In dezelfde zin : de arresten nr. 19.183 tot en met 19.187, tussen dezelfde partijen. Vaste rechtspraak. Vgl. recentelijk Raad van State, 19 april 1978, nr. 18.916, *Fédération belge des négociants-détaillants en combustibles e.a. t/ Minister van Economische Zaken* : « De verzoekende beroepsverenigingen hebben kwaliteit om voor de collectieve belangen van de handelaars-verdelers van brandbare minerale olieën op te treden bij de Raad van State, maar niet om de individuele belangen van sommigen onder hen te verdedigen. »

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e KAMER — 1 JUNI 1976

Voorzitter : de h. de la Vallée Poussin

Raadsheren : de hh. Acheroy en Kebers

Openbaar ministerie : de h. Geyskens

Advocaten : mrs. Govaerts en Bellemans loco Dufourny

1. Geding—Heropening van het debat—Ambtshalve bevolen—Hoger beroep mogelijk—2. Echtscheiding—Op grond van tien jaar feitelijke scheiding—Tegenvordering op schuldgrond : mogelijk—Alimentatie : op basis van art. 301 B.W., niet van de artt. 306 en 307 bis B.W.—Gerechtskosten.

1. Tegen een vonnis dat amtsshalve de heropening van het debat beveelt is hoger beroep mogelijk krachtens art. 1050 Ger. W. Art. 776 Ger. W. sluit hoger beroep slechts uit t.a.v. beslissingen over een aanvraag tot heropening van de debatten.

2. Om echtscheiding op grond van art. 232 B.W. te verkrijgen moet niet bewezen worden dat de feitelijke scheiding te wijten is aan de verweerder of dat zij beledigend is.

Indien de eiser de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding verkrijgt, wordt deze niet toegestaan « ten nadele van de verweerder », aangezien de schuld geen rol speelt bij de toekenning van de echtscheiding.

De Wet van 1 juli 1974 sluit de toepassing van art. 1268 Ger.W. niet uit, zodat als een echtscheiding gevorderd wordt op grond van art. 232 B.W. de verweerder een tegenvordering tot echtscheiding kan instellen.

Indien de verweerder op een vordering gegrond op art. 232, 1e lid, B.W. een tegenvordering instelt gebaseerd op een schuldgrond, kan hij geen alimentatie vorderen op grond van de artt. 306 en 307bis B.W., maar slechts op grond van art. 301 B.W. (met het gevolg dat het bedrag van de uitkering een derde van de inkomsten van de schuldige niet mag overtreffen).

In afwijking van art. 301, § 6, B.W. kan de rechter niet bepalen dat de uitkering aan de gerechtigde ex-echtgenoot verder verschuldigd zal zijn na de dood van de uitkeringsplichtige.

Als reden om de gerechtskosten ten laste van de eiser in een echtscheiding op grond van tien jaar feitelijke scheiding te leggen (art. 1286bis Ger. W.) kan worden aangevoerd dat hij de echtscheiding aan verweerder heeft opgedrongen.

Van H. t/ B.

Overwegende dat B. een vordering tot echtscheiding heeft ingesteld bij verzoekschrift van 4 februari 1975, op grond van artikel 232, 1e lid, van het Burgerlijk Wetboek ; dat zijn echtgenote V. een tegeneis tot echtscheiding heeft ingesteld, op grond van artikel 230 van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat de rechtbank in haar vonnis van 29 oktober 1975, de echtscheiding heeft toegestaan ten nadele van beide partijen, en alvorens verder recht te doen wat betreft de eis van V. tot het verkrijgen van een uitkering tot onderhoud, ambtshalve de heropening der debatten heeft bevolen ;

Overwegende dat V. hoger beroep heeft aangetekend tegen alle beschikkingen van het aangevochten vonnis ;

Overwegende dat een vonnis dat ambtshalve de heropening van de debatten beveelt, een beslissing alvorens recht te doen is (Cass., 4 februari 1972, *Pas.*, 1972, I, 524) ; dat overeenkomstig artikel 1050 van het Gerechtelijk Wetboek, hoger beroep tegen zulke beslissing kan worden ingesteld ; dat de bepaling van artikel 776 van het Gerechtelijk Wetboek slechts toepasselijk is op de beslissingen van de rechter die uitspraak doet over een aanvraag tot heropening van de debatten (zie Hof Brussel, 6 maart 1975, *J.T.*, 1975, 346) ;

I. Hoofdvordering

Overwegende dat de eerste rechter terecht de vordering ingesteld door B. gegrond heeft verklaard, waar zij strekt tot het verkrijgen van de echtscheiding op grond van artikel 232, 1e lid, van het Burgerlijk Wetboek ; dat inderdaad de echtgenoten, thans respectievelijk 78 en 74 jaar oud, feitelijk gescheiden leven minstens sedert 20 augustus 1962, zoals blijkt uit de voorgelegde uittreksels van de bevolkingsregisters ; dat hun huwelijk op duurzame wijze ontworpen is, wat bewezen is door de lange duur van de scheiding en door het feit dat reeds in 1948 de echtgenoot veroordeeld werd wegens onderhoud van bijzit ;

Overwegende dat appellante zich niettemin verzet tegen het verkrijgen van de echtscheiding door geïntimeerde ; dat zij aanvoert dat de verantwoordelijkheid van de feitelijke scheiding uitsluitend te wijten is aan geïntimeerde, die zijn echtgenote heeft verlaten om de vrouw te volgen met wie hij in overspel werd betrapt ;

Overwegende dat de eerste rechter deze opwerpingen oordeelkundig van de hand heeft gewezen ; dat hij zeer juist opmerkt dat, door het onderzoek naar de schuld en het beledigend karakter van de feitelijke scheiding als grond tot echtscheiding in te roepen, verweerder (thans appellante) een voorwaarde aan de wet toevoegt die in artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek niet voorkomt ;

Overwegende dat appellante niettemin terecht aan de eerste rechter verwijt dat hij in het beschikkend gedeelte van zijn beslissing op de hoofdvordering heeft gezegd, dat de

echtscheiding toegestaan was ten nadele van beide partijen en dus ook ten nadele van de oorspronkelijke verweerder ; dat de echtscheiding toegestaan op grond van artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek (wet van 1 juli 1974), een echtscheiding zonder schuld is, zodat er geen sprake van is zulke echtscheiding toe te staan ten nadele of ten voordele van een der echtgenoten ; dat er, in het systeem van de wet van 1 juli 1974, geen «schuldige» of geen «onschuldige» echtgenoot bestaat ;

Overwegende dat er aanleiding toe bestaat het aangevochten vonnis op dit punt te hervormen en te zeggen dat de echtscheiding door de partij B. verkregen werd op grond van artikel 232, 1e lid, van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat er eveneens aanleiding toe bestaat nader te bepalen, in overeenstemming met de voorschriften van artikel 1269 van het Gerechtelijk Wetboek (wet van 1 juli 1974, artikel 11), dat de feitelijke scheiding een aanvang heeft genomen op 20 augustus 1962 ;

II. Tegenvordering

Overwegende dat appellante voor de eerste rechter een tegenvordering tot echtscheiding heeft ingesteld op grond van artikel 230 van het Burgerlijk Wetboek ; dat zij de overspelige betrekkingen aanvoert welke haar echtgenoot met een andere vrouw heeft onderhouden, feiten die aanleiding hebben gegeven tot de veroordeling van B. uit hoofde van onderhoud van bijzit bij definitief vonnis van 28 december 1948 van de Correctionele Rechtbank te Brussel ;

Overwegende dat de eerste rechter deze tegenvordering met reden ontvankelijk heeft verklaard ; dat inderdaad de wet van 1 juli 1974, die een nieuwe grond tot echtscheiding in onze wetgeving heeft ingesteld, te weten de feitelijke scheiding van meer dan tien jaar, de toepassing niet uitsluit van artikel 1268 van het Gerechtelijk Wetboek, welke bepaling de mogelijkheid toekent aan de verwerende partij in de loop van een procedure tot echtscheiding op grond van bepaalde feiten, een tegenvordering tot echtscheiding in te leiden ;

Overwegende dat artikel 230 van het Burgerlijk Wetboek werd afgeschaft door de wet van 28 oktober 1974 ; dat het overspel van de echtgenoot thans een grond tot echtscheiding uitmaakt luidens artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat de eerste rechter terecht de tegenvordering tot echtscheiding gegrond heeft verklaard, en rechtdoende op deze tegenvordering, de echtscheiding heeft toegelaten ten nadele van verweerder op tegenvordering, thans geïntimeerde ;

III. Wat betreft de uitkering tot onderhoud van appellante

Overwegende dat appellante een vordering tot onderhoudsgeld na echtscheiding instelt en deze vordering steunt op beide artikelen 307bis en 301 van het Burgerlijk Wetboek ; dat zij zegt de voordelen van deze twee beschikkingen te willen cumuleren ;

Overwegende dat deze bewering niet opgaat ; dat inderdaad, appellante een keus heeft gedaan : enerzijds, heeft zij, zowel in eerste aanleg als in graad van hoger beroep, besloten tot de ongegrondheid van de oorspronkelijke vordering, gebaseerd op artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek ; anderzijds heeft zij een tegenvordering tot echtscheiding ingeleid op grond van bepaalde schuldige feiten ;

Overwegende dat de uitkering waarop appellante aanspraak kan maken uitsluitend die is bedoeld door artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek, in het voordeel van de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen ;

Overwegende dat appellante het hof verzoekt te zeggen dat zij ook na het overlijden van geïntimeerde recht zal hebben op een uitkering tot levensonderhoud ;

Overwegende dat deze aanspraak dient te worden afgewezen ; dat zij inderdaad in tegenstrijd is met § 6 van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek (wet van 9 juli 1975), die bepaalt dat de uitkering niet meer verschuldigd is bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot ;

Overwegende dat in eerste aanleg huidige appellante een maandelijks geïndexeerd bedrag van 12.000 fr. had gevorderd ; dat voor het hof, appellante zich onthoudt enig cijfer te vermelden en zich ertoe beperkt te vragen dat voor recht wordt gezegd dat zij verder aanspraak zal kunnen maken op een inkomstendelegatie, gelijk aan 50 % van het rustpensioen en van het invaliditeitspensioen van geïntimeerde, dit op grond van artikel 301bis van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat het bedrag van de uitkering na echtscheiding in geen geval hoger mag zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot (artikel 301, § 4, van het Burgerlijk Wetboek) ;

Dat artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek, waarnaar artikel 301bis van het Burgerlijk Wetboek verwijst, zegt dat de rechter bepaalt tot welk bedrag de machtiging tot rechtstreekse ontvangst van de door derden verschuldigde geldsommen wordt verleend ;

Overwegende dat het past appellante uit te nodigen het door haar gevorderd bedrag nader te bepalen, en beide partijen te verzoeken alle nodige inlichtingen te verschaffen ten einde het hof in staat te stellen het bedrag van de uitkering te bepalen, met inachtneming van de regel van artikel 301, § 4, van het Burgerlijk Wetboek ;

IV. Wat betreft de gerechtskosten

Overwegende dat ten onrechte de eerste rechter iedere partij tot de helft van de kosten van de procedure in eerste aanleg heeft veroordeeld ;

Dat er ter zake aanleiding toe bestaat om, overeenkomstig artikel 1286bis van het Gerechtelijk Wetboek (wet van 1 juli 1974, artikel 11), de kosten van de oorspronkelijke hoofdvordering door B., oorspronkelijke aanlegger, te laten dragen, aangezien hij de echtgenoot is die de echtscheiding aan de andere heeft opgedrongen ; dat de kosten van de tegenvordering eveneens ten laste vallen van de partij die de «in het ongelijk gestelde partij» is ;

Overwegende dat het past de kosten van de rechtspleging in hoger beroep aan te houden ;

(...)

HOF VAN BEROEP TE GENT

Se KAMER — 21 NOVEMBER 1978

Voorzitter : de h. de Clercq

Raadsheren : de hh. Colle en Roose

Advocaten : mrs. Debra en Vanlerberghe

Verzekering—Ongevallenverzekering—Uitsluiting—Gebruik van een motor van meer dan 50 cc—Interpretatie.

Nu blijkt dat in de onderhavige ongevallenverzekering de reeks uitgesloten risico's wijst op allerlei gevaarlijke toestanden waarin de verzekerde zich kan bevinden, zonder dat een fout van zijnentwege vereist is, en het voldoende is dat het algemeen verzekerd risico verzuwaard wordt, moet geoordeeld worden dat de uitsluiting die betrekking heeft op «gebruik van een motor van meer dan 50 cc», ook geldt voor de duorijder, daar per motor rijden gevaarlijk is en mederijden als duopassagier minstens zo gevaarlijk is als de motor zelf besturen.

N.V. S. t/ V.

Het hoger beroep tegen het vonnis van 27 januari 1977 van de rechtbank van eerste aanleg te Veurne, eerste Kamer, wijzende in burgerlijke zaken, werd tijdig en regelmatig ingesteld.

De eis van de geïntimeerde beoogt de uitbetaling van een bedrag van 200.000 fr. dat, overeenkomstig een bijkomende dekking van een verzekeringscontract leven-ongeval (BVRO.), haar door de appellante uitgekeerd zou moeten worden ingevolge het overlijden van haar echtgenoot Marc M. naar aanleiding van een verkeersongeval te Vlamertinge op 13 mei 1975 als duozitter van een motorrijwiel bestuurd door Roland P.

De appellante werpt echter op dat de verzekerde «in kennelijke staat van dronkenschap» was en dat het ongeval gebeurde bij «gebruik van een rijwiel met motor of een motorrijwiel van meer dan 50 cm³», twee van de gevallen die haar ontslaan van haar verplichting tot dekking van het verzekerd risico (clausule Uitgesloten Risico's, art. 6-g en p van de Bijkomende Verzekering van het Risico «Ongeval» (BVRO)).

1. Kennelijke dronkenschap van de verzekerde

Uit de gegevens van het strafrechtelijk onderzoek is gebleken dat Marc M. omstreeks 23 u als duozitter plaats had genomen, zonder valhelm, op de motor Suzuki 371 cm³ bestuurd door zijn vriend P. In een bocht reed de motor rechtdoor en botste tegen een muur. De bestuurder werd zwaar gekwetst aan het bekken, terwijl M. o.m. een zware schedelbreuk opliep en enkele dagen later aan deze letsels bezweek. De bloedanalyse van P. wees uit dat hij zijn motor bestuurd terwijl hij een alcoholhemie van 2 ‰ met tijds-correctie vertoonde.

Ofschoon door de verbalisanten vastgesteld werd dat de adem van M. naar alcoholverbruik rook, kon wegens zijn erge toestand geen ademtest of bloedstaal genomen worden. De beschikbare gegevens maken het niet mogelijk te besluiten tot de dronkenschap van M. die weliswaar vanaf 17.50 u. in gezelschap van P. meerdere drankgelegenheden had bezocht, doch wiens drankverbruik niet nader kon worden nagegaan, terwijl P. reeds de hele dag op herbergbezoek was en aldus normaal een hoger alcoholintoxicatie moest vertonen.

De eerste rechter heeft met reden deze uitsluitingsgrond als ongegrond afgewezen.

2. Gebruik van een motor van meer dan 50 cm³

Volgens de eerste rechter veronderstelt het «gebruik» van een motor een zekere activiteit, een zekere vrijheid en meesterschap over het voertuig waarbij de verantwoordelijkheid in het gedrang komt, dus : het besturen van de motor. M. zou ter zake slechts een passieve rol gehad hebben en in generlei mate aansprakelijk kunnen worden geacht voor het feit dat de motor uit de bocht ging. De verzekerde zou het algemeen risico gedekt door de BVRO niet verzwaard hebben door plaats te nemen op de duozitting en mede te rijden.

Terecht laat de appellante evenwel gelden dat de reeks uitgesloten risico's in de polis duidelijk wijst op allerlei gevaarlijke toestanden waarin de verzekerde zich kan bevinden ; een fout van zijnentwege is niet vereist ; voldoende is dat het algemeen verzekerd risico verzwaard wordt.

Welnu, per motor rijden is gevaarlijk en medertijden als duozitter is minstens zo gevaarlijk als de motor zelf besturen. De bestuurder heeft immers een veel steviger positie dan de duozitter, die bovendien moeilijker de bewegingen uitgevoerd door de bestuurder tijdens het manoeuvreren in gevaarsituaties kan volgen en die zodoende niet alleen zijn eigen veiligheid maar tevens die van de motorbestuurder in gevaar kan brengen. Het verzekerde algemeen risico voor ongevallen is derhalve duidelijk verzwaard door het gebruik van een motor ook als gewoon duozitter.

De geïntimeerde meent een tekstargument ten voordele van haar stelling te vinden in de bedingen van de polis met betrekking tot de vliegtuigreizen. Uit de combinatie van de artt. 11 Algemene Voorwaarden en 3-f en 6-0 Voorwaarden BVRO blijkt dat enkel dekking verzekerd wordt voor ongevallen «overkomen tijdens een reis aan boord van een luchtvaartuig...» wanneer van het vliegtuig «gebruik» wordt gemaakt «in hoedanigheid van passagier» en binnen de grenzen bepaald in art. 11 Algemene Voorwaarden.

Deze expliciete beperking van het verzekerd risico in geval van luchtreizen tot het «gebruik van vliegtuigen in hoedanigheid van passagier», en derhalve de uitsluiting van dekking bij ongevallen aan de verzekerde overkomen in elke andere hoedanigheid aan boord van een luchtvaartuig, kan echter niet per analogie toegepast worden op het gebruik van een motorrijwiel, aangezien de verzekerde zich in een vliegtuig kan bevinden niet alleen als piloot-bestuurder of als passagier maar ook in verscheidene andere hoedanigheden zoals radio of steward enz., zodat hier de uitdrukkelijke bepaling «als passagier» wel noodzakelijk voorkomt.

Voorts kan nog worden aangehaald dat in art. 6 Voorwaarden BVRO de uitgesloten risico's worden opgesomd. De meeste gevallen worden op een algemene wijze uitgesloten. Enkel de onder 6-e, f, i, j, en o bepaalde uitsluitingen worden beperkt. De door de verzekeraar ingeroepen uitsluiting, bedoeld onder 6-p, is algemeen gesteld. De termen gebruikt om de onder o bedoelde uitsluiting te beperken kunnen niet worden aangewend om de algemene gestelde onder p bedoelde uitsluiting te interpreteren.

Uit de voorgaande beschouwingen moet, met inachtneming van de voorschriften van art. 1156 e.v. B.W. met betrekking tot de uitlegging van de overeenkomsten, worden aangenomen dat ter zake met de term «gebruik» van een motorrijwiel van meer dan 50 cm³, niet alleen bedoeld wordt de bestuurder maar ook de duozitter. Terecht heeft de appellante derhalve de uitsluitingsclausule van de polis BVRO onder art. 6-p ingeroepen en dient de eis als ongegrond te worden afgewezen.

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

3e KAMER — 9 JANUARI 1978

Voorzitter : de h. Lannie

Raadsheren in sociale zaken : de hh. Kerremans en Van Horck

Substituut-generaal : de h. Van Nuffel

Advocaten : mrs. Degrauwe loco Van Den Heuvel en Tobback

Comité voor veiligheid en gezondheid — Bescherming tegen afdanking—Economische redenen—Begrip.

De wet bepaalt nergens dat economische of technische redenen tot ontslag van een beschermde werknemer slechts kunnen worden aanvaard wanneer zij verband houden met de stopzetting van geheel de onderneming, van de afdeling ervan of van de buitendienststelling van een welbepaalde personeelsgroep.

Nu de wet duidelijk zegt dat ontslag slechts mogelijk is om economische of technische redenen, komt het niet aan de rechter toe er voorwaarden of modaliteiten aan toe te voegen die de draagwijdte van de wet beperken, zelfs met verwijzing naar de voorbereidende parlementaire werkzaamheden.

S. t/ N.V. N.

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering van appellant ertoe strekte vanwege geïntimeerde betaling te bekomen van het bedrag van 530.400 fr. als bijzondere vergoeding wegens afdanking als beschermde werknemer ;

Overwegende dat het bestreden vonnis deze vordering als ongegrond heeft afgewezen ;

Overwegende dat appellant sinds 5 juli 1954 als arbeider in dienst was van geïntimeerde en door verkiezing op 7 mei 1971, effectief lid van het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen ;

Overwegende dat hem wegens economische redenen een opzegging betekend werd op 17 maart 1972 en zijn dienst beëindigd werd op 14 april 1972 ;

Overwegende dat door appellant op 17 april 1972 een vraag tot onmiddellijke wederopneming in de onderneming werd ingediend, waaraan door geïntimeerde geen gevolg werd gegeven ;

Overwegende dat, als gevolg van een reorganisatie in haar productie van Atlas-Welfstenen en rationalisering in de rustieke handsteenproductie, door geïntimeerde bij aangetekend schrijven van 28 januari 1972 aan het bevoegd paritair comité de erkenning werd gevraagd van economische en technische redenen die de afdanking van negen beschermde werknemers, onder wie appellant, noodzakelijk maakte ;

Overwegende dat dit paritair comité hieraan een bespreking wijdde op 23 februari 1972 en de beslissing uitstelde tot 3 maart 1972, waarop werd vastgesteld dat de leden van het paritair comité geen overeenstemming konden bereiken over het al dan niet erkennen van economische en/of technische redenen voor de afdanking van sommige beschermde werklieden ;

Overwegende dat geïntimeerde hierop overging tot opzegging van appellant, die dagvaardde tot betaling van de bijzondere opzegvergoeding, welke door het bestreden vonnis werd afgewezen, omdat het ontslag door economische redenen verantwoord was ;

Overwegende dat, daar het bevoegd paritair comité tot geen besluit kon komen over het al dan niet bestaan van economische of technische redenen die het ontslag van beschermde arbeiders rechtvaardigen, de arbeidsrechtbank bevoegd was om kennis te nemen van de betwisting die uit deze situatie ontstond, ook al was de beschermde werknemer intussen reeds ontslagen (Cass., 29 juni 1967, *Pas.*, I, 1276 ; Arbh. Gent, 17 januari 1975, *J.T.T.*, 1975, 85 ; Arbh. Gent, 14 januari 1976, *J.T.T.*, 1976, 204) ;

Overwegende dat de eerste rechter terecht het bestaan van economische en technische redenen heeft onderzocht en meer bepaald of deze voorhanden waren op het ogenblik van het ontslag van appellant ;

Overwegende dat luidens artikel 1bis, § 2, van de wet van 10 juni 1952 de leden die het personeel vertegenwoordigen en de kandidaten slechts kunnen worden ontslagen om een dringende reden of om economische of technische redenen ;

Overwegende dat de wet van 10 juni 1952 van die economische of technische redenen geen bepaling geeft, noch er enige voorwaarden aan toevoegt ;

Overwegende dat die wet nergens bepaalt dat economische of technische redenen tot ontslag van een beschermde werknemer slechts aanvaard kunnen worden, wanneer zij verband houden met de stopzetting van geheel de onderneming, van de afdeling ervan of van de buitendienststelling van een welbepaalde personeelsgroep ;

Overwegende dat, nu de wet duidelijk zegt dat ontslag slechts mogelijk is om economische of technische redenen, het niet aan de rechter toekomt er voorwaarden of modaliteiten aan toe te voegen die de draagwijdte van de wet beperken, zelfs met verwijzing naar de voorbereidende parlementaire werkzaamheden (Cass., 28 mei 1975, *T.S.R.*, 1976, 84 ; Cass., 26 november 1975, *J.T.T.*, 1976, 67 ; Arbh. Gent, 25 september 1976, *R.W.*, 1977-78, 1118) ;

Overwegende dat de door appellant aangevoerde voorbereidende parlementaire werkzaamheden van de wet van 18 maart 1950 (*Parl. Besch.*, Kamer, 1949-50, nr. 204) alleen betrekking hebben op de bedrijven waar een ondernemingsraad fungeert en waar de structuren wegens de omvang van het bedrijf anders liggen dan in het bedrijf van geïntimeerde waar geen ondernemingsraad bestaat ;

Overwegende dat alleen dient te worden onderzocht of de door geïntimeerde aangevoerde economische of technische redenen voorhanden waren bij het ontslag van appellant ;

Overwegende dat om zich hierover een oordeel te vormen rekening dient te worden gehouden met de feitelijke toestand en de evolutie van het bedrijf op economisch gebied ;

Overwegende dat het bestreden vonnis terecht heeft gesteld dat uit het voorgelegd financieel resultaat van de afdeling Atlas-welfselprodukten en de daarbij verstrekte uitleg naar voldoening van recht bewezen is dat de afzet van deze produkten in de periode 1966-1971 een achteruitgang van 53 % kende, en zulks niet kan worden toegeschreven aan een financieel of technisch minder goed beheer ;

Overwegende dat de door geïntimeerde geplande reorganisatie noodzakelijk was ten gevolge van een te dure handenarbeid, die door automatisatie niet te verhelpen was, zodat een reconversie diende te worden doorgevoerd met het oog op de leefbaarheid van het bedrijf of een afdeling ervan, wat als een economische reden tot ontslag van een beschermde werknemer te beschouwen is ;

Overwegende dat, waar appellant kritiek uitbrengt op de criteria door geïntimeerde aangewend bij de overschakeling

van de personeelsleden, niet in betwisting is dat destijds op 86 werknemers er 17 beschermde waren en na de reconversie op 37 werknemers er nog 11 beschermde zijn, wat aantoonde dat de beschermde in grotere verhouding zijn opgenomen in de herplaatsing dan de niet-beschermde ;

Overwegende dat de wet van 10 juni 1952 een bijzondere bescherming aan de leden van het veiligheidscomité heeft willen verlenen tegen individuele en arbitraire maatregelen die door hun werkgever zouden kunnen worden genomen op grond van hun syndicale activiteiten, maar dat deze bescherming beperkt wordt tot de syndicale functie die in het veiligheidscomité wordt uitgeoefend ;

Overwegende dat de hoedanigheid van één lid van het veiligheidscomité geen voorrecht noch begunstigde positie verleent aan de betrokkene tegenover andere werknemers, en de werkgever niet verplicht eerst tot de afdanking van de niet-beschermde werknemers over te gaan alvorens de beschermde te mogen afdanken ;

Overwegende dat uit het gedetailleerd overzicht van het reorganisatieplan met toewijzing van de nieuwe functies kan worden vastgesteld dat de taken verhoudingsgewijze werden toegewezen aan niet-beschermde en beschermde werknemers, terwijl deze laatste behouden werden naar rato van de vertegenwoordiging van de diverse syndicale organisaties in het veiligheidscomité ;

Overwegende dat ter zake dus geen discriminatie door geïntimeerde werd gepleegd, maar afdoende werd aangeduid om welke redenen, verband houdend met de technische kwalificatie en de bekwaamheid, van appellant, deze laatste opgenomen werd in het aantal werknemers die werden afdankt ;

Overwegende dat het bestreden vonnis terecht, mede om de redenen erin vermeld, heeft beslist dat het ontslag van appellant door economische redenen verantwoord was, zodat de vordering als ongegrond werd afgewezen ;

(...)

ARBEIDSRECHTBANK TE GENT

9e KAMER — 30 MAART 1978

Voorzitter : de h. Van Grembergen

Rechters in sociale zaken : de hh. De Ganck en Verhasselt

Substituut-arbeidsauditeur : de heer Naudts

Pensioenen—Zelfstandigen—Aanvraag tot uitbetaling van vervallen en niet-betaalde termijnen—Verkeerde behandeling van aanvraag door gemeentepersoneel—Aanvraag toch geldig—Verantwoordelijkheid van gemeentepersoneel.

Als een aanvraag om uitbetaling van vervallen en niet-betaalde termijnen weliswaar niet op de voorgeschreven wijze werd ingediend (nl. op een door het gemeentebestuur afgeleverd formulier), maar vaststaat dat de administratie op de hoogte was van de door betrokkene gedane stappen, waaruit duidelijk zijn bedoeling bleek om de termijnen aan te vragen, moet deze aanvraag als geldig worden beschouwd, aangezien de niet-naleving van de voorgeschreven vormen niet de nietigheid van de aanvraag tot gevolg heeft en daarenboven de administratie, belast met het beheer van een openbare dienst, behoorde, eens in kennis gebracht van de belasting

van de aanvrager, deze laatste op een nauwkeurige en volledige wijze in te lichten over de te volgen werkwijze.

Het gemeentepersoneel moet, wat het in ontvangst nemen van aanvragen betreft, beschouwd worden als een uitvoerend orgaan van de R.S.V.Z., zodat deze instelling gebonden is door een nalatigheid door het gemeentepersoneel bij de behandeling van een aanvraag.

D. t/ R.S.V.Z.

In feite

De verwerende partij heeft op 1 juni 1977 aan eisende partij een beslissing genotificeerd, waarbij de rechten van eisende partij in het pensioenstelsel van de zelfstandigen als volgt worden vastgesteld: de aanvraag van eisende partij om de uitkeringen te bekomen van de termijnen vervallen en niet betaald bij het overlijden van haar moeder wed. Marie Helena V. wordt afgewezen omdat de aanvraag van 28 februari 1977 niet geschied zou zijn binnen de termijn van zes maanden voorgeschreven door art. 159, par. 3 en par. 4 K.B. van 22 december 1967.

Eisende partij betwist deze beslissing.

In rechte

Bij verzoekschrift van 8 juni 1977 stelt eisende partij een vordering in tegen de verwerende administratie waarin zij de te haren opzichte getroffen beslissing betwist om de volgende redenen: eisende partij houdt staande dat zij tijdig de aanvraag deed, doch dat haar werd medegedeeld dat de behandeling enkele maanden kon duren. Zij zou nadien op 28 februari 1977 een tweede aanvraag ingediend hebben.

De moeder van eisende partij, mevr. Marie Helena V. overleed op 21 februari 1976.

Het wordt niet betwist dat eisende partij, dochter van wijlen mevr. U., heeft ingestaan voor de begrafenis kosten en derhalve overeenkomstig art. 159, § 1, 3°, K.B. 22 december 1967, in aanmerking komt voor de uitkering der vervallen en nog niet betaalde pensioentermijnen op naam van mevr. U.

Overeenkomstig art. 159, § 2, van het K.B. 22 december 1967 dient het verzoek tot uitkering te worden gericht aan de Rijkskas door middel van een formulier dat door het gemeentebestuur afgeleverd wordt, en dient deze aanvraag op straffe van nietigheid te worden ingediend binnen zes maanden na het overlijden van de gerechtigde op uitkeringen.

Het blijkt nu uit het stuk B 12 dat door eisende partij reeds op 27 februari 1976 aan verwerende partij een document «inlichting uit overlijdensakte bestemd voor pensioenen» werd bezorgd.

Deze datum kan met zekerheid vastgesteld worden aan de hand van twee elementen: vooreerst de datum van binnenkomen bij de administratie «27.2.1976» die qua cijfer-type overeenstemt met de door verwerende administratie gebruikte stempels. Bovendien en vooral de vermelding op dit document van het dossiernummer «9102/80134-27/2 — U. Marie Helena».

Uit dit document blijkt derhalve zeer goed dat de verwerende administratie ab initio de intenties van eisende partij kende met betrekking tot de aanvraag om uitbetaling der vervallen en niet-betaalde termijnen.

Weliswaar geschiedde alsdan de aanvraag niet op een door

het gemeentebestuur afgeleverd formulier. Dit laatste geschiedde formeel slechts op 28 februari 1977.

De niet-naleving van de voorgeschreven vormen heeft echter niet de nietigheid van de aanvraag tot gevolg.

Bovendien behoorde de administratie, belast met het beheer van een openbare dienst, eens in kennis van de intenties van eisende partij, deze laatste op een nauwkeurige en volledige wijze in te lichten nopens de te volgen werkwijze (zie Arbeidshof Bergen, 13 juni 1975, T.S.R., 1976, 160 vlg.).

Het gemeentepersoneel, dat reeds op 23 februari 1976 (zie datum vermeld op stuk B12) geconfronteerd werd met een aanvraag van eisende partij erop gericht de pensioendiensten van de verwerende administratie in kennis te stellen van het overlijden van mevr. U. dient trouwens beschouwd te worden als een uitvoerend orgaan van de R.S.V.Z., met betrekking tot de aanvragen welke aan dit organisme dienen te worden gericht (zie art. 159 K.B. 22 december 1967).

Welnu, de nalatigheid begaan door het gemeentepersoneel bij de behandeling van de aanvraag tot uitkering van de vervallen en niet-betaalde termijnen, bindt de verwerende administratie.

De vordering van eisende partij welke te bekwaamere tijd de wil te kennen gegeven heeft de vervallen niet-betaalde pensioentermijnen op naam van haar moeder te ontvangen is derhalve toelaatbaar en gegrond.

(...)

NOOT—Zie ook i.v.m. de aansprakelijkheid van de sociale zekerheidsinstellingen bij verkeerde voorlichting: Cass., 4 januari 1973, R.W., 1972-73, 1279; Arbeidshof Bergen, 13 juni 1975, J.T.T., 1976, 7; Arbeidshof Antwerpen, afdeling Hasselt, 2 juni 1977, J.T.T., 1977, 311; Arbeidshof Gent, 27 februari 1976, J.T.T., 1976, 295; en voor enige rechtsleer: J. STASSEN, «La responsabilité de l'Etat du chef de renseignements erronés fournis par ses services», R.C.J.B., 1973, 339-351; J. FAGNART, noot bij Cass., 4 januari 1973, J.T., 1973, 551-553; A. VAN OEVELEN, «Overheidsaansprakelijkheid voor verkeerde inlichtingen of wegens foutief verzuim informatie te verschaffen», R.W., 1977-78, 1514-1519.

D.S.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

2e KAMER — 28 FEBRUARI 1978

Voorzitter: de h. Gijselinck

Advocaten: mrs. Van Alsenoy, Lambrecht en Van Dorpe

Faillissement—Huur van machine—Maandelijks opzegbaar—Huurprijs hoger dan tegenwaarde van gebruik—Gewone huur—Verbreking—Teruggave.

De voor onbepaalde tijd gesloten huur van een machine, die maandelijks door beide partijen kan worden opgezegd zonder verplichting voor de huurder om een saldo te betalen of een koopoptie te lichten met betaling van een opleg, is een gewone, aan de curator van het faillissement van de huurder tegenwerpelijke huur, waarbij de huurprijs hoger mag liggen dan de tegenwaarde van het gebruik van de machine (zie nader het vonnis).

N.V. I t/ mrs. Lambrecht
en Van Dorpe q.q.

(...)

De eiseres vraagt haar opname in het gewoon passief voor 38.413 fr. uit onbetaalde facturen. Een deel van deze facturen heeft betrekking op de verhuring van een I.B.M. Multipoint Compossor. Het huurcontract bepaalt de prijs op 8.960 fr. + B.T.W. (18 %) = 10.573 fr. en niet 10.890 fr. zoals door de eiseres werd aangerekend. De gefailleerde vennootschap heeft deze eenzijdige prijsverhoging nooit aanvaard en overeenkomstig het contract slechts 10.573 fr. betaald. De eiseres maakt het meer gevorderde niet waar zodat zij uit dit punt slechts kan worden opgenomen voor 37.527 fr. (3 maal 10.573 fr. + 5.808 fr.) i.p.v. 38.413 fr. zoals door haar gevraagd.

Daarnaast vraagt de eiseres voorlopige opname voor 1 fr. in het gewoon passief wegens verbreking huurcontract.

De curatoren betwisten dat de tussen partijen gesloten overeenkomst een gewone huur is. Volgens hen heeft de eiseres de niet-tegenwerpelijke van de bedingen van eigendomsvoorbehoud bij verkoop op afbetaling en/of de reglementen m.b.t. de financieringshuur of de verkoop op afbetaling willen omzeilen.

Daar de juiste kwalificatie van de werkelijke inhoud dezer overeenkomst noodzakelijk is om dit punt van de eis te kunnen beslechten, vragen beide partijen dat de rechtbank tevens, binnen het kader van deze rechtspleging, statueert omtrent de incidentele eis tot teruggave van het verhuurde goed, waarvan de beslechting noodzakelijkerwijze volgt uit de kwalificatie van de in de verklaring van schuldvordering aangehaalde overeenkomst.

Huurkoop kan in verschillende vormen voorkomen (A.P.R. tw. Afbetalingsovereenkomsten, nr. 606) :

a) ofwel wordt de zaak verhuurd voor een «bepaalde» tijd en de huurder heeft periodiek een huurprijs te betalen ; aan het einde van de huur wordt de huurder van «rechtswege» eigenaar, indien hij de volledige huurprijs betaald heeft ;

b) ofwel : de huurder wordt niet van rechtswege eigenaar, maar bezit een optie om hetzij aan het einde van de huur, hetzij in de loop ervan, eigenaar te worden tegen volledige betaling van de «nog verschuldigde huursommen» ;

c) bij een derde soort overeenkomst moet de huurder, indien hij de optie licht, aan de verhuurder een «bijkomend» bedrag betalen om van de verhuring een verkoop te maken.

De overeenkomsten onder a) en b) vermeld beogen in feite de huurprijs op de verkoopprijs aan te rekenen zodat zij de juridisch onmogelijke combinatie zijn van huur en koop en de zogenaamde huurder in feite van het begin af koper (op afbetaling) is. (A.P.R., *op. cit.*, nr. 611). In dergelijke gevallen betaalt men pro re en niet pro usu rei. In casu hebben wij evenwel te doen met een overeenkomst van *onbepaalde* duur, *maandelijks* opzegbaar door *beide* partijen, zodat hier noch a) noch b) voorligt.

Het derde type overeenkomsten (c) kan oprecht zijn en aan derden tegengeworpen worden omdat het mogelijk is een goed te verhuren met eenzijdige verkoopbelofte (*op. cit.*, nr. 612). Om in casu te besluiten tot de oprechtheid van de onderhavige overeenkomst neemt de rechtbank de volgende feiten in rekening :

— het gaat hier over een overeenkomst van *onbepaalde* duur, die *maandelijks* door *beide* partijen kon worden opgezegd zonder verplichting voor de huurder om enig saldo huurprijs te betalen of enige koopoptie te lichten met verplichte betaling van een opleg ; de overeenkomst zelf bedingt trouwens geen enkele koopoptie ten voordele van de huurder ;

— de periodiek te betalen huurprijs «mag» hoger liggen dan de tegenwaarde van het «gebruik» van het verhuurde goed (Vincent en Dehan, *R.C.J.B.*, 1967, 242, nr. 23 ; Simont en De Gavre, *R.C.J.B.*, 1969, 545, nr. 8 ; Kh. Brussel, 27 december 1972, *B.R.H.*, 1975, 164 ; Kh. Luik, 22 april 1971, *J.L.*, 1971-72, 30). Dit is des te meer het geval wanneer, zoals in casu, de overeenkomst «op elk ogenblik» kan worden beëindigd (De Page, *Compl. op deel IV*, blz. 66, laatste lid vóór nr. 278bis). Hier moet ook nog rekening gehouden worden : met het risico van de verhuurder ; met de in casu concreet gegeven «andere» prestatieverbintenissen dan de loutere verhuring, zoals : het gratis onderhoud van de machine ; de plicht tot gratis herstellen en vervanging van de defecte onderdelen ; het dragen van alle vervoers-, verzekerings-, behandelings- en installatiekosten ; het dragen van de eventuele kosten van verdediging in elk geding tegen de huurder op grond van de wetten op de industriële eigendom enz. ;

— m.b.t. de omzeiling van de wet op de verkoop op afbetaling geldt de opmerking dat het hier gaat om een overeenkomst gesloten tussen «handelaars» (art. 2, 1°, wet van 9 juli 1957) (Rb. Charleroi, 23 januari 1968, in zake Beneloca tegen C.F. Dubois, *A.R.* nr. 48. 545, onuitgegeven doch aangehaald door Simont en De Gavre in *R.C.J.B.*, 1969, 545, nr. 8) ;

— de mogelijkheid tot het verwerven van het verhuurde goed op het einde van de verhuring werd in casu niet bedongen ab initio in de overeenkomst zelf, zodat hier geen financieringshuur doch gewone huur voorligt (Vincent en Dehan, *J.T.*, 1968, 74, nr. 10) ;

— de eiseres had er geen belang bij een verkoop te verduiken, aangezien zij op grond van artikel 20, 5°, H.W. slechts haar factuur moest neerleggen om een bijzonder voorrecht te genieten op het verkochte goed in geval van faillissement (Rb. Charleroi, hoger aangehaald).

De overeenkomst is te beschouwen als een gewone huur en de curatoren moeten derhalve de verhuurde machine teruggeven. In de overeenkomst is de vernietiging van de huur van rechtswege bedongen in geval van faillissement, onverminderd het recht op schadeloosstelling. Omtrent de omvang van deze laatste hebben partijen niet geconcludeerd. In regel bedraagt de schade de huurprijs die door de gefailleerde betaald zou moeten zijn gedurende de normale opzegtermijn, in casu een maand of : 8.960 fr. (zonder B.T.W.). De eiseres kan derhalve opgenomen worden in het gewoon passief voor 47.373 fr. (38.413 + 8.960) provisioneel .

(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 11 mei 1978

Bevoegdheid—Faillietverklaring—Woonplaats van de gefailleerde op het tijdstip van de staking van betaling.

Tegen een beslissing van de arrondissementsrechtbank te Brussel van 20 februari 1978 werd cassatieberoep ingesteld door de procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel. Het bestreden vonnis beslist dat een eventuele faillietverklaring van V. niet tot de territoriale bevoegdheid van de Rechtbank van Koophandel te Brussel behoort, maar tot die van de Rechtbank van Koophandel te Dinant

en verwijst de zaak naar de genoemde rechtbank, op grond dat de bewuste handelaar, hoewel hij op de bevolkingsregisters te Ukkel is ingeschreven, zijn handelsonderneming te Sinsin, in het arrondissement Dinant gevestigd heeft.

Het Hof van Cassatie vernietigt het bestreden vonnis en verwijst de zaak naar de Rechtbank van Koophandel te Brussel.

Het middel wordt als volgt gegrond verklaard :

«Overwegende dat luidens artikel 631 van het Gerechtelijk Wetboek, de faillietverklaring geschiedt door de rechtbank van de woonplaats van de gefailleerde op het tijdstip van de staking van betaling ; dat artikel 36 van hetzelfde wetboek bepaalt : 'in dit wetboek wordt verstaan onder woonplaats : de plaats waar de persoon op de bevolkingsregisters is ingeschreven als hebbende aldaar zijn hoofdverblijf ;

«Dat uit het samen lezen van deze bepalingen blijkt dat de rechtbank van koophandel die bevoegdheid heeft om de faillietverklaring uit te spreken, de rechtbank is van de plaats waar de gefailleerde op de bevolkingsregisters is ingeschreven als hebbende aldaar zijn hoofdverblijf op het tijdstip van de staking van betaling ;

«Dat dit voorschrift, dat uit de teksten zelf afgeleid wordt, bovendien door de parlementaire voorbereiding wordt bevestigd ; dat het verslag van de verenigde Senaatscommissies over het wetsontwerp houdende het Gerechtelijk Wetboek inderdaad zegt : «Artikel 631 handelt over de plaats van het openvallen van het faillissement. De woonplaats van de handelaar kan verschillen van de plaats waar hij zijn handelszaak drijft, dient men aan de rechter van die plaats niet de voorkeur te geven ? Er wordt geantwoord dat een handelaar dezelfde handel kan drijven in verscheidene plaatsen gelegen in het rechtsgebied van verschillende rechtbanken ; het voorgestelde stelsel voorkomt aanhangigheid en dualiteit in de beslissingen' ;

«Overwegende dat, volgens de thans geldende wetgeving, de door de arrondissementsrechtbank ten gunste van een andere oplossing uiteengezette overwegingen niet kunnen prevaleren op de uitdrukkelijke teksten van het Gerechtelijk Wetboek ;

«Overwegende dat uit de stukken van de rechtspleging blijkt dat Guy V. op de bevolkingsregisters te Ukkel is ingeschreven als hebbende aldaar zijn hoofdverblijf sinds meer dan zes maanden voor de datum van het bestreden vonnis ;

«Dat het middel gegrond is ;

«Overwegende dat de zaak met toepassing van artikel 660 van het Gerechtelijk Wetboek naar de bevoegde rechtbank moet worden verwezen.»

(Voorzitter : de h. Trousse—Raadsheer-rapporteur : de h. Vincotte—Procureur-generaal : de h. Delange—In de zaak : Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel t/ V.)

NOOT—De territoriale bevoegdheid van de rechtbank van koophandel inzake faillietverklaring

Het Hof van Cassatie bevestigt in bovenstaand arrest dat de artt. 36 en 631 Ger. W. samen moeten worden gelezen (zie Cass., 2 februari 1978, R. W., 1977-78, 2651, met noten van J. LAENENS, «De territoriale bevoegdheid van de rechtbank van koophandel inzake faillietverklaring», en J. LIEVENS, «De vreemde kijk van het Hof van Cassatie op de faillissementspraktijk»). Nochtans valt op te merken dat het Hof van Cassatie thans blijkbaar eveneens wenst te benadrukken dat de inschrijving in de bevolkingsregisters moet worden nagegaan op het tijdstip van de staking van betaling. De bewuste handelaar bleek in casu op de bevolkingsregisters te Ukkel te zijn ingeschreven als hebbende aldaar zijn hoofdverblijf sinds meer dan zes maanden voor de datum van het bestreden vonnis.

De formulering laat al vast te wensen over. Het tijdstip van de staking van betaling kan niet berekend worden vanaf de datum van het bestreden vonnis van de arrondissementsrechtbank. Behoudens de uitzondering van art. 613 W. Kh., mag dat tijdstip niet gesteld worden op een datum vroeger dan zes maanden, vóór het vonnis van faillietverklaring (art. 442, 3e lid, W. Kh.). Welnu, de Arrondissementsrechtbank te Brussel kon in casu alleen maar vaststellen dat bij de Rechtbank van Koophandel te Brussel een vooronderzoek aanhangig werd gemaakt dat eventueel zou kunnen leiden tot het van ambtswege uitspreken van het faillissement van de bewuste handelaar.

Bovendien mag de draagwijdte van art. 442 W. Kh. niet miskend worden. Uitsluitend de rechtbank van koophandel bepaalt soeverein hetzij ambtshalve, hetzij op vordering van enige belanghebbende partij, bij het vonnis van faillietverklaring of bij een later vonnis gewezen vóór het sluiten van het proces-verbaal van verificatie van schuldvorderingen op verslag van de rechter-commissaris, het tijdstip waarop de schuldenaar heeft opgehouden te betalen. Dit betekent dat noch de arrondissementsrechtbank, noch op voorziening van de procureur-generaal bij het hof van beroep het Hof van Cassatie zich hierover kunnen uitspreken. Hierbij rijst zelfs de vraag of de rechtbank van koophandel op het ogenblik van de faillietverklaring haar territoriale bevoegdheid kan onderzoeken. Deze kan immers enkel vaststaan op het ogenblik dat het tijdstip van staking van betaling in een in kracht van gewijsde gegane beslissing vastgelegd werd. Indien de gefailleerde tijdens de zogenaamde verdachte periode achtereenvolgens op de bevolkingsregisters van verschillende gemeenten ingeschreven was, kan na vaststelling van het tijdstip van staking van betaling blijken dat de rechtbank van koophandel ingevolge de artt. 36 en 631 Ger. W. territoriaal onbevoegd was om de faillietverklaring uit te spreken.

Ongetwijfeld leidt deze redenering de rechtspractici in een vicieuze cirkel ! Een ingreep van de wetgever is meer dan gewenst.

Jean Laenens
Assistent
Universiteit Antwerpen
(U.I.A.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 30 mei 1978

Geding—Tussenvorderingen—Uitbreiding of wijziging van de vordering—Verplichting de tussenvordering bij conclusie in te stellen—Uitspraak over niet gevorderde zaken.

Tegen het bestreden vonnis (Rb. Brussel, 2 maart 1977) wordt een middel aangevoerd, afgeleid uit de schending van art. 1138, 2°, Ger. W., op grond dat het, ter inwilliging van de vordering waarbij verweerder in cassatie de terugbetaling vroeg van het bedrag van 40.000 frank onder voorbehoud van wijziging in de loop van het geding, eiseres veroordeelt om aan verweerder «het bedrag van 42.000 frank» te betalen, terwijl het bedrag van de oorspronkelijke vordering niet werd gewijzigd in de loop van het geding, daar verweerder had nagelaten bij conclusie een verhoging van zijn vordering te vragen en de rechtbank dat verzuim niet mocht goedmaken.

«Overwegende dat verweerder, na reeds in de oorspronkelijke dagvaarding te hebben gezegd dat de geldsommen die hij sedert 22 mei 1973 ten onrechte had betaald 40.000 frank beliepen 'behoudens vergissing en verzuim', zijn vordering daarna nooit heeft gewijzigd ;

«Overwegende dat een vordering die voor de rechter aanhangig is weliswaar uitgebreid of gewijzigd kan worden, doch op voorwaarde dat de tussenvordering in elke stand van het geding bij conclusie wordt ingesteld ;

«Dat tegen een beslissing die uitspraak doet over niet gevorderde zaken of meer toekent dan er gevraagd was, volgens artikel 1138, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, voorziening in cassatie wegens overtreding van de wet openstaat ;

«Dat het middel gegrond is.»

(Voorzitter-rapporteur : de h. Trousse—Eerste advocaat-generaal : de h. Dumon—Advocaat : mr. Claeys Boóoart—In de zaak : T. t/ W.)

NOOT—Uitbreiding of wijziging van de eis

Wordt een zaak op de inleidende zitting behandeld, dan zijn de partijen niet verplicht conclusies neer te leggen (artt. 735 en 741 Ger. W.). Een mondeling verzoek tot uitbreiding of wijziging van de eis op de inleidingszitting, zelfs op tegenspraak, komt niet in aanmerking (Vred. Namen, 1 juni 1973, Pas., 1974, III, 17).

J.L.

Hof van Cassatie (3e Kamer), 11 september 1978

Arbeidsovereenkomst bedienden—Gerante—Bestaan van arbeidsovereenkomst—Bewijs.

Niettegenstaande de bepalingen van een schriftelijk contract aan een gerante de verplichting opleggen zich als zelfstandige aan te geven bij de belastingen en bij de instellingen belast met het beheer van het sociaal statuut der zelfstandigen, kan de rechter wettelijk het bestaan van een arbeidsovereenkomst afleiden uit het samenbestaan van de nauwkeurige opgave van de taken, de beperking van de verkoop tot goederen bepaald door de wederpartij, het commissieloon, het ter beschikking stellen van verpakkingen, magazijnbenodigdheden en boekhoudkundige stukken, het verbod met andere waterrijen te handelen, de prijsbepaling, de regeling van de openingsuren en de vakantie en de voorschriften in verband met de betalingen door de klanten en met het overmaken van gelden.

«Wat het eerste onderdeel betreft :

«Overwegende dat het arrest het bestaan van bedoeld artikel van de overeenkomst en de draagwijdte ervan in acht neemt, maar overweegt dat de partijen niet kunnen beslissen «over de toepasselijkheid van het sociaal recht» en dat, eens blijkt dat de overeenkomst een arbeidsovereenkomst is, de wetsbepalingen van openbare orde of van dwingend recht niet kunnen «ongedaan gemaakt worden door de verplichting aan de werknemer opgelegd, zich als zelfstandige aan te geven bij de belastingen en bij de instellingen belast met het beheer van het sociaal statuut van de zelfstandigen» ;

«Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist ;

«Wat het tweede en het derde onderdeel betreft :

«Overwegende dat het arbeidshof de verhouding van ondergeschiktheid afleidt uit het samenbestaan van de nauwkeurige opgave van de taken van verweerster, de beperking van de verkoop tot goederen bepaald door eiseres, het commissieloon, het ter beschikking stellen van de verpakkingen, de magazijnbenodigdheden en de boekhoudkundige stukken, het verbod met andere waterrijen te handelen, de prijsbepaling, de regeling van de openingsuren en vakantie en de voorschriften in verband met de betalingen door de klanten en met het overmaken van gelden aan eiseres ;

«Overwegende dat het arbeidshof deze aan de geschreven overeenkomst ontleende gegevens aanvaardt als bewijs dat, de overige bepalingen van het schriftelijk contract ten spijt, in werkelijkheid een band van ondergeschiktheid bestond tussen de partijen en dat de overeenkomst een arbeidsovereenkomst was ; dat het arrest uit die gegevens wettelijk het bestaan van deze arbeidsovereenkomst voor bedienden heeft kunnen afleiden ;

«Dat de onderdelen niet kunnen aangenomen worden.»

(Voorzitter : de h. Gerniers—Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens—Advocaat-generaal : de h. Lenaerts—Advocaat : mr. De Baeck—In de zaak : P.V.B.A. W. t/ V.)

NOOT—Vergelijk Cass., 16 januari 1978 (3 arresten), R.W., 1977-78, 2596 en 2597.

Rb. Mechelen (1e Kamer), 31 oktober 1978

Echtscheiding—Door onderlinge toestemming—Voorafgaande overeenkomst—Beding dat na de echtscheiding de blote eigendom aan de kinderen zal worden geschonken en het vruchtgebruik aan de vrouw wordt toebedeeld—Kosten ten laste van de verkrijger.

Partijen, die door onderlinge toestemming uit de echt gescheiden zijn, hebben in de voorafgaande akte met betrekking tot een huis van de gemeenschap verklaard, dit voorlopig in onverdeeldheid te houden en binnen een maand na het definitief worden van de echtscheiding de volgende regeling te zullen treffen : «Bij akte te verlijden voor de notaris zullen zij de blote eigendom schenken aan hun drie kinderen ; het volledige vruchtgebruik op de eigendom zal toebedeeld worden aan de echtgenote, die echter van heden af alle schul-

den, lasten en verzekeringen die erop wegen zelf zal betalen». Het geschil betreft de kosten van de eigendomsoverdracht.

«Overwegende dat partijen in overeenstemming met de artt. 1287 en 1288 Ger. W. een akte hebben opgesteld met regeling van wederzijdse rechten, zodat ze gehouden zijn tot de verbintenissen die hieruit voor hen voortvloeien ;

«Overwegende dat de overeenkomst voor partijen ook de verbintenis behelsde om, na de echtscheiding, de blote eigendom van het onroerend goed aan hun kinderen over te dragen, terwijl echter de akte van regeling der rechten zelf geen eigendomsoverdracht inhoudt ;

«Dat de tekst van de akte onmiskenbaar zegt dat de echtgenote 'vanaf heden alle schulden, lasten en verzekeringen die er op wegen zelf zal betalen' ;

«Dat dit betekent dat de echtgenote *alle kosten* i.v.m. het onroerend goed zal dragen, zodat bij de overdracht van het onroerend goed de echtgenote ook de kosten hiervan zal moeten dragen, met inbegrip van de kosten die betrekking hebben op de overdracht van de blote eigendom op de kinderen ;

«Dat de tekst 'De kosten van procedures en honoraria aan notaris en advocaat vallen ten laste van de heer Van C.' (6°, 3e blad notaris-akte) betrekking heeft op de echtscheiding en niet op de eigendomsoverdracht.»

(Voorzitter : de h. Wauters—Rechters : mevr. Bourgeois en de h. Pourtois—Advocaten : mrs. Smits, Vrijdaghs en Buelens—In de zaak : Van L. t/ Van C.)

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 83/78 — Pigs Marketing Board (Northern Ireland)/Redmond 29 november 1978 — *prejudiciële zaak — gemeenschappelijke ordening der markten in de sector varkensvlees.*

De toedracht der feiten was als volgt : de verhandeling van varkens is in Noord-Ierland geregeld bij de Pigs Marketing Scheme 1933, waarvan de uitvoering in handen is gelegd van de Pigs Marketing Board voor Noord-Ierland.

In deze regeling wordt de producenten onder andere voorgeschreven varkens met een gewicht van meer dan 77 kg slechts aan de Pigs Marketing Board en of door haar tussenkomst te verkopen. Deze bepaling is ingevoerd bij de Movement of Pigs Regulations 1972, waarbij ieder vervoer van voor bacon bestemde mestvarkens wordt verboden, wanneer zij niet bestemd zijn voor de Board, voor welk vervoer de producent moet beschikken over een vergunning. Iedere overtreding wordt gestraft met gevangenisstraf en/of een boete.

In januari 1977 hield een Noord-Ierse politieagent een vrachtwagen aan met 75 mestvarkens, waarvan de chauffeur geen door de Board afgegeven transportvergunning kon overleggen.

De vrachtwagen met inhoud werd in beslag genomen en een gerechtelijke procedure werd ingesteld, waarin de eigenaar van de varkens, ene Redmond, voor de Magistrate's Court betoogde dat de nationale rechtsvoorschriften op grond waarvan hij werd vervolgd in strijd waren met verschillende bepalingen van het EEG-Verdrag en de uitvoeringsverordeningen daarvan inzake de productie en de verhandeling van landbouwprodukten, met name in de sector varkensvlees.

De Resident Magistrate te Armagh vond hierin aanleiding het Hof van Justitie een prejudiciële beslissing te verzoeken over een aantal vragen inzake de uitlegging van verordening nr. 2759/75 van de Raad betreffende de gemeenschappelijke ordening van de markt in varkensvlees, van de verdragsbepalingen inzake de afschaffing van kwantitatieve beperkingen (artikel 30 e.v.), het gemeenschappelijk

landbouwbeleid (artikel 40), de bepalingen inzake nationale monopolies en de ondernemingen waaraan bijzondere of uitsluitende rechten zijn verleend (artikelen 37 en 90) en de mededingingsvoorschriften (artikel 85 en 86).

Op het betoog van Redmond dat de tegen hem aangevoerde bepalingen van de Pigs Marketing Scheme en de Movement of Pigs Regulations onverenigbaar zijn met de bepalingen van het gemeenschapsrecht, antwoordde de Board dat de Pigs Marketing Scheme daarmee wel verenigbaar was op grond van artikel 37 EEG-Verdrag inzake nationale monopolies van commerciële aard en artikel 44 van de Toetredingsakte dat voor de aanpassing van deze monopolies aan de gemeenschappelijke markt een termijn vaststelt tot 31 december 1977.

De door de Resident Magistrate gestelde vragen betreffen in hoofdzaak twee punten :

— de vraag of de Pigs Marketing Scheme verenigbaar is met de bepalingen van het EEG-Verdrag en het afgeleide gemeenschapsrecht

— de vraag of de Pigs Marketing Scheme kan worden gehandhaafd met het oog op de gemeenschappelijke marktordening in de sector varkensvlees.

De Resident Magistrate vraagt in de eerste plaats hem alle gegevens voor de uitlegging van het gemeenschapsrecht te verschaffen die hem in staat moeten stellen de Pigs Marketing Scheme te toetsen aan de bepalingen van het Verdrag en het afgeleide gemeenschapsrecht, teneinde de bepalingen te identificeren die hem in staat stellen uitspraak te doen over de verenigbaarheid van dit Scheme met het gemeenschapsrecht.

Drie mogelijkheden zijn denkbaar, al naargelang de Pigs Marketing Scheme en de Board, als uitvoerend orgaan, moeten worden beschouwd :

1) als een «nationaal monopolie van commerciële aard» (artikel 37 EEG-Verdrag), zodat zijn transacties krachtens artikel 44 van de Toetredingsakte althans tot 31 december 1977 zijn uitgesloten van de toepassing van de verdragsbepalingen inzake kwantitatieve beperkingen

2) als een «onderneming» met als gevolg dat de mededingingsbepalingen van het Verdrag van toepassing zijn, behoudens de bijzondere voorrechten die eventueel kunnen voortvloeien uit artikel 90

3) als een «nationale marktordening», waarbij de vraag rijst of een dergelijke ordening verenigbaar is met de communautaire marktordening in de betrokken sector.

Het antwoord op deze vraag moet worden afgeleid uit het algehele stelsel van het EEG-Verdrag en de functie van de landbouwbeperkingen in dat stelsel.

De Pigs Marketing Scheme heeft betrekking op een economische sector die valt onder een gemeenschappelijke marktordening, die destijds — en thans nog — werd geregeld bij verordening nr. 2759/75 van 29 oktober 1975.

Uit artikel 38 EEG-Verdrag blijkt dat de bepalingen inzake het gemeenschappelijk landbouwbeleid bij afwijking voorrang hebben boven de andere voorschriften inzake de oprichting van de gemeenschappelijke markt, zodat specifieke bepalingen voorrang hebben boven de regeling van artikel 37 voor nationale monopolies van commerciële aard. Daarom kan de in artikel 44 Toetredingsakte voorziene bijzondere termijn niet worden aangevoerd ten behoeve van een nationale marktordening in een sector waarvoor een gemeenschappelijke marktordening bestaat.

De vraag of de Pigs Marketing Scheme en de Board het karakter van een nationaal monopolie hebben, is derhalve irrelevant.

De Board heeft voorts betoogd zich, gezien zowel de aard van zijn werkzaamheden als de hem door de Noordierse wetgeving verleende bevoegdheden, te beschouwen als een onderneming waaraan «bijzondere of uitsluitende rechten» in de zin van artikel 90 EEG-Verdrag zijn verleend.

Artikel 90 bepaalt uitdrukkelijk dat de Lid-Staten met betrekking tot bedoelde ondernemingen «geen enkele maatregel nemen of handhaven welke in strijd is met de regels van dit Verdrag», waaronder het vrij verkeer van goederen en de gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten.

Tenslotte wordt gevraagd of voor de werkzaamheden van de Board een bijzondere regeling kon worden getroffen omdat de Pigs Marketing Scheme een «nationale marktordening» vormde.

Ten deze overwoog het Hof, in aansluiting op zijn arrest in de zaak 48/74 (Charmasson), dat in het stelsel van het Verdrag nationale marktordeningen slechts voor een overgangstijd zijn toegestaan en dat zij moeten worden vervangen door gemeenschappelijke marktordeningen. Het doet dus niet ter zake of de Pigs Marketing Scheme eventueel kan worden aangeduid als een «nationale marktordening».

Met betrekking tot de tweede vraag inzake het karakter van het Pigs Marketing Scheme met het oog op de gemeenschappelijke ordening der markten in de sector varkensvlees, moet worden opgemerkt dat wanneer de Gemeenschap overeenkomstig artikel 40 EEG-Verdrag een regeling houdende instelling van een gemeenschappelijke ordening der markten in een bepaalde sector heeft vastgesteld, de Lid-Staten zich dienen te onthouden van maatregelen die daarvan kunnen afwijken of daarop inbreuk kunnen maken.

Daarom zijn met de beginselen van de gemeenschappelijke marktordening onverenigbaar alle nationale bepalingen of gedragingen die wijziging brengen in de handelsstroom bij de invoer of bij de uitvoer, of die de prijsvorming op de markt kunnen beïnvloeden door de producenten het recht te ontfangen vrijelijk aankopen en verkopen te doen. Zodanige gedragingen op de markt door een orgaan dat is ingesteld door een Lid-Staat buiten de communautaire bepalingen om kan niet worden gerechtvaardigd door nastreven van bijzondere doelstellingen van economisch, nationaal of regionaal beleid, daar de gemeenschappelijke ordening der markten ten doel heeft die doelstellingen te realiseren in het kader van de Gemeenschap, onder voorwaarden die voor de gehele Gemeenschap aanvaardbaar zijn, en rekening houdende met alle regionale behoeften.

Economisch regionalisme is niet verenigbaar met de gemeenschappelijke ordening der markten. Het Hof verklaart in antwoord op de vragen van het Magistrate's Court voor recht :

1) Als onverenigbaar met de vereisten die voortvloeien uit de artikelen 30 en 34 EEG-Verdrag en uit verordening (EEG) nr. 2759/75 van de Raad van 29 oktober 1975 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector varkensvlees, zijn te beschouwen nationale of regionale marktregelingen, die zijn ingesteld bij een wettelijke regeling van een Lid-Staat en worden beheerst door een orgaan dat, dankzij de hem ten dienste staande openbare dwangmiddelen, de sector varkensvlees of een deel daarvan kan controleren, bijvoorbeeld door het vereiste dat een waar slechts kan worden afgezet wanneer de producent bij bedoeld orgaan is ingeschreven, dat iedere verkoop anders dan aan of door tussenkomst van dat orgaan onder door hem vastgestelde voorwaarden, is verboden evenals ieder vervoer van die waar zonder zijn toestemming.

2) De bepalingen van artikelen 30 en 34 EEG-Verdrag en van verordening nr. 2759/75 zijn rechtstreeks toepasselijk en doen voor particulieren rechten ontstaan welke de rechters van de Lid-Staten moeten handhaven.

3) Bovengenoemde gevolgen zijn volgens de Toetredingsakte, en met name de artikelen 2, 42 en 60, lid 1, op het gehele grondgebied van het Verenigd Koninkrijk ingetreden per 1 februari 1973.

Zaak 21/78 — Delkvist/Openbaar Ministerie, optredende namens Landsnaevnet for Omnibuskørsel (Rijkscommissie voor busvervoer) — 29 november 1978 — *prejudiciële zaak* — *Vervoer*.

De Rechtbank te Kopenhagen heeft het Hof van Justitie een prejudiciële beslissing gevraagd over een aantal vragen inzake de uitlegging en de geldigheid van artikel 2, lid 1, van richtlijn nr. 74/562/EEG van de Raad inzake de toegang tot het beroep van ondernemer van nationaal en internationaal personenvervoer over de weg, en met name over het betrouwbaarheidsvereiste in dit artikel.

Ingevolge 's Raads richtlijn moeten natuurlijk personen en ondernemingen die het beroep van ondernemer van personenvervoer over de weg willen uitoefenen, betrouwbaar zijn. Volgens het Deense Wetboek van Strafrecht kan het verbod wegens het plegen van strafbare feiten een beroep uit te oefenen waarvoor een speciale

vergunning of toestemming van de overheid noodzakelijk is, slechts worden gehanteerd wanneer die strafbare feiten grond opleveren voor ernstige vrees voor misbruik van het beroep of van de taak die hij wenst te behouden of waarvoor hij toegang vraagt. Het is niet voldoende dat de betrokkene onwaardig wordt geacht een bepaald beroep uit te oefenen.

De Deense wet inzake het vervoer van reizigers per autobus bevat geen bijzondere vereisten voor het goed zedelijke gedrag van de houder van de vergunning.

Het hoofdgeding betreft de afwijzing van het verzoek van een ondernemer van reizigersvervoer over de weg tot vernieuwing van zijn vervoersvergunning door de Deense autoriteiten, op grond dat uit zijn strafregister blijkt dat hij herhaaldelijk is veroordeeld wegens diefstal en diefstal met inbraak en dat deze strafbare feiten doen vrezen dat hij misbruik zou maken van zijn beroep van ondernemer van reizigersvervoer.

De bevoegde Deense autoriteiten pasten het Wetboek van Strafrecht toe. De rechter in het hoofdgeding, van mening dat hier vragen van gemeenschapsrecht rijzen, vraagt het Hof een prejudiciële beslissing inzake verschillende vragen betreffende de geldigheid en de uitlegging van het gemeenschapsrecht.

Het Hof verklaarde voor recht :

1) Bij onderzoek van richtlijn nr. 74/562/EEG van de Raad van 12 november 1974 is niet gebleken van enigerlei bezwaar tegen de geldigheid van die richtlijn.

2) Een wettelijke bepaling zoals artikel 78 van het Deense Wetboek van Strafrecht moet worden geacht binnen de grenzen van de richtlijn rechtsgeldig door de staat te zijn vastgesteld.

3) Ook ten aanzien van houders van voor 1 januari 1978 verkregen vergunningen voor het uitoefenen van het beroep van ondernemer van personenvervoer over de weg, die zijn vrijgesteld van de verplichting zelf aan te tonen dat zij aan het betrouwbaarheidsvereiste van artikel 2, lid 1, sub a, van de richtlijn voldoen, blijven de nationale autoriteiten niettemin bevoegd steeds te controleren of aan genoemde voorwaarden is voldaan.

Zaak 16/78 — Choquet — 28 november 1978 — *prejudiciële zaak* — *Erkenning van rijbewijzen tussen Lid-Staten*

Het Amtsgericht Reutlingen (Bondsrepubliek Duitsland) heeft het Hof een prejudiciële beslissing verzocht over een vraag inzake de uitlegging van artikel 48 EEG-Verdrag (vrij verkeer van personen) in verband met de wederzijdse Erkenning van rijbewijzen voor motorvoertuigen ten behoeve van onderdanen van de Gemeenschap.

Deze vraag is gerezen in het kader van een strafgeding tegen een in Duitsland wonende Fransman, die daar als electromonteur werkzaam is in loondienst, in verband met het besturen van een voertuig zonder in het bezit te zijn van een naar Duits recht geldig rijbewijs. De verdachte toonde een door de Franse autoriteiten afgegeven rijbewijs, dat echter door de Duitse overheid niet geldig werd geacht, omdat iedere houder van een buitenlands rijbewijs die meer dan een jaar in Duitsland woont, verplicht is zich een Duits rijbewijs te verschaffen.

Voor de afgifte van een Duits rijbewijs gelden vereenvoudigde voorwaarden en behoeft geen nieuwe rijproef te worden afgelegd. Zij kan echter op taalkundige moeilijkheden stuiten en dermate onevenredige kosten veroorzaken, dat dit kan leiden tot discriminatie van onderdanen van de andere Lid-Staten, zulks in strijd met artikel 7 EEG-Verdrag, en een inbreuk kan vormen op het in artikel 48 gegarandeerde vrij verkeer van werknemers.

De verwijzende rechter zag hierin aanleiding het Hof de vraag voor te leggen of «het met het gemeenschapsrecht verenigbaar is, wanneer een Lid-Staat van onderdanen van andere Lid-Staten voor het besturen van een motorrijtuig het bezit van een nationaal rijbewijs verlangt en hen in voorkomend geval bestraft wegens het rijden zonder zodanig rijbewijs, zulks terwijl deze gemeenschapsonderdanen ingevolge de artikelen 48 e.v. EEG-Verdrag het recht van verblijf hebben en in het bezit zijn van een vergelijkbaar nationaal rijbewijs.»

Het Hof beantwoordde de vraag als volgt :

1. In beginsel is het niet onverenigbaar met het gemeenschapsrecht, wanneer een Lid-Staat van onderdanen van andere Lid-Staten

bij blijvende vestiging op hun grondgebied voor het besturen van motorrijtuigen het bezit van een nationaal rijbewijs verlangt, zelfs wanneer zij in het bezit zijn van een rijbewijs dat is afgegeven door de autoriteiten van hun land van herkomst.

2. Dit vereiste kan echter worden beschouwd als een indirecte inbreuk op de uitoefening van het vrij verkeer, de vrijheid van vestiging of het vrij verrichten van diensten, welke worden gewaarborgd door de artikelen 48, 52 respectievelijk 59 EEG-Verdrag, en dus als onverenigbaar met het Verdrag, indien mocht blijken dat de in een nationale regeling gestelde voorwaarden jegens de bezitter van een rijbewijs dat is afgegeven in een andere Lid-Staat, niet in een redelijke verhouding staan tot hetgeen noodzakelijk is voor de veiligheid van het wegverkeer.

WETGEVING IN KORT BESTEK

Verzorgd door het Departement Rechten U.I.A.

Pacht en recht van voorkoop

De wet van 23 november 1978 tot toevoeging van een artikel 11bis in de wet van 4 november 1969 tot wijziging van de pachtwetgeving en van de wetgeving betreffende het recht van voorkoop ten gunste van huurders van landeigendommen en tot wijziging van artikel 52 van dezelfde wet (*Staatsbl.*, 13 december 1978) bevat slechts twee artikelen, waarvan het eerste tot doel heeft een nieuw artikel 11bis in te lassen in de Pachtwet van 1969 en het tweede de wijziging van artikel 52 van diezelfde wet beoogt.

Het nieuw artikel 11bis wil misbruiken voorkomen bij de ruil van verpachte goederen aan verpachterszijde. Om de bedrijfszekerheid van de betrokken pachter(s) te waarborgen is het voortaan niet mogelijk voor degene die door ruil eigenaar-verpachter is geworden om de pachter op te zeggen voor eigen gebruik tijdens de pachtperiode die loopt op het ogenblik van het verlijden van de authentieke ruilakte. In de daaropvolgende periode kan hij zulks wel, hetzij in de loop van de periode, hetzij bij het einde ervan, al naar gelang artikel 7 of artikel 8 van de Pachtwet toepassing vindt, mits een opzeggingstermijn van ten minste zes jaar in acht genomen wordt. Deze uitsluiting, resp. beperking van de opzegmogelijkheden van de verpachter laat de regeling van artikel 14 van de Pachtwet (minnelijke beëindiging of opzegging vanwege de pachter) onverminderd voortbestaan.

De wijziging van artikel 52 van de Pachtwet betreft een aanvulling van het vierde punt van dit artikel, waarin het voorkeurrecht van de pachter terzijde wordt geschoven in geval van verkoop aan een medeëigenaar van een aandeel in de eigendom van het verpachte goed. Deze bestaande uitsluiting wordt door de nieuwe wettelijke regeling beperkt tot drie gevallen :

- de medeëigenaar-verkrijger was medeëigenaar geworden bij erfenis of testament ;
- hij was reeds medeëigenaar op het ogenblik dat de pachtovereenkomst tot stand kwam ;
- hij heeft het goed in onverdeeldheid aangekocht tijdens de pachtovereenkomst, zonder dat de pachter, die daartoe gerechtigd was, van zijn voorkeurrecht gebruik heeft gemaakt.

In alle andere gevallen behoudt de pachter voortaan zijn recht van voorkoop, op grond van het aangevulde artikel 52,4°. Ook hier vormde het tegengaan van misbruiken de belangrijkste beweegreden voor de wetgever.

Verder commentaar i.v.m. inhoud en doelstelling van deze wetswijziging volgt in een van de volgende nummers van dit tijdschrift.

Ph. V.

Verkiezingen Europees Parlement

De Raad van Ministers van de E.E.G. heeft op 20 september 1976 voorgeschreven dat rechtstreekse algemene verkiezingen zullen wor-

den gehouden. Zij zullen op 10 juni 1979 plaatsvinden.

Buiten alle beginselen die in de akte zelf worden vastgelegd, o.m. het aantal vertegenwoordigers van elke Lid-Staat (24 in België) bepaalt art. 7.2 dat, in afwachting van een eenvormige verkiezingsprocedure, elke Lid-Staat nationale bepalingen vastlegt.

De wet van 16 november 1978 betreffende de verkiezingen van het Europese Parlement (B.S., 23 december 1978) heeft de akte van 1976 uitgevoerd. Over deze wet verschijnt een uitgebreide commentaar in een van de volgende nummers van het *Rechtskundig Weekblad*.

W.L.

Visserijzone

Op 28 december 1978, verscheen in het *Belgisch Staatsblad* de wet van 10 oktober 1978 houdende vaststelling van een Belgische visserijzone. Met het aannemen van deze wet heeft België als laatste Lid-Staat van de Europese Gemeenschappen gevolg gegeven aan een resolutie van de Raad van Ministers krachtens welke de Lid-Staten vanaf 1 januari 1977 in het raam van een gecoördineerde actie, de grens van hun visserijzones op 200 zeemijlen brengen langs de Noordzee en de Noord-Atlantische Oceaan. Deze maatregel was noodzakelijk om de E.E.G. te machtigen in een vrij brede zone dwingend maatregelen te kunnen treffen ten einde de dalende visreserves in het betrokken gebied voor verdere uitputting te behoeden.

In feite strekt deze Belgische visserijzone zich uit tot op ongeveer 67,5 km. van de Belgische kust. Het internationaal statuut van deze wateren, als volle zee, wordt hierdoor niet aangetast. Voor vreemde schepen geldt echter in deze zone visserijverbod. Dit verbod laat de voorzieningen voortvloeiende uit het Verdrag tot oprichting van de E.E.G. onverlet.

M.B.

Ruimtelijke ordening en stedenbouw

1. In het B.S., van 28 december 1978 verscheen de wet van 28 juni 1978 tot aanvulling van art. 63 van de wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en de stedenbouw.

a) Krachtens deze wet houden de gemeenten een inventaris bij van alle percelen op hun grondgebied waarvan een niet-vervallen verkavelingsvergunning bestaat en waarop nog niet is gebouwd, alsook van de onbebouwde percelen in de woongebieden zoals omschreven in de ontwerp-gewestplannen, gewestplannen en gemeentelijke plannen van aanleg. De vrees bestaat, terecht of ten onrechte, dat, na de definitieve vastlegging van de gewestplannen de gronden, opgenomen in de woonzones schaars zullen worden, wat zou kunnen leiden tot prijsstijgingen en tot bevrozing van gronden.

Een duidelijk inzicht in de toestand kan worden verkregen door een inventarisatie. Bij omzendbrief van 12 december 1975 werden de gemeenten uitgenodigd zodanige inventaris op te stellen. Om verschillende redenen hebben weinig gemeentebesturen hieraan gevolg gegeven. De wet maakt van die taak een wettelijke plicht.

b) De inventaris is openbaar. Ieder kan er ter plaatse inzage van nemen.

c) De koning moet nog de modaliteiten vastleggen voor de toepassing van deze bepaling met name de wijze waarop de inventaris wordt opgesteld en de percelen worden geïdentificeerd.

2. Door de wet van 10 augustus 1978 (B.S., 28 december 1978) werd een artikel 63bis 1 ingevoegd in de wet van 29 maart 1962. Deze bepaling wil misleidende publiciteit tegengaan bij de aankondiging van de verkoop of de verhuur voor meer dan negen jaar van onbebouwde eigendommen. Aanleiding tot het oorspronkelijk wetsvoorstel was de bevinding, dat in sommige delen van het Vlaamse land de Nederlandse term «bouwland» wordt gebruikt, die misleidend is omdat hij aanduidt dat op die grond een bouwverbod rust krachtens een bij K.B. goedgekeurd B.P.A. of gewestplan of krachtens een bij M.B. ondertekend ontwerp van gewestplan, waarin die

grond op een duidelijke wijze als landbouwgrond wordt aangemerkt.

De in art. 44, § 5, van de wet aan de notarissen opgelegde verplichting om in de verkoopakte melding te maken van een verklaring van de verkoper i.v.m. de bouwkanalen belet niet dat zulks gebeurt op het ogenblik dat de authentieke akte wordt opgesteld en het reeds te laat is.

Daarom heeft de preventief werkende bepaling van art. 63bis 1 de notarissen voortaan de verplichting opgelegd in de desbetreffende reclame de meest recente stedenbouwkundige bestemming van de onbebouwde eigendommen ondubbelzinnig aan te duiden, zulks met gebruik van de benamingen die aangeduid worden in het K.B. van 28 december 1972 betreffende de inrichting en de toepassing van de ontwerp-gewestplannen.

Door de verwijzing naar dit K.B. bereikt men absolute rechtszekerheid omtrent de inhoud van de verschillende begrippen.

Bovendien moet de notaris omstandig melding maken van de geldende vergunningen of de stedenbouwkundige attesten. Tijdens de besprekingen in de kamercommissie werd op de opmerking dat men niet zou mogen overdrijven op het stuk van de verplichtingen die aan de notarissen worden opgelegd, gerepliceerd dat er geen redenen zijn om toe te laten dat de notarissen onvolledige of dubbelzinnige informatie verstrekken. Indien de toevoeging van enkele woorden aan de tekst van de affiche, en het vermijden van verwarring zaaïende termen meer rechtszekerheid aan de onervaren koper kunnen geven, kan men daar geen bezwaar tegen hebben.

W.L.

Beroepsziekten

Enkele kleine wijzigingen, aangebracht door het K.B. nr. 9 van 23 oktober 1978 (B.S., 21 december 1978) in de wetgeving inzake beroepsziekten zijn te noteren.

Zo werd de bijdrageplicht voor verzekering van leerlingen en studenten afgeschaft, omdat er in de praktijk zo goed als geen gevallen van beroepsziekten voorkomen bij deze categorie van onderworpenen. Ook is geen sociale-zekerheidsbijdrage verplicht op de vergoeding voor hulp van derden. Ten slotte worden enkele maatregelen getroffen i.v.m. de Technische Raad.

J.V.S.

Gewaarborgd inkomen

1. Bij K.B. nr. 7 van 23 oktober 1978 (B.S., 16 december 1978) tot wijziging van de wet van 1 april 1969 inzake het gewaarborgd inkomen voor bejaarden werd bepaald dat, bij het onderzoek naar de bestaansmiddelen, geen rekening meer gehouden zal worden met de inkomsten van de andere echtgenoot, wanneer beide echtgenoten sedert meer dan tien jaar feitelijk gescheiden leven. Feitelijke en administratieve moeilijkheden bij het toepassen van de vroegere bepalingen ter zake hebben aanleiding gegeven tot de wijziging.

2. Bij K.B. nr. 6 van 11 oktober 1978 (B.S., 15 december 1978) werd de wet van 20 juli 1971 tot instelling van de gewaarborgde kinderbijslag vrij grondig gewijzigd.

Het gebrek aan voldoende bestaansmiddelen wordt vermoed in twee gevallen, met name wanneer de betrokkene een uitkering geniet krachtens de wetgeving inzake het recht op een bestaansminimum, en wanneer men het genot heeft van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden en geen huishouden vormt met een andere persoon.

Ook werd de eventuele overgang tussen het stelsel van de gewone kinderbijslag en dat van de gewaarborgde kinderbijslag gemakkelijker gemaakt: de overgang gebeurt zonder hiaten wanneer de aanvraag binnen 90 dagen gebeurt na de weigering van gewone kinderbijslag of kraamgeld. Verder werd ook het toegelaten bedrag van bestaansmiddelen verhoogd in verhouding tot het aantal rechtgevend kinderen ten laste (uitgevoerd bij K.B. van 11 oktober 1978, B.S., 30 december 1978), en werd de mogelijkheid geschapen het

kraamgeld toe te kennen aan moeders voor hun kinderen die ten laste van een openbare instelling zijn geplaatst

J.V.S.

Mijnwerkers

Het K.B. nr. 16 van 29 november 1978 (B.S., 2 december 1978) vervangt de bestaande steenkolenbedeling ten voordele van gepensioneerd mijnwerkers of hun weduwen, door een zg. verwarmingsstoelage. Het K.B. van 30 november 1978 (B.S., 2 december 1978) brengt de uitvoering. Deze verwarmingsstoelage bedraagt maximum 12.000 fr. per jaar bij een tewerkstelling van 30 jaar in de steenkoolmijnen (dus 400 fr. per jaar tewerkstelling). Deze toelage komt niet in aanmerking bij een onderzoek naar de bestaansmiddelen voor het verkrijgen van andere sociale voordelen, noch bij de toepassing van de cumulatieregelen in het sociaal recht.

Bij scheiding kan, onder bepaalde voorwaarden, de verwarmingsstoelage worden verdeeld.

J.V.S.

Pensioenen

1. Het K.B. nr. 17 van 30 november 1978 (B.S., 2 december 1978) brengt een kleine wijziging in de regeling inzake het zg. optierecht van de vrouw bij de keuze tussen het gezinspensioen en het pensioen van alleenstaanden. Wanneer beide partners recht hebben op een rustpensioen, ontvangen ze beiden een pensioen voor alleenstaanden, tenzij de echtgenote (en zij alleen!) afstand doet van haar pensioen: dan kan de man het gezinspensioen ontvangen. Van sommige buitenlandse pensioenen echter kan geen afstand gedaan worden, zodat een klein buitenlands pensioen een beletsel kon zijn om het gezinspensioen aan te vragen. Dit werd nu rechtgezet. Wanneer de vrouw recht heeft op een buitenlands pensioen, waar ze geen afstand van kan doen, wordt dit bedrag afgetrokken van het gezinspensioen van de man.

Datzelfde K.B. nr. 19 brengt ook nog enkele kleine wijzigingen in de voorwaarden en toepassingsmodaliteiten van de aanpassingsvergoeding d.i. de uitkering waar een weduwe recht op heeft indien ze geen recht (meer) heeft op een weduwenpensioen.

2. Het K.B. nr. 26 van 15 december 1978 (B.S., 20 december 1978) brengt een aangepaste regeling i.v.m. de toegelaten arbeid voor een gepensioneerd. Het somt de activiteiten op die men zonder voorafgaande toelating mag uitoefenen en die waarvoor wel een toelating verkregen moet worden. Noteer dat de vroegere regeling blijft bestaan voor deze gepensioneerden die vóór 1 januari 1979 met pensioen zijn gegaan, wanneer de andere regeling voor hen gunstiger is dan de nieuwe.

J.V.S.

Sociaal statuut van het overheidspersoneel

Bij K.B. nr. 23 van 27 november 1978 (B.S., 13 december 1978) worden enkele wijzigingen gebracht in het sociaal statuut van het overheidspersoneel. In de pensioensektor (wetten van 28 april 1958 en 5 augustus 1968) worden de bepalingen i.v.m. de in aanmerking te nemen dienstjaren lichtjes aangepast. Bepaalde vormen van cumulatie tussen pensioenen uit de privé en de publieke sector worden daardoor vermeden.

Ook werd het statuut van bepaalde vroegere activiteiten waarover lange tijd discussie was, definitief geregeld (bv. personen tewerkgesteld in officiële werkbeurzen rond 1920-30; personen tewerkgesteld als telegrambesteller, e.d.m.).

Inzake terugvorderingen van ten onrechte uitbetaalde vergoedingen van arbeidsongevallen en beroepsziekten wordt de verjarings termijn tot zes maanden teruggebracht, naar analogie met de vergoedingspensioenen.

Ten slotte worden ook bepaalde periodes van tewerkstelling in het onderwijs in aanmerking genomen voor de pensioenberekening. Het

gaat om diensten die in aanmerking worden genomen voor de berekening van de wedde (eventueel buiten het eigenlijk onderwijs) of om koloniale diensten in Kongo of Ruanda-Burundi verricht.

J.V.S.

Tewerkstelling

Het K.B. van 8 december 1978 (B.S., 20 december 1978) kent onder bepaalde voorwaarden premies toe (ten bedrage van 30.000 fr.) aan werkgevers die, hoewel daartoe niet verplicht, *stagiaires* aanwerven.

Inzake het *Bijzonder Tijdelijk Kader* (plan Spitaels) brengt het K.B. nr. 20 van 8 december 1978 (B.S., 20 december 1978) belangrijke wijzigingen. Eerst en vooral wordt het voortzetten van dit tewerkstellingsmechanisme mogelijk gemaakt. Werknemers die echter langer dan twaalf maanden in dienst blijven zullen echter voor 25 % ten laste moeten worden genomen door de promotor.

Verder werd de aanvraagprocedure op sommige punten versoepeld en worden maatregelen getroffen of in het vooruitzicht gesteld om een reeks problemen i.v.m. de vergoeding van de betrokkenen op te lossen.

J.V.S.

Ziekteverzekering

Krachtens K.B. nr. 19 van 4 december 1978 (B.S., 14 december 1978) werd de cumulatierегeling van de prestaties inzake ziekte en invaliditeitsverzekering (arbeidsongeschiktheid, medische kosten en begrafeniskosten) en andere vormen van schadevergoeding lichtjes aangepast. De principes waarop art. 70 van de wet van 9 augustus 1963 steunt, zijn bekend: het slachtoffer moet minstens de prestaties van de ZIV ontvangen, mag geen dubbele vergoeding krijgen voor dezelfde schade, en het ziekenfonds wordt in de plaats gesteld in de rechten van het slachtoffer t.o.v. de aansprakelijke derde. De wijziging betreft de terugvorderingsmogelijkheden van het ziekenfonds t.o.v. de derde die gedeeltelijk aansprakelijk wordt gesteld. De terugvordering zal dan mogelijk zijn ten belope van het aan deze derde ten laste gelegde deel.

J.V.S.

Handel en nijverheid

1. Staalnijverheid

a) In het kader van de door art. 15 van de wet van 5 augustus 1978 (*Staatsblad*, 17 augustus 1978) aan de Koning gegeven bevoegdheden, werd op regeringsniveau na consultatie van de betrokken belangengroepen (de Driepartijenconferenties van mei en november laatstleden) een industrieel en financieel herstructureringsplan voor de staalsector uitgewerkt. Op het financiële vlak krijgt de Staat de bevoegdheid in te schrijven op aandelen, al dan niet het kapitaal vertegenwoordigende titels, alsook op al dan niet converteerbare obligaties van de staalmaatschappijen en de ermee verwante vennootschappen (K.B. nr. 34 van 15 december 1978, *Staatsblad*, 29 december). Het K.B. nr. 34 bevat tevens regels betreffende het beheer van deze participaties.

b) De herstructurering van de staalnijverheid zal voortaan via een geëigend overlegorgaan kunnen verlopen. Het K.B. nr. 35 van 15 december 1978 (*Staatsblad*, 29 december) richt een Nationaal Comité voor Planning en Controle van de staalnijverheid (N.C.P.C.) op. Het N.C.P.C. bestaat uit een planningsafdeling en een controleafdeling. De planningsafdeling moet de ontwikkeling van de staalnijverheid gunstig beïnvloeden (bevorderen van de optimumproductie, versteviging van de produktiviteit, bevordering van een ge-

meenschappelijk aankoopbeleid, voorstellen van richtlijnen inzake onderzoek en ontwikkeling, voor rekening en op verzoek van de staalbedrijven alle industriële, commerciële en wetenschappelijke opdrachten verzekeren). Daarnaast kan zij de modaliteiten voor de uitvoering van het herstructureringsplan van de regering bepalen (dit omvat ook het vaststellen van een voorrangregeling en van het gunstigste investeringsbedrag), alsook waken voor de uitvoering van het algemeen regeringsbeleid. Tevens moet zij de Belgische herstructurering inpassen in de op E.G.K.S.-niveau uitgewerkte plannen. De planningsafdeling bestaat, buiten de voorzitter en ondervoorzitter, uit ambtenaren van diverse ministeries en een vertegenwoordiging van de staalbedrijven.

De controleafdeling van het N.C.P.C. is paritair samengesteld uit werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers. De controleafdeling mag alle inlichtingen vragen die ze nodig acht ter vervulling van haar opdracht. Zij kan tevens aanbevelingen richten tot de planningsafdeling. De controleafdeling moet in het bijzonder worden ingelicht over de tegemoetkomingen die door de regering aan de staalnijverheid worden verleend.

Het K.B. nr. 35 voorziet ook in de oprichting van vijf staalbekendcomités (Centrum, Charleroi, Genk, Gent en Luik). Zij zijn paritair samengesteld en vormen de emanatie van de ondernemingsraden uit het bekken. Zij kunnen adviezen richten tot het N.C.P.C. met betrekking tot aangelegenheden die op het bewuste bekken slaan.

2. Fonds voor Industriële Vernieuwing (F.I.V.)

Dit fonds, dat wordt opgericht door het K.B. nr. 36 van 15 december 1978 (*Staatsblad*, 29 december), moet de financiering mogelijk maken van een nieuw industrieel beleid voor de gewesten die worden getroffen door de structurele moeilijkheden van de staalnijverheid, de scheepsbouw en de textielnijverheid.

Het K.B. nr. 36 bepaalt de wijze van financiering van het F.I.V., het maximumbedrag van de toegelaten tegemoetkomingen (dit bedrag is afhankelijk van het aantal sinds 1 januari 1976 verloren gegane betrekkingen), de wijze waarop die tegemoetkomingen worden verleend en de samenstelling en werking van een Beheercomité.

R.V.D.B.

BOEKEN

Albert GRÉGOIRE, Ouvertures des successions — Partages et licitations — Saisies et distributions — Bruylant, Brussel.

Het Gerechtelijk Wetboek heeft aanzienlijke wijzigingen aangebracht in de wetgeving op de rechtspleging bij het opvallen van nalatenschappen, de verkoop van goederen van minderjarigen en daarmee gelijkgestelden, de verdeling en de veiling van onverdeelde goederen, de middelen tot tenuitvoerlegging en de rechtspleging ter zake evenredige verdeling.

In 1971 (toen het wetboek pas in werking was getreden) heeft Albert Grégoire, doctor in de rechten met jarenlange ervaring als notaris en auteur van het *Manuel des sociétés anonymes* (1968), bij de Ets. E. Bruylant een boek met bovenstaande titel gepubliceerd waarin hij, ten behoeve van de juristen in het algemeen en voor de notarissen in het bijzonder, een hoofdzakelijk praktisch commentaar op de nieuwe wetgeving leverde.

In mei 1978 bezorgde hij een «deuxième édition, revue et augmentée».

Objectiviteitshalve wordt aangestipt dat het echter niet gaat om een werkelijk opnieuw bewerkte en aanzienlijk vervolledigde tekst: de oorspronkelijke tekst werd in zeer belangrijke mate klakkeloos overgenomen en alleen hier en daar aangevuld of gewijzigd. Trouwens is het aantal pagina's ongeveer hetzelfde gebleven (219 i.p.v. 209).

Derhalve blijft de vorige bespreking vanzelfsprekend gelden en lijkt het voldoende melding te maken van de enkele (niet bijster talrijke) afwijkingen van het in 1971 gepubliceerde commentaar.

Aldus wordt enigszins meer uitgeweid over het geval waarin een nalatenschap geheel of deels aan een afwezige te beurt valt (nr. 8bis, p. 25); wordt, wat de inhoud van de boedelbeschrijving betreft, melding gemaakt van een cassatiearrest van 29 oktober 1973 (nr. 30 in fine, pp. 50/51); wordt geantwoord op een door M. Donnay uitgebrachte kritiek (nr. 35, pp. 54/55); wordt, voor de verdeling in het algemeen, de uiteenzetting aangevuld met een tweetal verwijzingen, o.m. met betrekking tot de urbanistische verplichtingen (nr. 52, p. 73); wordt de behandeling van het «eventuele hoger beroep» uitgebreid met bijna 1 1/2 pagina (pp. 86/87); wordt de volledige tekst opgenomen van artikel 1409 en van het door verscheidene wetten gewijzigde artikel 1410 Ger. W. (pp. 102/103); worden de nrs. 109 (pp. 153/154) en 113 (p. 156) geamendeerd ten aanzien van de huidige bevoegdheid van de gehuwde vrouw; wordt de uiteenzetting over het uitvoerend beslag op onroerend goed op verscheidene plaatsen vervolledigd (pp. 169, 170, 171, 175, 176 en 177), inzonderheid in verband met de indeplaatsstelling (nieuw nr. 136bis, pp. 182/183); wordt voor de rangregeling een precisering verstrekt; worden enkele voetnoten aangebracht (pp. 64, 74, 77, 78, 80, 81, enz.).

Ook in de bibliografie worden een paar nieuwe werken opgenomen. De bij het begin van elk van de tien hoofdstukken voorkomende vermelding van de erin behandelde artikelen van het Gerechtelijk Wetboek en de inhoudsopgave (zoals in de eerste druk) zijn uiterst nuttig bij de opzoekingen, vooral door niet-ingewijde belangstellenden.

Prof. dr. F. Amerijckx

TIJDSCHRIFTEN

Revue générale des Assurances et des Responsabilités

gg. 51, juillet-août-sept. 1978, nr. 7.
Jurisprudence.

gg. 51, oct. 1978, nr. 8.
Jurisprudence.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie

gg. 58, avril 1978, nr. 4.

A. De Nauw, Les nouvelles techniques juridiques de la récidive en droit comparé—P. Landreville, Les détenus et les droits de l'homme—A. Normandeau, Le mythe de la réhabilitation—Jurisprudence.

gg. 58, mai 1978, nr. 5.

Françoise Thomas, Les conventions européennes d'entraide judiciaire en matière pénale—Eric J.H. Moons, Approche politique et juridique du terrorisme et de la criminalité anarchisante en République fédérale allemande.

gg. 58, juin 1978, nr. 6.

H. Bekaert, Le contrôle des communications à distance dans un nouveau code de procédure pénale.

Revue Internationale des Sciences Administratives

Vol. XLIV, 1978, nr. 1-2.

R. Egger, Editorial—A. Molitor, Introduction—Articles sur le développement des Sciences administratives—Articles sur les grands problèmes de l'administration contemporaine.

Mouvement communal

gg. 60, août-sept. 1978, nr. 8-9.

E.C. Klein, De nos communes: les centres pédagogiques de la Ville de Bruxelles—Législation—Jurisprudence.

gg. 60, oct. 1978, nr. 10.

K. De Cramer, Le plan directeur—G. Latour, Le coin du financier et du fiscaliste—G. Latour, Chronique «Fusions de communes»—Législation—Jurisprudence.